Printed by Kashinath Raghunath Mitra, at the Manoranjan Press,
3, Sandhurst Rd., Girgaon—Bombay
Published by Nathuram Premi, Honorary Secretary Manikchandra D Jain
Granth Mala, Hirabag, Near C P Tank, Bombay

कवीन्द्रसीमामतिवैभवत्वं
गतैरुदारैरपि विस्तरेण।
तत्पादपद्मद्वयभक्तिदायया
संक्षिप्य तद्वच्मि न मे श्रमो नः ॥ ४ ॥

द्वीपोऽथ जम्बूपपदोऽस्ति मध्ये
द्वीपान्तराणामिव पार्थिवानाम्।
यो वार्धिमीमात्यवृतः सुवृत्तो
नित्यं जिगीषुप्रतिमप्रकास्ति ॥ ॥

तत्रास्ति पार्श्वे दिशि दक्षिणस्यां
तद्भारतं नाम चिरप्रसिद्धम्।
तीर्थंकृत तीर्थकृतां पवित्रं
गर्भादिकल्याणपरंपराभिः ॥ ६ ॥

तीर्थंकरैर्वै जिनपुंगवानां
पुण्योऽस्ति तस्मिन् विषयः सुराष्ट्रः।
स्वर्गैकदेशः पतितः पृथिव्यां
यश्चाभिरामत्वतया विभाति ॥ ७ ॥

सहस्रसंख्याः सितरत्नभूमिः
सरांसि यस्मिन्ननु भीर्यदस्तु।
पुरन्दरस्येव सदैवमस्मी
द्रष्टुं गमनः गुरुराजमयः ॥ ८ ॥

यत्राश्रिर यत्र सर्गीजिनपा
मुनाश्रिमना भागिनिधरमंगदः।
स्वरूपाजना कामदेवो विशाला।
पण्यांगनाभी जपनः समाना ॥ ९ ॥

१ [illegible] । २ [illegible] । ३ [illegible] । ४ [illegible]

स्तनेरमा यत्र कपोलपाली
भृङ्गावलीलीलमलं वहन्ति ॥ १६ ॥
निसर्गलावण्यमये कपोले
भामोः कला एव न पार्थिवानाम् ।
स्नेह यथूनां जनयति यत्र
मुक्तावलीसन्निभसन्निवेशम् ॥ १७ ॥
मार्दवमङ्गेऽपि हृदे पवित्रा
वक्रत्वमात्रोऽपि निसर्गसत्यः ।
सेव्या द्विजैर्यैरपि शुभ्रपक्षै—
स्तथाप्यगम्याः सरितो विभान्ति ॥ १८ ॥
सीमन्तिनीकान्तकपोलकान्ति—
लावण्यसर्वस्वपराजयेन ।
अद्यापि यस्मै मलिनत्वमस्त—
मब्जः समुन्मूलयितेव यत्र ॥ १९ ॥
यत्र प्रवेशाः सुरसुन्दरीणां
चेतांसि रम्या रमयांबभूवुः ।
मनोज्ञरूपा गुणिनो मनांसि
कुर्वन्ति वश्यानि किमत्र चित्रम् ॥ २० ॥
मित्रं समो हारि यशो विभूषा
त्यागो विनोदः करुणा कलत्रम् ।
शास्त्रं गुरुर्बन्धुजनोऽपि धैर्यं
धर्मो धनं यत्र सदा जनानाम् ॥ २१ ॥
तत्रास्ति चामीकररत्नहर्म्या
श्रीनिर्मिता स्वर्गपुरीव रम्या ।
हरेः पदं द्वारवतीति नाम्ना
पुरी परीता निमिषामयेन ॥ २२ ॥

यस्याः पतंगः स्फटिकहर्म्यमूर्ध—
मर्द्धं रथ मंगमयेन लिल्ये ॥ ९ ॥

यत्रस्य कीर्तिर्विजितेव यत्र
निर्मल्यमानप्रसर्पः कपालि ।
रेजे नखांशुच्छलताबलानां
पादारविन्दे पतिता मनाग्न ॥ १० ॥

यत्र प्रदोषे तरुणीकपोल—
ज्योत्स्नाप्रकाशेन कृतावभासे ।
प्राप्ता पदार्थे भवनेषु नीपा
लोकैः प्रदीप्या गृहमंगलार्थम् ॥ ११ ॥

यस्या वणिग्भिर्बहुरत्नपुञ्जा
ऊर्ध्वं प्रयातैः क्रिर्मेपिविधिः ।
रेजुः सदाकालकपापमार्गा
यमाह्वमार्गे स्फटिकरोमाम् ॥ १२ ॥

यस्यां निशीथे पुरसुंदरीणां
कण्ठेपि यत्र नवचन्द्ररोचिः ।
मार्गं प्रकाशं विदधाति तूर्णं
मनस्वितानां प्रियवासगेहम् ॥ १३ ॥

नक्षत्रमालापरिभूषिताया
नीलांबरालंकविराजितायाः ।
यत्र प्रतोल्याः शिरसि स्थितः स
चूडामणित्वं विदधाति चंद्रः ॥ १४ ॥

यत्र प्रतोलीजनतामवेक्ष्य—
निष्काशसंतापनिपीडितोपि ।
आशो न कोप मनुते निमग्नो
लीलानिपाने गुणवारिराशी ॥ १५ ॥

ममोचितमानो मनुजा समतो
    नृपाधिपैर्जातिबलावलिप्तैः ॥ ५२ ॥
मनोरथानामधिकं विलोक्य
    स्वार्थं पदीप जगते हिताय ।
कल्पद्रुमैर्मीलितया विलिल्ये
    तथा यथाद्यापि न जन्मलाभः ॥ ५३ ॥
भैमस्यमा पृथगुणात्मदीयां
    पद्मेति नाम्ना सहितां चकार ।
इतीव कोपात्सु मृगच्छलेन
    धत्ते मृगाङ्को मलिनं शरीरम् ॥ ५४ ॥
निपीडिता नूपुरकैरसंख्यैः
    प्रत्यागकाङ्क्षेव समस्तशक्तिः ।
विस्तंभया भूरिरजच्छलेन
    विश्रामहेतोर्विभरावरोह ॥ ५५ ॥
नदीनजाता न चलस्वभावा
    न निम्नगा वा न कलङ्कितापि ।
जगाद्यया नैव च सत्यभामा
    मार्गामवत्सस्य पराजितश्रीः ॥ ५६ ॥
मृगाङ्गनां सा च विलोकितेन
    गिरान्यपुष्टां शशिनं मुखेन ।
गतेन हंसीं चमरीं सुकेशैः
    सार्धं विजिग्ये पृथुचञ्चलाता ॥ ५७ ॥
लक्ष्मीस्तथा वारिजनाम भाव-
    मितीव बुद्धिं मनसो विधातुम् ।
पादद्वयस्यामरणच्छलेन
    यया सुकाकीरित्याप्यपादि ॥ ५८ ॥

त्रैलोक्यसाराद्भुतसुन्दरीमां
निमाय निमाय गर्भाधिराय ।
यदीयरूप प्रविधाय वेधा
सृष्टेः फलं तत्प्रथमं प्रपेद ॥ ४९ ॥

शंपेव कालजलदे शिखिन शिखेय
भानु प्रभेय तनुषंद्रमस कलेय ।
वेलेय मीनमिलयं कमलेय पद्म
सालंचकार तमिसाधिपार्ति मृगाक्षी ॥ ५० ॥

शृण्वन् धमकथां नमन् गुरुजन क्रीडन् कलत्रैः समं
कुर्वन् परिपठ शरीरदारण द्राक्षाविशीक रम ।
सरसाभिरुपद्रय क्षितितलं समापयन् सेयका—
निरये कालमनारतं क्षितिपतिर्मिम्ये विनीतैर्वृतः ॥ ५१ ॥

इति श्रीसिपुराभरणमहामहत्तमश्रीपप्परगुरोः पण्डितश्रीमहसेनाचार्यस्य कृते प्रद्युम्नचरिते प्रथम सर्ग समाप्त ॥ १ ॥

द्वितीय सर्ग ।

अथान्यदा पिंगजटः शुचिस्मितो
मृगाजिनाषाढधरो वृषीकरः ।
हरेर्विवेशा सदनं समाययौ
नभस्तलाद्भारतसंमतोपि ॥ १ ॥

सुनिःस्पृहः परिहासपेशलो
जिनेन्द्रमार्गेपि रतः कलिप्रियः ।
बिभर्ति रूपं सुतरां मनोरमं
सदाभिमानिकमनोपि यो वशी ॥ २ ॥

जिनेंद्रतीर्थेशगणाधारणा—
स्तपाभिधीन् बोधसमुन्निमास्वरान् ।
कृताकृतान् जैनगृहान्मनोहरान्
मनुष्यलोके नमतिस्म यः सदा ॥ ३ ॥

हलीशचक्रेशगृहेषु पूजितो
निमित्तरोपी विषयेषु निस्पृहः ।
जिनेंद्रमार्गमिरतो शुभप्रियः
न यो विवादी प्रणयी न च क्वचित् ॥ ४ ॥

तमेयमायान् यदुवरानायको
विलोक्य चामीकरविष्टरात् द्रुतम् ।
ससंभ्रमः श्यामवपुः समुद्ययौ
तटात् यथा हेमगिरेर्घनाघनः ॥ ५ ॥

निवेद्य चक्री मुनिमासमे तदा
तदाश्रयामभ्युदतस्य विष्टरम् ।
विधाय तस्यापचितिं स पार्वती
यतीन्द्रवन्दाशिषमभ्यवीवृधत् ॥ ६ ॥
मिथो वलक्षीपतिनारदाः कथां
पुराणमतीर्थजिनेन्द्रसंश्रयाम् ।
पप्रति पावनं सरसां जिनेश्वरः
स समित्यावसरे समाययौ ॥ ७ ॥
विलोक्य नेमिं प्रणनाम सा सभा
नयादय चक्रमिवामल प्रजा ।
मुद प्रधानामिनयाँ ससम्भ्रम
तपोधनस्तु स्तुतिमाततान सः ॥ ८ ॥
निकेतनं मोक्षभियः सनातन
शरासन खण्डनगमभूपतः ।
त्वमप्रमीधामपता जिगीषता
त्वमन्ययो देव मुनीशसततः ॥ ९ ॥
विविधभव्यापुजबोधभानवे
जिनाय तुभ्यं सुपर्वकल्पद्रुवे ।
महाद्भुतायाद्भुतधामशालिने
नमोऽस्तु देवाय समापहारिणे ॥ १० ॥
निवेशयामास जिनं स विष्टरे
स्वयं विशीर्णे कलधौतनिर्मिते ।
ततो नु चक्री परमासन मुदा
विभूषयामास तयोरनुज्ञया ॥ ११ ॥
उवाच वाचं मधुरां नयायन
विधाय पूजां पदुपद्मरजः ।

किमत्र कार्यं कृतमद्य यद्भव
न्निरीक्षितः पदपद्मपांसुभिः ॥ १२ ॥
नभः प्रसन्नं विमला दिशो दश
सुगंधिवाता भवनं मनोहरम् ।
विलीनमेनोऽद्य तवागमात्सम
मुनीश पक्वं शुभकर्मणः फलम् ॥ १३ ॥
त्वया कृतं साधु तपोधनाधुना
यदस्मदीयं स्पृहणीयतां परम् ।
यच्च नितांतं गमिता गतैनसा
समस्तलोकैकवरप्राघुर्णपदाम् ॥ १४ ॥
निशम्य विष्णोर्वचनं तपोनिधि—
र्जगाद वाचं वसुदेवनन्दनम् ।
किमेवमुक्तं भवता मनस्विना
यतो विभाव्या जिनसीरिचक्रिणः ॥ १५ ॥
परस्परं सम्प्रियवादिनीं गिरं
निशम्य नारद मुनिरिती यदूपतुः ।
मुनिमथापृच्छ्य च तत्र सत्वरा
जगाम सत्याभवनं कुतूहली ॥ १६ ॥
निविष्टया कांचनविष्टरे तया
मुदात्मदर्शे निजरूपसम्पदम् ।
निरूपयन्त्या स नभोऽपमागतो
मुनिर्न दृष्टो भूषणप्रपूजितः ॥ १७ ॥
प्रकुप्य तस्यै मदनाधिनिर्दयी
विनिर्दयात्मा समहंसपोषणः ।
जगाम वेगं महता समुन्नतं
विचित्रमार्गोपचितं विचिन्तितम् ॥ १८ ॥

अथाविश नृपति नारदः क स
क चापमान परमेष्ठमुखके।
दिशा विमुञ्चतिति चिरयम्बुद्—
स्सपानिधिस्तत्र गिरि नियच्छयाम् ॥ १९ ॥

कथमि तस्या किमु भूपण न या
विभाय शुद्धि पुनरेति पद्ममम्।
परेण वा सम्प्रति द्वारयामि किं
तया विना स्यादसुरी जनार्दनः ॥ २० ॥

प्रमृज्य रामां भुवमातिन्पायिनीं
नियोजय मायया पाणिपहले।
ततादर्मीभे भयनोंपुलतति—
प्रद्भुतसभीं शोकवतीं मुकुलाम् ॥ २१ ॥

इह यपूर्णा यद्दुरुकारण
यथा तयोहास्ति परं न किंचन ।
तवेमि विद्याधरभूभुजां गृहान्
प्रविश्य कन्या मगयामि सुन्दरीम् ॥ २२ ॥

विमृश्य इत्थ त्वरया समुत्थिया
सुकलुषालादरिविषमाननः ।
अनेकविद्याधरराजमंदिर
नपानिधिभूषरमाम्सार ॥ २३ ॥

ततापिको तत्र न यामर्माक्षर्भी
इहन्न लावण्यमयीं तदा तदा ।
भूर्गे विपश्य मनसा तपोधनः
समापयी ह्यपदयासता भुवम् ॥ २४ ॥

परिभ्रमन् भूमिमसौ मनोहरां
निरूपयन् भूपनिशान्तमण्डलम् ।
विचित्ररामारमणीयमुच्चकैः
पुरं प्रसिद्धं समवाप कुण्डिनम् ॥ २५ ॥
ददर्श भीष्मं विजितारिमण्डलं
तपोधनस्तत्र वशी विशांपतिम् ।
ददर्श च श्रीमतिसत्त्विका वधूः
समुद्वहान करिणीव दन्तिनम् ॥ २६ ॥
तयोरपत्यं प्रविलोक्य विस्मितः
स रुक्मिणं रूपगुणातिशायिनम् ।
प्रणामसत्कारविधानतः परं
प्रपूजितस्तेन तुतोष तापसः ॥ २७ ॥
पितृष्वसा तस्य सनीतिचक्षुषो
निशान्तमुच्चैर्वपाकपद्मभुः ।
स्वपक्षमीक्षस्व जगज्जिगीषतो
नृपात्मजा तत्र समाविशत्सती ॥ २८ ॥
अथापरापस्थितसौविदल्लकैः
समं प्रपूज्यागमपादपङ्कजा ।
जगाद सा रुक्मिणि पुत्रि नारदं
नमस्व पूज्यं बलदेवचक्रिणाम् ॥ २९ ॥
निरूप्य तां चारुचकोरलोचनां
स चिन्तयामास कृती पती मम ।
इयं विधात्री सफलान् मनोरथा—
न्निति प्रसन्ना मनसा विधेः सुतः ॥ ३० ॥

---

१ विश्वेकम् । २ अत्र पुरस्तादर्भके ।

कठमप्यर्थं समदात् समासीप
    सुकेतुआक्रांतमनापियासिनी
मय स्वमाया निजरूपसंपदा
    जितान्यनारी सुभगस्वरेखया ॥ ३१ ॥
उदीय वाच पिरत तपाधम
    पितृष्वसुः सा मुनमैक्षत क्षणम् ।
उपाच भीष्मस्य सहोदरा मुनि
    किमेषमुक्त भगपमिगद्य ताः ॥ ३२ ॥
स का मुने किं कुसुमस्य किं वयः
    क धाम रूप किमु का पिभूतय ।
ययायथ मे ममसास्ति कौतुक
    निवेद्यताद्यमशेषितक्रिय ॥ ३३ ॥
उपम्रनामा हरिपाभूपणः
    मयोषमा द्वारवती तदास्पदम् ।
रतिप्रियमार्थितरूपपेमप
    ममलमृपासमनामिपपजः ॥ ३४ ॥
निशम्य पेय जनकानुजायद्—
    पपतयुक्त मुनिना मनीषिणा ।
मथति मम् पुत्रि यमा मया श्रुत
    यतः पुप प्रानयत।निमुखकात् ॥ ३   ॥
पिपाय पर्यां पिद्विताम्मन त
    पिम्भाक्य भग मुनिनेति अस्मिरमम् ।
रुप मपिप्यत्यमुरोक्षिरा पपृः
    कम्मायमधितगनय रादिणी ॥ ३६ ॥
निशम्य तस्याः श्रुतिपाजितामृत
    पपा न पाच्या किमपि प्रपचितम् ।

स्मितप्रभामण्डलमण्डितास्यया
परं तया चैव ममे मुदा तमी ॥ ३७ ॥

अथाह भीष्मावरजा नृपात्मजां
विवेश यस्या दमघोषसूनवे ।
गुरुप्रमादस्य सुतो महीपते—
र्न सांप्रतं तत्पथमार्गकथनम् ॥ ३८ ॥

स्थिरीभव त्वं सुतनो विमुच्यतां
शुचः पदं चेदिनरेशदानजम् ।
तथा यतिष्ये मनसा समीहितः
करोति पाणिग्रहणं यथाच्युतः ॥ ३९ ॥

श्रुताच्युताख्यगुणैर्वशीकृतां
मनोभवः सीमनर्धैर्नृपात्मजाम् ।
तुतोष वाग्भिर्मृगयुर्यथा मुदा
मृगीमिवाकर्णितगीतनिस्वनाम् ॥ ० ॥

विधाय चित्रं प्रतिबिम्बमद्भुतं
तदीयमादर्श इवामले पटे ।
समीहितार्थं समवाप्य स व्रती
ययौ पुरीं द्वारवतीं समुत्सुकः ॥ ४१ ॥

विवेश वेश्माभ्यागतः शनै—
र्विभाव्यमानो हरिणा सकौतुकम् ।
वितीर्णकालस्वरविग्रहे मुनिः
कृतातिसत्कारविधिः क्षणं स्थितः ॥ ४२ ॥

त्वयाद्भुतं संचरतेह किंचन
विलोकितं चेति मधुद्विषोदितः ।
न किंचिदूचे वचसा स केवलं
प्रसार्य तस्यापरपुत्तमं परम् ॥ ४३ ॥

पटे समारोपितरूपसम्पदं
    विलोक्य तन्वीं विषमाहितस्मनः ।
विमोहितो वा विरचितोपयामवत्
    समाधिमापद्य इवाग्रमा इव ॥ ४४ ॥

विलोकिमायाभिनवस्तुसम्पदा
    विनिर्मितेयं निपुणेन वेधसा ।
तथाहि चन्द्राननुदेर्विपक्षजा
    बिभर्ति सर्वामलकान्तिमण्डिते ॥ ४५ ॥

विधुन्तुदं केशकलापमर्मणा
    मुखं तु मादातुमिवाप सन्निधिम् ।
अजायमानाभ्या सुपयोधरायतिः
    समुन्नमीकर्तुमनङ्गकेतनम् ॥ ४६ ॥

स्तनाद्रेम्याः परिधिं न व्यातिकां
    विधाय कामस्मितचित्रकामयी ।
नितम्बदुर्गं स्थितिमेत्य शाश्वतीं
    जयत्यजय्यः कुसुमेषुभिर्जगत् ॥ ४७ ॥

विधुर्विलुप्ता न च पयसा गता
    पिका न मूका न मृगा विधसुराः ।
न केकिनः कान्तकलापवर्जिता
    प्रजागृजय सुतनुः क्व च कृता ॥ ४८ ॥

स्मरप्रियायामनिलानिलाम्बिना
    निनर्तयिष्यन् मदनाधरापमम् ।
इदं सुरूपानुपमं मृगीदृशो
    निनामभूषणमिव विराजते ॥ ४९ ॥

नखाङ्कुरविम्बप्रकरप्रकाशनः
    प्रिय स्वधम्मानिदायां निशानिनाम् ।

अपूर्वमस्याश्चरणांबुजद्वयं
विराजते निर्जितहंसिकागतेः ॥ ५० ॥

सुरेंद्ररामा किमु किंनरांगना
किमिंदुकांता प्रमदाथ भूभृताम् ।
नभःसदां स्त्री वद पक्षकन्यका
धृतिः क्षमा श्रीरथ भारती रतिः ॥ ५१ ॥

किमर्ककीर्तिः किमु नागनायका
जिताप्सरःकांताजनिकांति बिभ्रती ।
वपुःकृता लेख्यपदं विकल्पितो
ममेति केयं वद तात सुंदरी ॥ ५२ ॥

सुपर्णकेतुं कृतविस्मयं जगौ
तपोधनो मास्म भवः परिप्लुतः ।
इयं कुमारी तनया महीपतेः
प्रसिद्धनामा जगतीह रुक्मिणी ॥ ५३ ॥

करोषि चेत्कंसनिषूदनाग्रहं
ततस्त्वमेनां समवाप्स्यसि ध्रुवम् ।
विजित्य चैद्याधिपकेतनादिपि
विधाय वा चेदिपतिं परीक्षतम् ॥ ५४ ॥

नरेंद्रविद्याधरधाममोक्षमा
मया सुरूपा बहवो विलोकिताः ।
न कापि तुल्या वरणेन सुभ्रुवो
विनिर्मितेयं सुकृता प्रजासृजा ॥ ५५ ॥

नितंबिनीनां रतिविभ्रमे यदि
स्पृहास्ति तामेव वृणीष्व माधव ।
न पौर्णमासीमपहाय यामिनीं
कलावतोऽन्या रजनी समुद्भवे ॥ ५६ ॥

यशोमिषायेति गतेष्व नाकिनां
मुनौ मनोजन्मपरीहवो हरिः ।
कथं मम स्यादुत पाणिपीडनं
समं तया चिन्तितवानदभ्रियम् ॥ ५७ ॥

अनुज्ञया धर्मपितुर्मुमुक्षुतः
कलासमग्रो धनिमान् सदाकृतिः ।
समागमद्दत्तसुताप्रदीपितः
समुद्यये माधवपितृपारिषेः ॥ ५८ ॥

ततः प्रतीहारनिवेदितः सभां
प्रविश्य विष्णुं प्रणिपत्य सादरम् ।
यशोधरस्य प्रवदतिस्म विस्मितः
मियोऽस्ति किञ्चित्कथनीयमीश ते ॥ ५९ ॥

ततः प्रतस्थे प्रति मन्त्रमण्डपं
प्रविश्य तस्मिन् मुदितो जनार्दनः ।
निवेशितान् तत्र यशेन मन्त्रिणा
समं यथान्यं मणिहेमविष्टरे ॥ ६० ॥

अथैनमाकार्य निवेद्य मन्त्रिणा
यदति पार्थ प्रवदतिस्म माधवः ।
ततोऽस्त्यनुज्ञामधिगम्य मत्कृता—
अगात् धार्त्रीमिति सारसंग्रहः ॥ ६१ ॥

जितारिवर्ग प्रथमा मनुष्यतां
परं यशो मिहिकिंगोरविक्रमः ।
यशोहरस्यापमहीमडगमो
नृपेन्द्र भीष्मोऽस्ति कुमारवर्णनुमान् ॥ ६२ ॥

विज्ञाततरामा कदया मनोरमा
कुसमप्रभा सुरसुन्दरीसमाः ।

सपत्नीजनाः सन्ति तथापि वस्तुतः
    प्रियाभवत् श्रीमतिरस्य भूपतेः ॥ ६३ ॥

यथा जयन्तः सुरसद्मशासितुः
    शिवस्य षड्वक्त्र इवोग्रशक्तिमान् ।
महीभुजस्तस्य सुतो महोदयः
    पयस्तपो रुक्मिगुणास्ति कीर्तिमान् ॥ ६४ ॥

नगाधिराजादिव शंभुवल्लभा
    पयोदधेः श्रीर्जनिता मनोरमा ।
हिरण्यगर्भाच्च यथा सरस्वती
    तथा च भीष्मात्मजनिष्ट रुक्मिणी ॥ ६५ ॥

गुरोरनुज्ञामनवाप्य मानिना
    हृतारिर्मतामजयोत्थदर्पित ।
भूमीश्वरी सा समवापि रुक्मिणा
    पुरैव पाणौ दमघोषसूनवे ॥ ६६ ॥

तथा सम तस्य तु चेदिभूपते—
    स्तपोभिधे मासि सिताष्टमीदिने ।
विवाहदीक्षाविधिमात्तकंकणः
    परामृशंतो गणका व्यनीगणन् ॥ ६७ ॥

गुणाश्रयो नागवतीपुरःपति—
    मुरारिनामास्ति जितारिमंडलः ।
स तेन मत्वेति विलोक्य तां पितुः
    सुतः प्रतीतः समदात्तदाशिषम् ॥ ६८ ॥

नृपेन्द्र तस्य क्षणदी सपक्षया
    स्वकीयधाममहर्षं स्थितिक्रिया ।
तथानुरागो मनसः परं सुहृत्
    तथापि तस्या सममूयतमव ॥ ६९ ॥

समागता पुत्रपितु मनोभवं
 वने महाशोकतले प्रतिष्ठितम् ।
समाश्वसेन् माधव लोललोचना
 प्रयत्नमालोक्य चिरायचिन्तिनी ॥ ७० ॥

निपूरितारे स्तु गच्छ कुट्टिम
 क्षिते क्षितीशे गच्छेन धीमता ।
महाप्रभेदीनापसेन वैरिण
 प्रियोर्थिना देवगमेन पांसुभिम् ॥ ७१ ॥

नरोत्तम त्यामपहाय मानिनी
 न सेवते सा सुतनुर्नरान्तरम् ।
बलाभ्यित विभ्रमशालिन यथा
 मृगेन्द्रजाया मृगराजसंभवम् ॥ ७२ ॥

विधाय कार्यं मनसा समीहितं
 विधेहि दामोदर यत्सुखायहम् ।
यथा स्वरूपप्रतिपत्तिपादिनो
 प्रवृत्तिसाराः खलु मादृशां गिरः ॥ ७३ ॥

इति निगद्य वचांसि वचोहरे
 प्रियतमाप्रहिते प्रियवादिनि ।
निजपदं प्रति संप्रसिते हरिः
 सपमर्दा हरिद्युम्न श्यामपत् ॥ ७४ ॥

तत विचार्य करणीयमशेषमीशः
 मार्ग बलेन स्वहृदयपिनिश्चयेन ।
विभ्रम् मनोरथशतानि स्वपरिच्छ
 मापरस कुण्डिनपुरोपगम क्षणेन ॥ ७५ ॥

इति श्रीत्रिपुरामदनमहामहनमभोजमधुपो कविश्री
नरसेनात्मजस्य कृत प्रद्युम्नचरिते द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

तृतीय सर्ग ॥

कौतुकेन पुरमेतमीक्षितुं
नवनं वनमिवागतं घनम् ।
पाकशासनसमानतेजसौ
तत्र चक्रतुरुपस्थितौ ॥ १ ॥

संप्रविश्य बलकेशवौ पुरं
तिष्ठतः स्म निभृतं लतालये ।
तौ समुरुक्रमनसौ यथा सुरौ
देवसद्मनि मनोरमे सुखम् ॥ २ ॥

पूर्वमेव शिशुपालभूपति—
स्तत्परीत्य परितः पुरं तदा ।
भूपता निजबलेन तस्थिवान्
मेरुभूमिमिव तारकागणः ॥ ३ ॥

तावदात्मपरिवारसंगता
रुक्मिणी पुरवराद्विनिर्ययौ ।
प्राविशच्च भवनं स्मरालय
पूजितुं तदुत्तमे मनोमुखम् ॥ ४ ॥

तां विलोक्य नवमोत्पलेक्षणां
मधुपबद्धकचभारपट्टिकाम् ।
कामचापसमदीर्घलोचनां
चंद्रबिंबवदनां कलस्वनाम् ॥ ५ ॥

चारु कंबुनिभकंधराधरां
पीनपेशलपयोधरानताम् ।

मालतीकुसुमदामबाहुकां
    पद्ममध्यसदृशावलग्नकाम् ॥ ६ ॥

मत्तहस्तिपदमन्दमन्दिरं
    द्विपेन्द्रकरपीवरोरुकाम् ।
अद्ययोः सदृशाम्भयोरधो
    बिभ्रतीं चरणपंकजद्वयम् ॥ ७ ॥

एवमाह तव पाश्वतः प्रिये
    द्वारिकापतिरिह समागतः ।
तत्समीप पुर आगतं प्रियो—
    र्मां प्रिय त्वदयमोऽकरोत्सुदम् ॥ ८ ॥

भाषितेति न ददाव भाषितु
    मञ्जयाथ चरणेन केवलम् ।
भूतल विलिखतिस्म रुक्मिणी
    बिभ्रती ललितकंधरं मुदा ॥ ९ ॥

इंगितात्समधिगम्य मानसं
    सुभ्रुवः स्मरशरोपमण्डलात् ।
आलिलिंग वसुदेवनन्दन—
    स्तां भुजाभ्यां भुजयोः सलीलम् ॥ १० ॥

शार्ङ्गिणा निजगदे कल्पक
    भूभृतां सकलभूरमात्तुरा ।
पाणिपा नृपसुता मया हृता
    तद्विभोचयत शक्तिरस्ति चेत् ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य रथमात्पनवरम्
    भीष्मरविमरिशुपालमालवम् ।
शुशुभे स रिपुसैन्यमाकुलं
    शुष्कपर्णपरिधर्मैरनारयम् ॥ १२ ॥

मत्तवारणघटाभिराकुलं
  वाजिपूरखुरदारितावनिम् ।
सोपतापिकरयौमसंकुलं
  याव वीरपूरतपासमुत्थमम् ॥ १३ ॥

विष्णुना बलसखेन धन्विना
  दूरतोपि ददृशे विपक्षकम् ।
अब्धिमध्योद्गतबलोर्मिणा यथा
  मारुतैर्धुतसरितामिवोन्नतम् ॥ १४ ॥

कैतकी हरिणसी रणोयती
  भूरि तद्बलमवेक्ष्य चागतम् ।
कर्मदारुणमकारि किं मया
  रुक्मिणीति विषसाद मानसे ॥ १५ ॥

तां विलोक्य वदतिस्म सादरं
  वेपिनीं च रुदतीं च माधवः ।
पश्य वारिजविलोचने क्षणात्
  विद्धु भीतमरिसैन्यमाहवे ॥ १६ ॥

पश्य पश्य मम शक्तिमद्भुता—
  मंगुलीयपरिघूर्णनात् प्रिये ।
सस्ततास्त्रशरपातभेदिनी—
  मित्युदीर्य कृतवानसौ तथा ॥ १७ ॥

तद्बलं त्रिभुवनाधिपे हरे—
  र्वीक्ष्य राजदुहिता कृतांजलिः ।
सस्मिता तमभयं कृपोदरी
  याचतेस्म पितृसोदरादिषु ॥ १८ ॥

एवमस्त्विति निगद्य केशव—
  श्चरितजमभि भीतिवर्जिता ।

क्रोधदीप्तवदनो न्यपतत
    क्षीयमाणपतिं यथा हरिः ॥ १९ ॥

शौरिणा निशितशस्त्रमोघिना
    मार्गितं बलमितस्ततो गतम् ।
मुग्धचक्रवरवारिसंकुल
    मेघवृन्दमिव वायुनोद्धतम् ॥ २० ॥

वीक्ष्य भग्नमथ रुक्मिणा बल
    रोषरक्तवदनेन धावता ।
रौहिणेयमभिसंदधे शरः
    कार्मुके कम्पितभीतकातरे ॥ २१ ॥

तेन तस्य विदधे न सङ्गमात्
    सायकेन गितिमापि किंचन ।
केवलं झगिति कोपपावको
    माधवीय पतितोंगतोंमसा ॥ २२ ॥

समहस्य विफलीकृतायुध
    नागपाशदृढरज्जुभिर्घनम् ।
स बबन्ध मुशली बलोद्धुरं
    शक्रजित्पवननंदनं यथा ॥ २३ ॥

दामिनं रिपुसवंशमुन्नतं
    भीषणं कुपितमानसं रणे ।
चेदिराजमवधीन्नरायणः
    सिंधुरं मृगपतिर्यथोद्धतम् ॥ २४ ॥

लब्धकीर्तितगुणाम्बसंकट
    वीद्रनिर्मितकचग्रवर्तनम् ।
दुर्मिकुम्भगलदसृक्कर्दम
    भग्नभूरिरथवाजिसंकुलम् ॥ २५ ॥

संविधाय रणमित्थमाकुलौ
भीष्मराजतनयं विमुच्य च ।
स्वां पुरीं प्रति कृतोत्सवामुभौ
जग्मतुः प्रमुदितौ बलाच्युतौ ॥ २६ ॥

रम्यरैवतकसानुमण्डपे
देवसद्मनिभे सभे तथा ।
पाणिपीडनविधिर्विधानतः
प्रीतयोरभवदग्निसन्निधौ ॥ २७ ॥

तत्र वृत्तविधिपाणिपीडनं
चारुभूषणधरं वधूवरम् ।
बान्धवैः सह विवेश तत्पुरं
हर्षलोलुपविलासिनीजनम् ॥ २८ ॥

माधवं नववधूसमन्वितं
प्रद्युम्नमप्यकरणीयवर्जितः ।
द्वारपालिपुरसुन्दरीजनो
हर्म्यपङ्क्तिशिखरेष्वपेक्षत ॥ २९ ॥

काचिदायतविलोचनोत्सुका
कज्जलेन तिलकं कपोलयोः ।
कुङ्कुमं नयनयोर्विधाय च
प्राद्रवद् भवनाग्रकुट्टिमम् ॥ ३० ॥

केशपाशमपरा अपात् स्वयं
भ्रस्ति मास्ममपि नावगच्छति ।
पाणिपद्मविधृतस्तनांशुका
लम्पपिप्रममगाद्विलोकितुम् ॥ ३१ ॥

अन्यया कनकनूपुरद्वय—
प्रस्तुतप्रपदभूषया पुनः ।

प्रद्युम्नमाशु गतया पथिकृपये
    चक्रिरे स्मितमुखा मधुमनाः ॥ ३२ ॥

मेखलापथमिषेणित स्फुरत्—
    तारहारलतयातिमुग्धया ।
लाघ्मागनिहितास्यपाम्यया
    रूदयतेस्म हरिरायतमुखा ॥ ३३ ॥

श्रीपतिर्मिथयधूममम्यितो
    मन्मथ रतिमत्त पिरूपयन् ।
यायत्रापिशासि मदिर ग्रिय—
    स्तायदेयमयदत् परस्परम् ॥ ३४ ॥

दानमङ्गलमदायि कि तपः
    पूर्वजन्मनि हत सुदुष्करम् ।
दैयत सुमददेतयाप्यया
    यमित यद्यमादधौ करम् ॥ ३ ॥

तादृगादि यदि कोपि मत्पथी—
    यन्दिराश्रयमपीह निस्पृहाः ।
यसुराद्विपिपय पिदध्महे
    तद्ययमिति काश्चिदूचिरे ॥ ३६ ॥

पथमाद्रिपथम पथिकपथ
    मध्दरे मृगदृशा ममागमत् ।
दर्शनादमतुलं यपूवरं
    मयमास्यरमपाप मदिरम् ॥ ३७ ॥

रेपतीसहमपाथिनाह्वम—
    स्त्रियोगदशालोतिसुन्दरः ।
चातुर्वक्रमितारिर्मडलो
    राजहंस इव पद्मिनीस्मरः ॥ ३८ ॥

अथ द्वारवनितासमन्वितं
वस्तु कांचनमनारिपूरितम् ।
सप्तभूमिकमनल्पवाहनं
रुक्मिणीप्रमतये ददौ नृपः ॥ ३९ ॥

मानसे यदपि चापि रुक्मिणी
शालिनो निषिषिशा गुणाधिका ।
त्वपरी तु विरहार्तिपीडिता
दुःखमापि न मना कर्पयन ॥ ४० ॥

रुक्मिणीपदमणप्रपट्टपदे
माधव रतिसुखाभिसमम्पगे ।
मारवेत्र परितुष्टमानसे
दुःखमापि पगमेव सत्यया ॥ ४१ ॥

अन्यदा त्रिभुवन मर्म तथा
पत्रपूगफलपूर्वसंचयम् ।
चर्वितोज्झितमनतमीरमं
स्वांबरे निशि बबंध माधवः ॥ ४२ ॥

तत्पिधाय सहसा सितांशुकं
केशवः प्रणयकोपसंगताम् ।
बन्धितु प्रियतमां सुकेतुकां
माविशत् सदनमद्भुतास्पदम् ॥ ४३ ॥

तं विलोक्य नयवल्लमापति
सा चुकोप मनसाभिमानिनी ।
वक्रवाक्यवचनैरतर्जयत्
सोपि तां प्रति वितीर्णसम्भ्रमा ॥ ४४ ॥

नर्ममर्मपरिपाकनामिरः
सत्यया सह पिधाय केशवः ।

स्वांपमरपगिमप र्नरुचा
    स्मापरैमिमपर्मस्य तरिणपाम् ॥ ४५ ॥

उपनीपतविस्तृपस्तु पम्
    सीरभामृतपर्ामिमदम्न्म्।
मद्विर्नथि रापमाद्दृष्टिः शिरम
    मा विम्तापप पर्माप्र्वपाददे ॥ ४६ ॥

मा प्रर्थाम्प मदम शृगातात्मा
    मापप प्रति निम्न पुरम्म्।
स्म पपुमारमम्नोक्य केनाप
    म्नां अदाप्त पस्मानमुपतः ॥ ४७ ॥

पमपूणानगृमगगत्पं
    पर्वित पदमग्गीमपा पुनम्।
आपमापि मम पत्रमंपरू
    पार्पमम्नुमुनि किं म पदपमि ॥ ४८ ॥

स्पगिनिता स्पपम्पपमापता
    पादमा मम पत्रापिमूनिना।
आम्नपापि पत्क्रिपमाददा—
    दगमागमनुमन्नुर्मीदस ॥ ४९ ॥

मा निशाम्य पपम पिपतरणा
    सास्मापरमापरत प्रिपम्
मनुजा मार दहापपा हना
    मा मपा मप पुरो गुरूदता ॥ ५० ॥

अंगमागमपि मपिमपीमत
    मरिप्रप प्रिपतमांगसं स्मितम्।
मंसुम मप कापिकारिता
    ममकर्मनि पिदृगपमूपपे ॥ ५१ ॥

वाक्यमेषमभिधाय मानिनी
  ओपमास्य मुदिता क्षमाधव।
रुक्मिणी परमरूपसंपदं
  प्रद्युमस्ति मम देव कौतुकम् ॥ ५२ ॥

एवमस्तु किमिवात्र दुर्घटं
  तद्गृहाम्बुपरिपूर्णनिर्झरी।
तस्मदोऽम्लतमिरीन्द्रपातनं
  कर्तुमापदय रुक्मिणीपुरम् ॥ ५३ ॥

तामवाप्य च क्षमाद् माधवः
  स्वो वन मन सितांशुका सती।
तच्चकार च तथेति भीष्मजा
  भर्तृवाक्यवशगा हि योषितः ॥ ५४ ॥

चारुकृपकृतशालितोरणं
  भृंगराजिविहितोरुतोरणम्।
पक्षिवायुजयशाम्यसुंदरं
  मत्तकेकिकुलनृत्यसकुसुमम् ॥ ५५ ॥

वक्ष्मेन स हताय सा तत—
  स्तत्र सोपवनमाप सुंदरम्।
कल्पशाखिभिरलंकृतं यथा
  नन्दनं वनमिवा पुलोमजा ॥ ५६ ॥

फुल्लतामरसचारुलोचना
  कोकहारविलसत्पयोधरा।
वारिहादकलिकाभिर्दर्पिनी
  भाति तत्र वनितेव वापिका ॥ २७ ॥

एकतोकहदयोपपत्नये
  वामपाणिमुपयुज्य दक्षिणम्।

पत्रपङ्क्तरमाग्निपातिभि
    तत्र मूलमिद्धिनैकणादपा ॥ ५८ ॥

स्फाटिकायनिभृत पद्मये
    गर्चिपाय च विलोचने स्थिरे ।
दर्शीयतामिति हन्तोदरि त्वया
    तामसैवमभिधाय योगमत् ॥ ९ ॥

नायदीगन्नमभाय्य मत्पदं
    तामयो निगदतिस्म केयनम् ।
मूर्च्छयस्य कन्याग मदर्भं
    गर्भिमपी त्वदनुयाम्यति प्रिये ॥ ६० ॥

रूपयायमनुमातिगयपो—
    कालुमत्र पारित तथाग्र ।
कौतुकेन निभृतं गर्भागर्भं
    गुम्ममप्यमपिनाथ मापय ॥ ६१ ॥

तां तथा समवगत्य गम्यपा
    विस्मनम्म विभिन्न गुणगमा ।
भागयोनिस्य मिदुकन्यका
    रोहिणी विमुन कामपद्मा ॥ ६ ॥

या ममात्र यमदपना पत्रैं
    पूर्वजन्मदन्तपुण्यपाकत ।
सा मर्मपगुणगर्भिणैव सा
    सागुयोगमदानु गोपरस ॥ ६३ ॥

नूनमित्यपरदति तां मुदा
    दैयतां समभिगमुपुपता ।
परममूषपमममन्दिता तत
    सा ममम मधिपापिशालस ॥ ६४ ॥

सा विगाह्य मणिवापिकाजलं
संप्रपूज्य कुसुमैः सुगंधिभिः ।
पादयो सविनय प्रणम्य तां
याचते स्म वरमित्यमंजसा ॥ ६५ ॥

रुक्मिणीं प्रति विरक्तमानसं
त्वं विधेहि मयि देवि किंकरम् ।
माधवं यदि ममास्त्यनुग्रहो
दैवतं हि फलवद्विलोकनम् ॥ ६६ ॥

देवतास्तुतिविधायकं वचः
संनिशम्य विपुलोरसोद्यतः ।
गुल्ममध्यगहनादसौ हसन्
निर्ययौ दनुजराजकम्पकाम् ॥ ६७ ॥

अब्रवीच्च सुतनु त्वयाधुना
रुक्मिणीचरणपूजनादपि ।
प्राप्यतेत्र सुभगत्वमुत्तमं
येन न त्यजसि मानसंगमम् ॥ ६८ ॥

माधवात्समधिगम्य रुक्मिणी
सा प्रसन्नवदना बहिः स्थिरा ।
सचुकोप हृदये विचक्षणा
न हसद्वचनमाह मर्मगम् ॥ ६९ ॥

नारदो जगति नंदनंदनो
गीयते खलु तथाविधो भवान् ।
गोपधर्ममपरस्य कस्य वा
जायते विकसित कलेवराम् ॥ ७० ॥

तादृशोपि विधिना निरूपितो
रम्यमाल्यवहने सुपुष्करे ।

स्व तथापि न जहाति गृपत
प्राकृत गुणममत्यममयम ॥ ७१ ॥
भीष्मजा मम धर्मावर्गी म्नगा
पूर्तिरता यदि मया मरतपदा ।
किं त्वया गतमनारताम्भि
मिायवत हरित निर्घतम ॥ ७ ॥
गामगा गमनपुष्य गामगा
गमनर्तान गमनिम्न गविमर्षी ।
हारेन्दुपरमा मिपतरा
प्रारम्भा हि पितया मरागमनाम ॥ ७३ ॥
दाम्या गमालिम्य परम्पार न
गमाप्य [illegible] गुप ।
मय निरूप्याग्निम विरम्य
[illegible] निपार्य प्रतिज्ञमनुगम ॥ ७४ ॥
कृताम्यदा पूर्वगर्मरितागमाणो
धा [illegible] ।
पादा प्रपरम य निमुप्य य मानमम
दमागम निर्विविन पतिमुदपगा ॥ ७ ॥
म्यमितधीपतिगतनाम सिलिपतितृर्वोपम नारदे
धीमद्वागपर्णीपुर स्पृतिरमृतामनोधि गरिम ।
मानेशान्तिगि पदि गभिर्गमिग म्यात्यगतना माधिना
गपाम्यो नुगपापपादविविधिना मर्त्य विधया पग ॥ ७६ ॥
प्रागार्गो मुद्रिनमनाम्नानि मग्पा
मर्त्यो भूपो निरपगन प्रहाय धाम्य ।
गंप्राप्य म्यामतपणाहरम्य नृप
नमामा हरिरमपः सुग्नम मग्पा ॥ ७७ ॥

इति श्रीमिथुनापमनदमतमपौताग्दमु [illegible] महिनमहाकाव्यम
इत मनुपवरित नृतीय सर्गः ॥ ३ ॥

चतुर्थ सर्ग ।

अथ परंतपरुक्मिसगर्भया
परमरूपसमृद्धकलागुणैः ।
खचरराजसुता विजिता सती
क्षपितमानमदा हृदि विव्यथे ॥ १ ॥

तदपकारपरापि दिवानिशं
न तदुपायमवाप कदाचन ।
समुपलभ्य मनोहरतो मनो
मनसि तोषमगात् खचरी तदा ॥ २ ॥

सपदि मे तनयो भविताग्रज—
स्तदनु भीष्ममहीपतिसंभवा ।
सुतमवाप्स्यति याव न वा तयं
भवतु सा वपुषा वयसा युत ॥ ३ ॥

नृपसुता मदघातनहेतवे
हरिसमक्षमिमां विदधे स्थितिम् ।
इति विचिन्त्य तदा प्रजिगाय सा
सपदि भीष्मसुतां प्रति दूतिकाम् ॥ ४ ॥

सविनय प्रणिपत्य नृपात्मजां
वदति सा मम देवि न दूषणम् ।
खचरराजसुतावचनाद् ध्रुवं
किमपि ते पदयोः कथयाम्यहम् ॥ ५ ॥

प्रथमसङ्गविवाहसमुत्सवो
यदि भवेत्तव रुक्मिणि पुण्यतः ।

कुटिलकोमलनीलशिरोरुहाम्
पदतले तनयस्य निशान्त् इषे ॥ ६ ॥
अथ मदीयसुतस्य करमहो
भवति तेऽप्यपमेव विधिः स्फुटम् ।
इति निशम्य विहस्य च सा जगौ
पतति पङ्कगिनी मम तत्प्रमा ॥ ७ ॥
स्थितिमिमां प्रविधाय परस्परं
प्रतिमुखं इतिम प्रतिपद्य ते ।
सकलसम्पसमेतनरोत्तम
प्रमुसमक्षमुदारमती स्थिते ॥ ८ ॥
अथ निशाविरमे वरमंदिरे
नृपसुता शयिता शयने मृदौ ।
मदमजम्ममहासवसूचका
य इह तानखिलान् सुखमैक्षत ॥ ९ ॥
नमसि देवविमानमधिष्ठिता
किल चरामि सुख निजलीलया ।
त्रिदशाङ्कुशमर्कहुताशनौ
कुमुदबन्धुमपांपतिमुद्गतम् ॥ १० ॥
इति विलोक्य सुता नृपतेस्तदा
समपबुध्य निवेद्य च विप्यते ।
प्रियतमेन निवेदितसत्फला
परमतोषमियाय नृपात्मजा ॥ ११ ॥
मधुपपक्षविवाधय षोडशात्
समनुभूय सुखं त्रिदशाधिपः ।
समवतीर्य ततः पुरपुण्यत—
स्तनुदरास्य बभूव विभूषणम् ॥ १२ ॥

शुचिनिशागपमे दयिता सुरत
रसधरास्रसुधापि तथैव तान्।
समवलोक्य यमार विधवस्युत
सुरमसायुवरेण गुणाम्बुधिम् ॥ १३ ॥
मयनमिमसतानतुपादिमा
ममिमिमा पुचगृथकपाभृशम्।
असमता गमनेऽरनाताद्रे
समममवासुनमागुनगमत। ॥ १४ ॥
इति पिकागमवाप्य शरीरज
इनसममममर्मीदितदाहदा।
सुमतिविपद्योगमभुवय
मयरसमपर सुपुत्र सुतम ॥ १५ ॥
विपवपांनु किना दन निर्मला।
सुरमयम् कटुमा मस्रावया।
इति शुमाति यमूरुरनकथा
अगति जगमति पुण्यपमसदा ॥ १६ ॥
समयमाक्य गुत गतिगागित
परमनोरमयाप्य सवीयया।
सुतममुद्रपगामकमप्युत
प्रति त्रिपाय मर सुपन सुता ॥ १७ ॥
स च विलोक्य तदा शपित हरिं
निपिपिदा सामकारप्मातिर्दे।
तदनु नयपरआयधिनो नरा
समुपगम्य शिरनपिध स्थित ॥ १८ ॥
सितिनिपनायय आगदिन क्षणात्
प्रथममर्भिगर्भापमुपयुता।

इति तवाभिदधे पुरयेण स
क्षितिप नन्द चिरं सुतजन्मना ॥ १९ ॥

इति निशम्य वचो मुदितस्तदा
नृपतिरक्षम विमुच्य नरोत्तमः ।
सकलमस्य नराय ददौ धनं
स्वसुतजन्मनिधानमिवेदिने ॥ २० ॥

मुररिपुप्रमुखस्य नियोगिनः
प्रमुदितः सहसा विदितामर्तीन् ।
निगदतः परिभाष्य गण क्रियां
विधिवशादनु पुरे क्रियतां क्षणः ॥ २१ ॥

तदनु मन्त्रवरेण हरस्तदा
स्वधरोजसुतासुतसत्तम ।
चलितचारुसुतस्य निवेदिते
धनमदात्स महोत्सवपूर्वकम् ॥ २२ ॥

क्षितिपतः सुतजन्ममहोत्सव
पुरमवाप परां रमणीयताम् ।
गजपुरं परमागमगाथया
जनमकारयदेव जिनेशचक्रिणाम् ॥ २३ ॥

प्रियतमागमजन्मवधीरतो
धनमसौ वितरन् सकलार्थिने ।
प्रमदयन् निजपौरपरंपरां
सुतसमेतः परितुष्टमनाः स्थितः ॥ २४ ॥

अथ गते तनयोत्सवपर्वणा
पदमुपगम्य तदा दिन पयपे ।

१ महमामा । २ इन्द । ३ हस्तिनागपुरम् । ४ पुण्यास्तव । ५ जन्ममहोत्सवे । ६ तीर्थंकरचक्रवर्तिनो जनका नाभिनन्दनादयाम् । ७ पुरा समाख्यातसा । ८ इन्द । ९ सन् । १० सति ।

हरिसुतापहृतिं श्रुत मानिनी-
मसहमान इवास्तमगाद्रविः ॥ २५ ॥

मुकुलिताम्बुजकोशमनिष्पतन्-
मधुपसार्थमवाप्यविलापिका
कमलकर्णिकतिः स्व-
दिनकरेऽस्तमिते नलिनीवधूः ॥ २६ ॥

पतति मूर्च्छति चुम्बति वल्लभ
मकितकपरमेनैमुदीक्षते।
दिनकृते परिकुप्यति चक्रिका
विरहकातरधीरहरत्यये ॥ २७ ॥

निर्वतितो जलधो पतिते रवौ
स्थिरितामकृतान्धरयोमया।
विपयतामसहासिम निर्वेतुं
विरमिवानुमतं किल सन्ध्यया ॥ २८

तपनकामुकमियमपि क्षणा-
दपरदिङ्मालिका विपदाश्रयात्।
मञ्जिरकमचीसर्वधीः प्रियं
विविसुमांशु नभोमिरकासयत् ॥ २९ ॥

सति तमोनिकरे प्रविजृम्भिते
समभवत्समतास्यकैमिलयो।
प्रगुणमे मलिने हि गुणाधिको
न लभते गुणधीरपमगुतम् ॥ ३० ॥

---

१ केरसूचकमन्यम्। २ अस्तम्। ३ भावान्तरमन्यामेव। ४ वल्लभम्। ५ स्पृशति। ६ सूर्याम। ७ चक्रवाकी। ८ निविडधार्। ९ रक्तस्। १० वैमित्। ११ सूर्यकामम्। १२ पश्चिमदिग्वेश्या। १३ आकाशप्रदात्। १४ मेघयोः। १५ विविधं पक्षे-द्वर्धे। १६ चीर्ये। १७ निर्मलसलिल। १८ विकारिते। १९ रजनीचन्द्रयोः।

तमसि तिमिरसाञ्जनसंनिभे
सति न भूर्न नभो न दिशो दृशा ।
न सरितो न नगा न च वीरुधो
निरवधिर्विगतो मलिने मनी ॥ ११ ॥

तमसि सान्द्रतमे गृहदीपिका-
नियहमाप परां रमणीयताम् ।
मलिनमध्यगतोऽपि विराजते
विमलमूर्तिरलं सुदशान्वितः ॥ १२ ॥

अथ सुतस्य विधाय विधानतो
विविधरक्षणमभ्यतयत्नमा ।
मृदुतमे शयने वरमंदिरे
सुखमशेत महर्द्धिकृतोत्सवा ॥ १३ ॥

कनकपूर्वरथोऽप्यमवे उषा-
गमेऽद्भुततममवा विरहातुरः ।
रतरुष्करपथतपसापन्
क्षपितमूर्तिरभूचिरकामतः ॥ १४ ॥

कुमततत्पनिवेशितमानसो
मृतिमवाप्य स दामपतामगात् ।
नृपसुतामयमोपरिगच्छतो
गतिरमुष्य परं स्खलितामवत् ॥ १५ ॥

मम कुतो भजितः स्खलिता गति-
स्थिरमिति प्रविचिन्त्य विबुध्य सः ।
गतिनिवारणकारणमेक
हरिरिति कोपमगाद्रिपुपैरिये ॥ १६ ॥

१चर्मसदृशत्व । २ आविरभूत् । ३ अक्षरकालरहितः वा कांठस्वरहित । ४ अन्धकारः । ५ मधुमाधुरा प्रमदा सम उषोपः । ६ अन्यप्रवीतर्यामि शयने तप । ७ कृत्तियमाइ । ८ अन्धकारः ९ अनुरदेवस्य । १ रविमणी । ११ वैमन्य । १२ वैम । १३ मार्ग ।

कुसुमेषुसमस्तबाधमनिरूपणा-
    न्निहितवानिति मे दयिता पुरा ।
मधुकरेण हतो मदनम् हता-
    यदि न हन्मि वृथा मम दैत्यता ॥ ३७ ॥

इति विचिन्त्य चिरं समवाप्य तम्
    नृपसुतामवन पतितोऽरिपुम् ।
विदितगर्भकरः सुमनस्तदा
    मदवलोक्य मनाक् चकिताऽभवत् ॥ ३८ ॥

मदकलम्बकमाशु पिनाहयन्
    नृपसुतं मथनं समुपाहरत् ।
वियति गृध्रगणाय ततः क्षणात्
    ज्वलितधूमशिखाक्पमहासुरः ॥ ३९ ॥

शिशुममुं प्रविलोक्य स दानवः
    स्मृतपरागमवकारणकोपत ।
हसति जल्पति दारुणमीक्षते
    किमिति ते विदधामि सुदुष्करम् ॥ ४० ॥

इति विकल्पकदम्बकसंकुल-
    रमवदाशु सुंलग्य वितस्तदा ।
किमु रिपोः करवाणि प्रहारणा
    कथममुं तुणहानि विपाकतः ॥ ४१ ॥

यत करामि यथेष्टतरा हर्त
    अवनिधौ निकृषे वडवानले ।
किमथवापि विधे दधतां रिपुं
    किमु दहामि वह्नि विमोचिनी ॥ ४२ ॥

---

१ विमलोत्पलनालविशालभुजाम् । २ प्रणयात् । ३ पूर्वमपि । ४ तस्मात् कारणात् । ५ वार्तां । ६ धूमावधाम्य । ७ दैत्यम । विर्दुं । ९ अथवा । १० आत्मन्यपि । ११ पापस्य । १२ कान्ता ।

इति विचिन्त्य चिरं से निधाय तं[1]
गुरुगिरि पॅरतलकनामकः ।
घनमहारदरिगदयिमध्यग
शिशुममुष्य चकार च कन्दरे ॥ ४३ ॥

उपरि तस्य विधाय शिला तदा
निजपदं गतमानथ दानवः
फलमसौ उपयातु पुरा मय
स्वयमनुष्ठितकुमपदाधिनः ॥ ४४ ॥

परमजं सपमातिमुनिमस
चरमदेहतया न च दानयः ।
मृतिमेमुष्य विधातुमलं हठान्
सुकृतिमा प्रभवति न वैरिणः ॥ ४५ ॥

निदि शिलारसुरस्य दयाघना
किमु हत रिपुणा यत मां विना ।
इतिनिरूपयितु तदनुस्थित
रयिरमहलपानुदयाचलम् ॥ ४६ ॥

अथ गिरौ विजयाद्यमवाहय
दिशि यमस्य समस्ति पुरं परं ।
त्रिदशैवासममूर्ध्विनिवधन
त्रेसरकूटमिति प्रथितं भुवि ॥ ४७ ॥

तदधिपो नृपतिः [illegible]मितिमेघगः
समधिगत्य विमानमनल्पकः ।
नृपगुणैः सह कौशनमात्मपा
वनविहारमगाद्विपुलश्रिया ॥ ४८ ॥

---

१ दानवः । २ नीतवान् । ३ शिशु । ४ पर्वतनाम । ५ पर्वतस्य । ६ निशाः । ७ बालक । ८ प्रयोतु । ९ समाचरितात्मनायद्रुमस्य । १० बालस्य । ११ सपममृदि चारवे । १२ मचदूर्[illegible]

सुरतदीपुरुषे कदलीवने
हिमगिरौ पृथुमंदरकंदरे ।
समनुभूय सुखं स तदा सम
गिरिमवाप तमर्ककभूषितम् ॥ ४९ ॥

खचरराजविमानमथाम्बरे
चरमदेहशिरोरुपरिस्थितम् ।
प्रजति यावदिदं न पुरस्ततः
समभवत्से तदा हृदि विस्मितः ॥ ५० ॥

विशदबोधमितिर्मुनिनायकः
किमुत कोपि रिपुर्मे दुराशयः ।
जिनपतेरुत किंतु निकेतनं
स्थितमथः किमुतोऽस्यैशरीरमात् ॥ ५१ ॥

समवतीर्य ततो विपतो गिरिं
पृथुकबालविनिर्मितमास्तरात् ।
विदधती दृशो न मनोवती
खचरराजसुतेन शिला तदा ॥ ५२ ॥

गुरुशिलामर्पणीय समागता
क्षितितले ददृशे शयितोऽर्भकः ।
विधिवशात्समते मेघभूदशा
फलमिति प्रकटं कथयन्निव ॥ ५३ ॥

कुटिलकुंतलमंडितमस्तकं
विकचपद्मदलायतलोचनं ।
वदननिर्जितपर्वनिशाकर
मैथमृणालसमानभुजान्वितम् ॥ ५४ ॥

---

१ मेघरवे । २ तमकम्समर्थं । ३ जगे । ४ पर्वताद् । ५ वचा । ६ दर्श । ७ चरमशरीरि । ८ दृष्टिजम । ९ आभी । १० नवम्यकसदर्शमुखं ।

१कुड्मलपाणिपद् विहितस्मित
मस्फुटलतया भितवैरपि ।
विपिनसम्पकलितविग्रह
सकलसत्त्वमनोनयनोत्सवम् ॥ ५५ ॥

स परिगृह्य शिशु मुदितोऽवदत्
प्रियतमामिति बालमवाप्यहम् ।
तव गृहाण सुत दयिते शुभ
त्वमसि देवि यतोऽगमसाक्षसा ॥ ५६ ॥

इति निशम्य गिर दयितस्य सा
प्रवितताम मुदा करपल्लवी ।
समवलोक्य निकुञ्चितपाणिका
समगदद्दयितामिति सादरम् ॥ ५७ ॥

किमुत ते दयिते करसंहति—
स्तनय पद्मशाली तव पिपते ।
भवति तत्परंपाहतिगोचरो
हृदयशल्यमय मम बालकः ॥ ५८ ॥

यदि भवेत्सुकृत च इत मया
परभवे तदय शिशुरापितात् ।
प्रियतमादरमेव न मे कुल—
स्तवसमाप सुतेन ममामुना ॥ ५९ ॥

इति निगद्य च सा भयदुःखक—
र्षपनयारिपरिप्लुतलोचना ।
समवलोक्य जगाद म तां पुनः
सुतनु मा भव दुःखितमानसा ॥ ६० ॥

---

१ कोमलकरचरणम् । २ भावर्वरः । ३ बलवन्मालो । ४ पुत्राभिलाषा । ५ दल-
म्बाला । ६ तस्मात् । ७ पादताडनविषयः । ८ पूर्वतां ।

प्रियतमे सुभगाङ्गपदं मया
तव मेममसमवापि सुताय ते ।
किमिति शोकहिमेन निलम्ब्यते
मुखसरोजमिदं बत सांप्रतम् ॥ ११ ॥

समुपलभ्य च तद्वचनं तया
शिशुरसौ जगृहे कनकप्रभा ।
निजपदं च जगाम स खेचरः
स्तनमसुस्मयमम्यगतामिभि ॥ १२ ॥

प्रविश्य निजमन्दिरं समुदितः समं वसुमि-
र्व्यवदयदिदं घनं सुतमसूत मे वल्लभा ।
ततोऽप्रकटगर्भिका विधातु सूतिगृहं मुदा
पुरे कुरुत खेचराः क्षणपरं परस्तारि च ॥ १३ ॥

तयाकृतमशेषतः पुरमवेत्य विद्याधरै-
र्विनाय सुवर्ण यथा परमर्गपथासंगमात् ।
सुगुप्तिजनमाधवो विपुलवाग्गत पूजया
बभूव सुदर्शनं समान् खचरपुत्रजन्मोत्सवः ॥ १४ ॥

पूजां विधाय महतीं जिनमन्दिरेषु
दानं च याचकजनाय भृशं वितीर्य ।
सार्धं तया परिजनेन च बाल एष
प्रद्युम्न इत्यभिदधे खचराधिपेन ॥ १५ ॥

इतिश्रीसिन्धुराजसत्कमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरोः पण्डितश्री-महासेनाचार्यकृते
प्रद्युम्नचरिते सर्ग चतुर्थ समाप्तः ॥ ४ ॥

---

१ प्रवालम् । २ मनुष्याकृतम । ३ कनकप्रभाख्या । ४ निजवर्त्म । ५ विद्याधरैः ।
६ अतिमनोज्ञं वा परमं मनोहरं । ७ अर्पयन् । ८ दत्वा । ९ हृतवान् । १० आकर्णितवदेन ।

पञ्चम सर्ग ।

संप्रेरयत्र मिहिरायामसभामसारे
काममभिमजति गृह स्वचराधिपस्य ।
प्राप्ते हतऽप्यरिपुणा हरिपत्तमाया:
वृत्त वदामि विविधाद्भुतकारि लोके ॥ १ ॥

सुप्तोत्थिता हरियधू: कमलस्मनाद्या
तस्य सेनूमगहित सहसा विलाक्य ।
इत्थ प्रवीति परिवारमहायमानु
कामौ सुत: कथयमामपहाय याम: ॥ २ ॥

माया नु किं सुरहता किमुतन्द्रजाल
स्वप्नोऽथवा किमु दर्शा तिमिर अवृत्त ।
चित्त विकार मम किंनु हतोऽत्र पाल:
केनाऽपि पूर्वमपपरिहता सुरम्य ॥ ३ ॥

किं घटिकाकरसरोरुहमगता वा
किं धातृकापृथुपयोधरपामदुग्ध ।
एय विषं पशु विधाय विकल्पजाल
मूर्च्छामवाप्य ममभृगमणनपयोदा ॥ ४ ॥

[1]देवेम मा प्रतिहतय सुताकमान
भूमौ पपात सहसा प्रविकीर्णकेशा ।
पार्श्वगता परिजनम हतोपचारा
पलो जघान च स्वाद च मुक्तकण्ठे ॥ ५ ॥

---

१ संगदास्थान। २ हरिणत। ३ सविसम्यान ४ शय्या। ५ सुवर्तुहितम्। ६ कर्कशा।

हा वत्स हा कुटिलकुन्तल हा सुनास
हा पूर्णचन्द्रमुख हा शतपत्रनेत्र ।
हा कामपाशसमवर्णभुजद्वयपाश
हा शौरिसुनुक हा वरबाहुशील ॥ ६ ॥

अन्तःपुरे हरिवधूरुदितं निशम्य
पौराः सुदुःखमसदृग्भिविदितार्थतत्त्वाः ।
सार्द्धं समं यदुगणैः सपुरोहितैश्च
बाष्पाम्बुभिर्नयनसम्भृतवारिधारैः ॥ ७ ॥

आकस्मिकं सुरजिदद्भुतपूर्वमेवं
श्रुत्वा विलापमयमीदृशकं जनस्य ।
कोलाहलः किमयमत्र निशौ मम मध्ये
हाहेति धर्मसम पार्श्वचरानपृच्छत् ॥ ८ ॥

आदेशमेवमुपलभ्य गतोऽथ वेत्री
शुद्धान्तमाप्तमनास्तचरितं प्रवेश्य ।
विज्ञाय तेषु मथिलं विनिवृत्य वेगा—
द्गत्वा स दुःखमवदच्च यथैव वृत्तम् ॥ ९ ॥

तद्वज्रपातसममस्य वचो निशम्य
मूर्च्छामवाप गुरुदुःखभरेण भूपः ।
पार्श्वस्थितैः प्रणयिभिर्विहितोपचारः
संज्ञामवाप्य परिदेवनमेतदाह ॥ १० ॥

किं जीवितेन मम पुत्र विना त्वयाद्य
किं राज्यकोशहरिसामजसंयुतेन ।

---

१ कुटिलक । २ कमलनेत्र । ३ मनोहरबाहुयुग्म । ४ विष्णु । ५ अन्तःपुरमध्ये । ६ तमीचरविलसात् । ७ मध्ये । ८ द्रुतपात । ९ अन्तःपुरम् । १० दर्शित । ११ देहम् । १२ विलापमाप । १३ राज्यकोषतुरगमदभेद्यमूहेन ।

किं खेटकर्पटमटम्बजयेन लोके
किं मंडलीकनिवहेन सुमंडलेन ॥ ११ ॥

हा मां गतोसि गतपुण्यगणं विना त्वं
दीर्घं सुदुःखिततरं तरसा विहाय ।
हा हा क पुत्र विलपतमकं सकष्टं
तातं मिव निजकुलाम्बरपतङ्गमुख्यम् ॥ १२ ॥

हा तात हा यदुकुलार्णवपूर्णचन्द्र
हा सुन्दराननवन हा कलहंसनाद ।
हा वत्स बांधवमनोम्बुजराजहंस
यातः क पुत्र गुणमन्दिर मां विहाय ॥ १३ ॥

एवं चिरं स विलपन् सह बन्धुवर्गैः
बाष्पाम्बुधं त्रुटितनिस्तुलतारहारम् ।
धुन्वन् शिरः परिवदन् बहुधा च पत्नि
पद्भ्यां जगाम दयितातिकमाकुलात्मा ॥ १४ ॥

आलोक्य तं सुवदना तरलायिताक्षी
शोकाकुलापि सहसैव पुनर्मुमूर्च्छ ।
दृष्टे जने सति सुदुःखसखे जनस्य
शोको हि नाम परमो नवतामुपैति ॥ १५ ॥

तन्वी स्वयं मुर्च्छिता करपंकजाभ्यां
चस्यापिता मलयजादिरसेन सिक्ता ।
पूर्णं गमो विरहवती करुणस्वनेन
मूर्च्छां विहाय हरिणा सह सा रुरोद ॥ १६ ॥

शोकाकुलं विलुलिताखिलकचभार
म्लानाम्बुजप्रतिममाननमुद्वहन्तम् ।

---

१ ममहारान्वितमकरध्वजमूर्तेन । सद्गुणकमम्बुर्पं । ३ बहुत ।
४ कर्मणे । ५ मृतमर्त्यं । ६ कूर्मेण ।

धूमस्ततः सेवयितु भुवनमशाम्य
धूमः कृतानुमतिराह गेयागपाभिम् ॥ १७ ॥

ये बाणको विजितखचरभूमिपाला
पदमसभ्रमणयिनीकरलग्पसाक्याः ।
तेऽप्यनघेन कवलीकृतमस्त्रमारा
मामावशेषपठिता भुवने विभान्ति ॥ १८ ॥

लीलाधिपा मुशलिना मधुसूदनाद्याः
ये केऽपि मार्यबलसत्वनिधाममूताः ।
तेऽपि द्विपेन्द्ररथवाजिभटास्मरमाः
कीनाशसदनाः मिधन मयाताः ॥ १९ ॥

एव कृतान्तपरिणाममुपेन्द्र मत्वा
शोकं विमुञ्च परितापकरं समस्त ।
शोकाकुले हि जगतां त्वयि मत्तरीत्य
लोकाः मयातिविकलत्वमशेष एव ॥ २० ॥

प्रायेण यादवकुले महति प्रभूतः
सामान्यदानतुलवाहुबसखिरायुः ।
कापीह लभते सुतत्वय शाङ्गपाणे
कालान्तरेण समवाप्स्यसि तेन योर्थ ॥ २१ ॥

शाकं विहाय वचसा सचिवस्य धीरि
दीनाननाकुलमुखी दयितामुवाच ।
दीर्घायुषो न मरणं हरणापितासि
एकाशशोकवमे 'पहतस्तनूज ॥ २२ ॥

ही मत्समावपधातो हृत एव बाल
केनापि पूर्वभववैरनिबंधमन ।

१ सन्निमनीसहित । २ कृष्ण । ३ यमेन । ४ यमरतवर्णिता । ५ पुत्रेण ।
६ नारायण । ७ भयकम्पसमासमुखी । ८ शोकसूचकमन्यवम् ।

अन्विष्य तं सुवदने महतादरेण
    मुग्धे त्वदङ्गगतमेव पुनः करोमि ॥ २३ ॥

कृष्णाद्रिसीमवनसिन्धुमरुप्रपापापीन्
    दुर्भेद्यकर्कशभुवस्तुरगाधिरूढान् ।
शूरान्भटान्विविधवेषधरान्कुमारा-
    नन्वेषितुं प्रतिदिशं विससर्ज शौरिः ॥ २४ ॥

अन्वेष्य मासमनोपममी मनुष्याः
    प्रत्यागता विफलयानविलुप्तशोभाः ।
स्वामिक्रमौ सविनयं प्रणमन्ति स्थिता
    एवेति विज्ञपयति प्रतिहारपालः ॥ २५ ॥

पुत्रस्य तद्वदनपंकजमिन्दुकान्ति
    यावत्स्मरन्नुपसृतासहितः स तस्थौ ।
तावत्सशोकमुपविश्य गतोऽसवा तां
    हारावलीमवततार मुनिप्रभक्तः ॥ २६ ॥

पृष्ट्वाथ कथनं ततः सकलं विदित्वा
    तस्मान्मुनेः परमशोकभरार्तमूर्तिः ।
सद्यो बभूव गुणदोषविवेकशून्यः
    शोकाग्निभूतवदनो हरिमाससाद ॥ २७ ॥

स्थित्वा क्षणं हरिमुखात्स वचो विशुद्ध-
    माम्नायगर्भमतुलं जिनैरुपगीतम् ।
शोकं निवार्य निजबोधबलेन तीव्रं
    तस्यापि नारदमुनिः सकलामवैदी ॥ २८ ॥

यो गेहवासमपहाय वनं प्रयातो
    धन्यो जनो जगति वीतसमस्तमोहः ।

---

१ वदनावृतान् । २ प्रारणाल । ३ वीतसन्तति । ४ सर्वमोपरिर्दे ।

नूनं न पश्यति न पश्य वियोगदुःखं
पुत्रे हृते च रिपुणा सहसा मृते च ॥ २९ ॥
आलाप्य माधव तवाद्य सुदुःखमेव
मन्ये स्वजीवितमपैतदस्य निकामम् ।
को नाम शोच्यमसारजगत् विलोक्य
संतोषमेति मतिमानरतोपकारः ॥ ३० ॥
संत्यज्य माधव जनं प्रविहाय लक्ष्मीं
वैराग्यतामपि परिगृह्य विमोच्य दृष्टिम् ।
शोकी तथापि तव शोकवशात् जातः
स्नेहात्मना भवति बन्धनिमित्तमेव ॥ ३१ ॥
त्वद्दुःखतः परमदुःखमुपैमि नूनं
तस्माद् विमुञ्च मधुसूदन दुःखजालम् ।
कोऽन्यो विमोचयसि पुत्रवियोगदुःखा-
त्त्वां धैर्यमिममतोऽपि विशुद्धबुद्धे ॥ ३२ ॥
ध्यानानि वेत्सि सकलानि तथैव धर्मं
स्व दुःखमोहमपरस्य करोषि जातः ।
तत् त्वमेव कुरु शोकमपास्य मनो हि
किं दीपतं त्रिभुवनं दधते प्रदीपः ॥ ३३ ॥
शोकापनोदमथ तस्य नृपस्य कृत्वा
श्रीरुक्मिणीगृहमवाप मुनिः सदुःखम् ।
तद्दर्शनादभिमुखं सहसोत्थिता सा
सिंहासनं कनकरत्नमयं विमुच्य ॥ ३४ ॥
एत्य सदुःखमपि विप्रसमागमेशा
पादाम्बुजावुपरि सा पतिता रुरोद ।

---

१ विम्बकम् । वसन । ३ दुःखमार्त । ४ दूरस्थितिमानः
५ पूर्वोक्तकारणम् । ६ सुखम । ७ दुःखम ।

पुत्री सुत जनक हा छलतो सुपित्या
केनापि दुःसमसमयापिपति पातितास्मि ॥ ३५ ॥

नि:श्वस्य दीर्घमिति शोकभरेण बाढ
शोकाकुलोपि मुनिरेयमुपाच धीरम् ।
उत्तिष्ठ पुत्रि कुरु मा शुचमेषमुर्व-
मप मृत च सुधियो न हि शोचयन्ति ॥ ३६ ॥

नेदं तवैव भुवि मृतममृतपूर्वं
दुःख तनूजविरहोत्थितमद्य पुत्रि ।
साधारणं मयभृता तदशेषमद्य
तस्मिन् करोषि किमु शोकमसाधहेतुम् ॥ ३७ ॥

भूपाः पुराणपुरुषा बहवः कथासु
मामद्यमममृतयः स्मृतपूर्वयरे ।
मायाविपरिमिपहृत्पहृस्व नीताः
मरसपदा मिअपदं पुनरागताश्च ॥ ३८ ॥

एष नर्दापमभिगम्य यथा विनोका
रुक्मिमण्यपोषत मुर्नि मृगशावनत्रा ।
तातस्त्वमद्य भगवन् जननी त्वमद्य
स्वरणाश्रयमरजसा चिरेर्जाहृतास्मि ॥ ३९ ॥

यावन्ममो गुणगणस्मृतिमति तात
तावत्तदीयमुरमेव पुरःस्थित वा ।
पश्यामि स्वप्नहृदयामिनामीपितादि
र्मीष्म यथा मृगगणा मृगतृष्णिकाभिः ॥ ४० ॥

एष यदस्त्वमिद्य मुनिर्मिति बाला
शार्कं विमुच नमय मुतमामयामि ।

---

१ हा हा विनरमूषकमस्वर्यं । २ दु गवारमम् । ३ मिन्नार्षीहृगामि ।
४ मयमारवाहि । ५ मायाविना ।

कार्यं विनाशितमशुभ भ्रमता मयाद्य
किं खिद्यते तव सुतस्य विमार्गणायां ॥ ४१ ॥
ऊचे मुनिं न सुखतो मम पुत्रवार्ता
लब्धा यतो मरुदवैर्भुमिः समस्तैः ।
भूमंडलेपि मृगपक्षिरसौ न दृष्ट-
स्तस्मात्स्वपुत्रमिति मगकमेव भूयात् ॥ ४२ ॥
तां नारदः पुनरवोचत दीनवक्त्रां
बाले वृथा मम वचांसि सुतं त्वदीयम् ।
नीतं खलेन रिपुणा यदि नानयामि
तस्मात्समाश्वसिहि पुत्रि विमुञ्च शोकम् ॥ ४३ ॥
कंसानुजो यतिरभूदतिमुक्तनामा
लोकत्रयं करतलामलवद्विदित्वा ।
सिद्धिं गतः स हतघातकमघानु-
र्नैमित्तिकोपसहितोपि न वक्ति किंचित् ॥ ४४ ॥
गतास्मि पुत्रि खलु पूर्वविदेहरम्यं
सीमंधरं जिनपतिं प्रणिपत्य पृष्ट्वा ।
ज्ञात्वा तनूजचरितं पुनरेमि तस्मा-
दाश्वासनाय नियतं तव भीष्मपुत्रि ॥ ४५ ॥
संभाष्य भूपतिसुतामिति सूनवाचा
दूरं पतगपदवीं पुनराससाद ।
ऊर्ध्वाननैः पुरजनैः परिदृश्यमान-
स्तावद्गतो नभसि यावदृशौ न दृश्यः ॥ ४६ ॥
सत्रा विधाय कृतिकर्म जिनालयेषु
नत्वा च चारणमुनीन् गुरुभक्तिपूर्वम् ।

१ धर्षध्यसम् । २ विरहस्थानम् । ३ अनिमपि । ४ सुवर्मार्गमायाम् ।
५ सामायिकादिक्रिया ।

तद्रामणीयकमृतोऽपि मुनिः सुराणां
श्रीपुंडरीकनगरं समवाप वेगात् ॥ ४७ ॥

सीमाधिपाः सुरकिरीटनिघृष्टपादाः
षट्खण्डभूमिपतयो मधुसूदनाद्याः ।
संपत्पदं यदनुनापि विभूषयन्ति
किं वर्ण्यतेऽस्य नगरस्य समातनस्य ॥ ४८ ॥

तस्मिन् ददर्श सदनं समवादि रूपात्
सीमंधरस्य मुनिरेष कृतप्रतिज्ञः ।
पूर्णं नृनाकिभुजगेन्द्रगणैरसंख्यैः
त्रैलोक्यमभ्युदिव यन्मिलितं विभाति ॥ ४९ ॥

द्वारावतीर्य विधेतो मुदितः प्रविश्य
प्रज्ञागभूरिति नमस्तुतिमाततान ।
सीमंधरस्य नतनाकिकिरीटकोटि-
रत्नप्रभास्फुरितपादसरोरुहस्य ॥ ५० ॥

मायाभ्रमोभयकरीन्द्रमृगाधिपाय
भव्याब्जनन्दपरिबोधनभास्कराय ।
नम्रामराधिपशिरश्च्युतपारिजात-
मालारजोरुणितपादसरोरुहाय ॥ ५१ ॥

मोहान्धकारपटलैकनिशाकराय
संसारकाननसुदुर्गमयानमाय ।
निर्वाणपादपफलैकरसायनाय
स्याद्वादगर्भवचनाय नमो जिनाय ॥५२॥ युग्मम्

स्तुत्वेति नामयसमाभिनभूमिभागे
गत्वा स्थितं सदसि चक्रधरो ददर्श ।

---

१ भाजनात् । २ नरदः ।

दृष्ट्वा च तं मनुजमूर्तिमदृष्टपूर्वं
क्षुभ्यन् गिरः सपदि विस्मयमाजगाम ॥ ५३ ॥

देव त्वया निगदिता गतयस्तदस्-
त्वामामिव पेरिणतिः कतमा गतीनाम् ।
भूपेन्द्र मानवगतेभरतोत्तमाया
प्राप्तो नरोऽयमिति तत्र जगौ जिनेन्द्रः ॥ ५४ ॥
कस्माद्विमप्य ममसाप्यनिमेषमीप
देशान्तरं किमिति देव समागतोऽयम् ।
किं कारणमधिरूत्य च कस्य पार्श्वे
पृष्टे रथांगपतिमेति जगाद देवः ॥ ५५ ॥
वीक्ष्यात्स्य विदितमात्मनामधेया-
हन्वेषणाय हरियाज्ञहारीरजस्य ।
प्रेमानुबंधविवशो जगतीं विमाग्य
मातामवामुमित एव समागतोऽयम् ॥ ५६ ॥
तस्यात्वां समवमोक्ष्य रथाङ्गपाणिः
स्पर्शं च विस्मयवशात् निरत्य दूरम् ।
दृष्ट्वा च तं करतले देहाकापमान
कार्देपवाहतमूर्तिरपोपवेयम् ॥ ५७ ॥
कोऽय हरिवदति चक्रधरो जिनेन्द्र
स्पर्धं किमस्य सदृश च किमस्य गोत्रम् ।
कास्ते सुतोऽस्य स समेष्यति कुत्र काले
किं कास्य नाम मम हस्ततले स्थितस्य ॥ ५८ ॥
श्रीमान् जिनः कथयतिस्म कथां विचित्रां
नृपश्रिर्गन्दपतियमलत्पादचेन्द्रः ।

१ परिणतिः । २ चक्रवर्तिना । ३ कमात् । ४ दशवपुरस्मार्त मतर्दं ।
५ मंचशतमनुष्यमात्मसूचिकमर्ती । ६ मारदस ।

द्वारावती वसतिरम्यलसद्गृहेषु-
स्तस्य प्रिया मृगदृशी नृप रुक्मिणीति ॥ ५९ ॥
वाञ्छामि वाञ्छितमनोरथकल्पवृक्ष
श्रोतुं जिनेश्वर हरेस्तनयस्य वृत्तम् ।
देव प्रसीद कथयेति कुरु प्रसाद
विज्ञापिते कथयितुं पुनरारभेत ॥ ६० ॥

भूपोऽस्ति यादवकुले हरिरुन्नतश्रीः
श्रीरुक्मिणीतनुभवोऽस्य बभूव सूनुः ।
संस्मृत्य पूर्वभववैरमरातिनाऽथ
नीतश्च तक्षकशिलापिहितश्च बालः ॥ ६१ ॥

श्रीकालसंवरनृपः प्रियया समेतो
विद्याधराधिपतिराप च तं प्रदेशम् ।
बालं विलोक्य परिगृह्य पुरं निनाय
तस्मिन्नवर्धत शशीव कलाभिरामः ॥ ६२ ॥

प्रद्युम्न इत्यभिधया प्रथितः पृथिव्यां
मासैः शुभैस्तदनु षोडशभिः समेतः ।
संवत्सरैरपि समेष्यति तत्प्रमाणै-
र्विद्याद्वयं समुपलभ्य पितुः पुरं सः ॥ ६३ ॥

तस्मिन् समागतवति क्षितिपाल तेऽस्या-
स्तम्बे भविष्यति वने शुभशंसि सर्वम् ।
रुचिरपङ्कजवना गृहदीर्घिकाः स्यु-
र्मूलादशोकतरवो निचिताश्च गुच्छैः ॥ ६४ ॥

पार्श्वैस्तु पुंगपताकुलितास्तमाशा
गंधाम्बुपरूपरपङ्कचिताश्च भूताः ।

---

१ रुक्मिण्याः । २ उपवने । ३ कुसुमवृक्षम् ।

अन्येऽपि तत्र तरवो समयं विकल्प्य
सर्वर्तुभिः फलदाः सहसा भवेयुः ॥ ६५ ॥

भूम्यो विचित्रवसनाः सरसाश्च कुम्भाः
कान्त्योऽपि तत्र सहसैव मृगायताक्ष्यः ।
किंचिद्विजृम्भितसमुन्नतबर्हमालाः
केकामुखा रचितचित्रपदा मयूराः ॥ ६६ ॥

योऽयं त्वया करतले कलितो नरेन्द्र
मान्यो मुनिर्जगति नारदनामधेयः ।
मिथ्यात्वमार्गकुशलो नभसो यतात्मा
देवस्रुती हरिदिशाय समागतोऽत्र ॥ ६७ ॥

नत्वा जिनं पुनरुवाच स चक्रवर्ती
देव प्रसीद वद माधवसंभवस्य ।
वैरस्य कारणमुदारमपि चेष्टितस्य
जन्मान्तराणि च रिपुं च शुभाशुभं च ॥ ६८ ॥

पृष्टो नरेन्द्रपतिनेत्यनुभाष्य देवो
द्वीपेऽत्र भारतमनन्तगुणं यदस्ति ।
भूपाल पुण्यजनताभिहिताधिवासो
देशोऽस्ति तत्र मगधेति जगत्प्रसिद्धः ॥ ६९ ॥

ग्रामोऽपि शालिवनपूर्णपयोऽस्ति तत्र
तस्मिंश्च सोमवदनः किल सोमदत्तः ।
विप्रो बभूव कुलजातिकृतावलेप
आसीच्च तस्य दयिता कुलजाग्निलेति ॥ ७० ॥

पुत्रौ तयोः सकलवेदपयोधिपारं
यातावपि स्वकुलजातिमदाभिमानात् ।

---

१ कुलजातिकृताभिमानः ।

स्थित्वा अरण्यमिव प्रतिपद्यमानौ
नाम्नाग्निभूतिरितरोपि च वायुभूतिः ॥ ७१ ॥

मिथ्यादृशौ समतपातितबालकोकौ
मिथ्यापदार्थपरिकल्पनपुष्टमानौ ।
तौ विप्रतो मुदितमानसवृत्ति याव-
त्तीर्थे जिनस्य पर्युपास्यसुतस्य तावत् ॥ ७२ ॥

श्रीमाननंतगुणराशिरसंगपङ्को
निर्मूलितापचितरूपी मदकुम्भिसिंहः ।
जेता परीषहमहारिवरूथिनीना
सन्मार्गदर्शनरतो निरतो व्रतेषु ॥ ७३ ॥

श्रीमेरिषसेनमुनिनिर्जितमारवीरो
गम्भीरधीर्विविधबोधविनिद्रनेत्रः ।
शिष्यैः समं विविधलब्धियुतैर्नियोगी-
स्तद्धामनंदमयूपं समुपेयिवान् सः ॥७४॥युग्मम्

आपृच्छ्य रक्षकममुष्य वनस्य सर्वं
योगीश्वरोपि स विधाय विधिं यथोक्तम् ।
वेदीनिवेशितशिलाफलके विविक्ते
तत्राप्यशोकतरुमूलमलञ्चकार ॥ ७५ ॥

आकस्मिकीं समवलोक्य वनस्य शोभां
तस्य प्रभावजनितां मुनिपुंगवस्य ।
उद्यानपो नृपति विस्मितमानसास्ते
कृत्वा प्रदक्षिणमर्घममलोसिपुष्प ॥ ७६ ॥

आस्थानगत पतिपतिं जगता जगाम
श्रीमज्जिनेन्द्रपदपंकजषट्पदाली ।

१वासुपूज्यसमकालप्रदीपस्य । २ महाणुवेनामाम् ।

पार्श्वे प्रपंतुमथ तस्य गणाधिपस्य
मध्यस्थभावमपकम्प्य च जग्मुरन्ये ॥ ७७ ॥

ग्रामाद्बहिः समवलोक्य जनं समस्तं
निर्यान्तमुत्सवमयं सभयं विनापि ।
पप्रच्छतुर्द्विजसुताविति दुर्विदग्धौ
क्वाथ प्रयाति परवेषधरोऽद्य लोकः ॥ ७८ ॥

वाचं तयोरिति निशम्य जगाद कश्चि-
त्पारंगतः सकलशास्त्रमहाम्बुराशेः ।
सेव्यं सतां प्रशमिनं विविधर्द्धियुक्तं
साधुं प्रयाति मुनिमापकमेव नतुम् ॥ ७९ ॥

दिग्वाससं न हि वदति मुनिं न साधुं
किं तु द्विजातिरनघः कुलसंप्रसूतः ।
निस्तारणे स्वपरयोः सहसा समर्थं
साधुं मुनिं श्रुतिपथार्थविदस्तमाहुः ॥ ८० ॥

तस्मादय क्षितितले खलु पूजनीया
नाकस्थलेऽस्ति न च नास्ति न चापि मूलः ।
एवं तयोः पक्षवाक्यवचेन मुग्धो
मज्वाल कोपदहनोऽस्य मुनीन्द्रभक्त्या ॥ ८१ ॥

यत्पादपद्मरजसा विरजीकृताङ्गा
मुक्त्वा सुखं शिवपदं प्रति यांति भव्याः ।
ते ब्राह्मणाः सकलसत्त्वहिता भवन्ति
मान्ये द्विजा विप्रयिणो भवतोः समानाः ॥ ८२ ॥

स्वत्वान् ऐणाजिनमनामथ सत्कयामि
लोकापवादविरमे च सदैव मूकान् ।

---

१ मिथ्यात्वम । २ कर्मपथनयतासमर्थेन । ३ प्रतिष्ठा । ४ ऐणमाजन
चर्मादिरिचनादि ।

साधून् विनिन्द्य सुतयोः शतधा न भूता
जिह्वा कथं द्विजसुताविति चिन्तमेतत् ॥ ८३ ॥

श्लोको यथो विजयि तस्य निशम्य योषा-
स्त्वन्योन्यदत्तकरतालमलं जहास ।
म्लानच्छवी तमवलोक्य तथा हसन्तं
जातौ द्विजातितनयौ सुतरां विलक्षौ ॥ ८४ ॥

पाञ्चालतां समवलम्ब्य ततः प्रतिज्ञां
तौ चक्रतुः सकललोकसमक्षमेवम् ।
जेष्याव एव भवतो गुरुमद्य पुत्र्या
जल्पेन किं शठ सम भवता कृतेन ॥ ८५ ॥

एवं निगद्य वचनं सदनं प्रविश्य
विप्रौ प्रणम्य पितराविति पृच्छतां स्म ।
तातात्र ये संपठकाः समुपैयिवांस—
स्तेभ्यो मनः समभिवाञ्छति वेत्तुमुच्चैः ॥ ८६ ॥

विंध्याचलः श्रुतिपथप्रतिपंथिभूता
हिंसाप्ययानि यदि तेन वसति दैवात् ।
व्युत्पाद्य लोकमखिलं निजधर्मशास्त्रे-
स्म्मूलयन्ति सहसैव समूलमस्मान् ॥ ८७ ॥

वादे विजित्य सहसैव च तात कुर्मो
ग्रामे यथात्र न वसन्ति निमेषमात्रम् ।
तौ जग्मतुः समधिगम्य पितुर्निदेशं
देशं स यत्र विमलावविबोधचक्षुः ॥ ८८ ॥

तैर्म्भूपकैर्बटुजनैः परितः परीतौ
तस्यान्तिकं जिगमिषू विजिगीषया तौ ।

---

१ सुनयाः । २ दिगम्बरः । ३ श्रुतिमार्गप्रत्यूहाः । ४ तदन्तिकमारे ।

सयोगिनेव हि शुभाशुभकर्मराशी
पुण्याघपी सपदि वेल्पकिनेति स्मतौ ॥ ८९ ॥
आगच्छतं वटुवराविह नः समीप-
मारभ्यमीममद्विपाविव चेरमाणौ ।
कालुष्यतां किमु पुर्वां नयथो वृथैव
श्रीमंदिरं वनसरो यतिहंससेव्यम् ॥ ९० ॥
तद्वाक्यतः क्रुधमवाप्य यतेः सकाश
तौ जग्मतुः सपदि कोमिरमुं शपतौ ।
निर्लज्ज रे मलिन रे श्रुतिमार्गबाह्य
शापं ददासि किमु सत्यवर्जितोऽपि ॥ ९१ ॥
विप्रौ यति पुनरिह समवोचतां तौ
किं वाचया निगदितैर्बहुभिर्वचोभिः ।
चेतासि नौ भवसि चेद्विदुषां समक्ष-
मावां त्वया शठ यथाभिहितौ तथैव ॥ ९२ ॥
अन्यच्च शास्त्रसमयेऽत्र पराजितस्य
को निग्रहो भवति निश्चयतो विधेयः ।
नैत्वाभिरेवं शुभे शुचिवाप बुद्ध्या
यद्रोचते भवतु यामिति साधुनोक्तम् ॥ ९३ ॥
जातावयोयदि भवाभिमतं भवाय-
स्त्वयि प्र्युपयताम कपयन निर्जितस्त्वम् ।
निर्वासयसे विप्रयतः नगिकादस्मा-
दित्यूचतुर्द्विजसुतावपमेव दंडः ॥ ९४ ॥
एवं विधाय विदुषां पुरतः प्रतिज्ञां
तेषु स्थितेष्वपि परैः स्वरसाम्यसूयम् ।

---

१ कुमिना । २ भक्षिभि । ३ सम्मतवे । ४ निम्मारयवे । ५ वैरतः ।
६ विचारवर्हिन । ७ वरतरैर्व्याप्तित ।

श्रुत्वा विवादमिति कौतुकतो अमीष-
स्तत्र द्विजामात्य विरेजु निर्मिंड चकार ॥ ९५ ॥

इत्थं स्थिते सकलसम्पज्जने समायाँ
सरमाभिकीर्तिभिरिडयाम्यविचारद्क्षः ।
श्रीसत्यकिः पद्ममङ्गू वदतिस्म पूर्वं
मां पृच्छतं यदिह नागतं ममञ्जपाम् ॥ ९६ ॥

वाक्य मुनेरिति निशम्य बटुद्वयी सा
र्पौवगुर स्मितपुरःसरमित्युवाच ।
आर्या प्रपूज्य परिपृच्छ यते त्वमथ
कुत्रापि वस्तुविषमे यदि संशयोस्ति ॥ ९७ ॥

एव मयत्यय कुतः समुपागतौ वा
दर्पौद्धताविति यतिः समपोषवेर्तो ।
ग्रामादितोपि अत्र नौ समुपयियासौ
त्व येन वेत्सि ननु वेत्सि न पुष्पवती ॥ ९८ ॥

ग्रामादितो विपदिवृ द्विजसामवक्त्र-
सूनू युपामिति न वेद्मि समागतौ किम् ।
माम्नाभिभूतिरितरापि च वायुभूति-
र्देवौ कुतः परमयाविति पृष्टमतद् ॥ ९९ ॥

इत्थं निशाम्य वचनं समभोवतां तौ
किं कोपि पृयममविग्मनुजेषु मध्ये ।
समाप्यत मदसि येन मुने विनार्को
सपृच्छसे परमय शठ नौ स्वमव ॥ १०० ॥

यि यो युवां न शृणुत जमतामनक्ष
जन्माप्तर द्विजयुर्गा कथयामि पूयम् ।

---

१ जगद्वित । २ सचीव । ३ सकलपापविचारप्रवण । ४ मदोद्धता ।
५ ईषद्वासपूर्वं । ६ विचारनिपुणस्य ७ पापीयः ।

ग्रामेत्र विप्रकुलजोऽप्यपतिः प्रसिद्धः
क्षत्राधिपः प्रवरनामपरो बभूव ॥ १०१ ॥

क्षेत्रेऽथ तस्य परवृक्षसमीपदेशे
आर्तं शृगालयुगलं विपिनादियागात् ।
वृत्तिं क्रमेण तदगात् कुणिपाशनेन
कालः कियानपि गतोऽत्र सुखेन तस्य ॥ १०२ ॥

क्षेत्रं गतेन सह कर्मकरैः कदाचित्
दूरावदर्शि नभसि प्रवरेण मेघः ।
गर्जन्निरन्तरगभीररवः सचापः
संतर्जयन्निव निर्दोषरिपुं न कोपात् ॥ १०३॥

सीत्कारवायुपरिकम्पितविश्वकोटे
वेगाद्विमुञ्चति जलं नवधारिवाहे ।
सर्वं हलोपकरणं स विहाय तस्मिन्
कुम्भागजनाम भवनं प्रति वेपिताङ्गः ॥ १०४ ॥

वृष्टिर्बभूव निपिता दिवसानि सप्त
गार्भायुयुग्ममथ तीव्रबुभुक्षयार्तम् ।
निर्मृत्य गुल्ममहताद्विरसं च चर्म
भव वदतः सर्वसामिह चर्मरज्जुम् ॥ १०५ ॥

तत्रो जगाम परया सहसा च गृध्यपा
पीडां तथापि महतीमभिमत्य भूम्नात् ।
प्रक्षिप्य शिशु परमान् मपतापि सुम्रा ।
आर्ता पुनां तिजसुताविह वैरयागात् ॥ १०६ ॥

---

१ प्रवरविप्रस्य । २ शृगालयुगलं । ३ पलक्षमांसेन । ४ ग्रीष्मत्तु–५ वृक्षमांसमनें । ६ क्षत्र । ७ कम्पितशरीर । ८ सप्ता । ९ शृगालयुगलं । १० स्वांके । ११ क्षुधा । १२ मक्षमानाय ।

प्रायेण जंतुरयमेव हि दुर्विदग्धो
नूनं स्वमुकमपि विसरतीह मोहात् ।
येनानयोरशुचिभक्षणपूर्वकं त-
न्निर्वेदकारणममुष्य विस्मृतं च ॥ १०७ ॥

पापेन जातिकुलरूपयशःस्वभोग-
सौहित्यधीरमतिधृतिभिर्विहीनाः ।
पुण्येन सर्वसहिता मनुजा भवन्ति
जानन्निदं वहति जातिमदं न विद्वान् ॥ १०८ ॥

पूर्वो भवो यदि न मा स्मृतिमेति विप्रो
दुर्मेधसः सकलशास्त्रमता प्रतीतिम् ।
विप्रा मया निगदिताः प्रथमं च आसीत्
दूरस्थतस्मणाग्निजसीमभूमिम् ॥ १०९ ॥

सर्वं इत्थोपकरणं स ददर्श तेस्यां
सिंह प्रचण्डपवनेन समंततोपि ।
मुक्त्यार्द्रचर्म अद्भरातिकरे क्षणेन
सर्वं शृगालयुगलं तदनंतरं च ॥ ११० ॥

दृष्ट्वा क्षणं तेदतिनिर्घृणचित्तवृत्तिः
कृत्या रती निजगृह स निनाय कोपात् ।
मूकस्य चास्य भवने ननु तिष्ठतस्ते
मापितृद्वयोर्वियमतो भवत प्रशस्य ॥ १११ ॥

मूकान्वय परमवे प्रपराभिधानो
विप्रो हठी समभवद्विनमकिसकः ।

१ यथासीदिमपि पाठः । २ प्रथ॰विप्र॰ । ३ मूनी । ४ सर्व । ५ सत॰स्मतस्पुर्य ।
६ मत्रो । ७ भवनयोः । ८ भोषरतो ।

दृष्ट्वा मेरुतटेऽपि यथासमयं तथापि
    प्रेम्णाभयमिमसुवन्य सुतस्तथापि ॥ ११२ ॥
स्मृत्वा पुरातनमर्थं स परं पिपासी
    सद्यः पितेति जननीति निजस्तुपां च ।
पशु मितास्तमहमत्र विहमि बाढ
    मृक्रीपभूत मममेति चिरं चिरंयस्य ॥ ११३ ॥
कालेन पीयनमथाप पुरापमन्या
    भुत्वापयो कमकस समगाद्विहार्मी ।
स माह सत्यक्रिमुनिर्विम मुख मौन
    मन्मूम् ममाभ्यसिदि हारियचोमृतेन ॥ ११४ ॥
मातृत्वमेति समया जनकः सुतश्च
    जायापि कर्मकरतामिनतां च सोऽपि ।
जन्मान्तरे विविधनाविति धर्ममात्रा-
    मुद्धर्ममानि शतशापि भयंति मन्त्र ॥ ११५ ॥
पय प्रबुध्य जनताहितधर्मभेकं
    दीप्र कुरुष्व सधर्मातिविपातहन्तुम् ।
येनान्यजन्मनि पुनर्न हि पश्यसि त्व
    दुःखं स्वबपुपरिबतमकारणात्यम् ॥ ११६ ॥
इत्य मुनेस्तदमिमय वचनस्तदानीं
    बाष्पाम्बुबिन्दुनिकरं सतत विमुञ्चन् ।
मृक्तोऽपदत्तमथ मन्मथपुंमिमिद
    मीसं प्रयेच्छ भगपन् मनमागिमी मे ॥ ११७ ॥

---

१ मध्ये अपपयन मप्रचः स्यादचरः सुतर्धर्म । भूतवशा वति मान्य मृदस्तेमिविदमम् ॥ १ ॥ निरुक्तो मधैत्पूर्वे दृष्टिमारणमेदपि । एवं चत्र मतापदा निर्व चपा द्विमोतले ॥ २० २निमुजनपु । ३ विरतो । मन्यतो ४ विरतोपि । दृर्शी सो भवतीकान्तरि । भवमवनयापपात्मको मुनि १ रवि ।

दीर्घायत गमपमारय मतमोषे
    गम्यगम्यमातुम्यरे गु महापूतानि ।
रणपूतानि अग्रहा पश्मायमोग्ये
    धर्म रमाः गममगम्लिति मन्यगार्याः ॥ ११८ ॥

अथाग्मर गमपमात्य जनार्मीन
    नामागुणमगुगा अमनागमसम् ।
निरमत्रगायनिमनं महमा निमत्ताः
    पिनाग्माप च नमा गृदमागुम्नीः ॥ ११९ ॥

दृष्ट्वा गुणापिनि निमा पिनर्ता म चारं
    स्मिग्धा मद्रा पर्वनमिण्यमयाणगो मेः ।
पञ्चाद्रिनी बहुविध द्रविण प्रदाय
    ज्ञान तस्य गतम पितस्य पृथुर्वीः ॥ १२० ॥

नाम्बल धाराम्बान् विपुर्ला गममा
    जितु तर्मा न हि गुणं भूमिभागवाराम् ।
दाम्बल नहि बिनि मार्गविमत्य पूरा-
    मागच्छनी द्रमनिनि प्रदिनौ निगृम्णाम ॥ १२१ ॥

निभारमाग्य च निदग्नममपनीय
    गुहा निपा निमत्तुनानिचमृणगुम्नीः ।
पश्मा मन गुणमनग न तप पदम्
    पण्या न तच निचम तुमिनो धपाका ॥ १२२ ॥

एवं निबहत दृदय तम्मतम्यगार्थी
    महीनिवेहच रम्यदिगानिधन् ।
धामभनिष्ठल्पचिर्गगनदृष्टया
    ना जगमृचेन्मुच मगनाम तो चैव ॥ १२३ ॥

तावच्च सोपि गुरुमभिनिभिमाप्य सर्व-
माकोपतेस्म मुनिसत्यकिरात्मदोषम् ।
दोषानुरूपमथ तस्य निरूप्य रूप्य
माहात्म्यदर्प्येहितपात्प्यहेतुमीरैः ॥ १२४ ॥

मयैव निमतमपात्मिति तुप्यविचौ
हतु मयन्तमपिरात्रि विनिश्चयेन ।
तावेप्यतः क्षपितमाप्तमा विकस्ती
मैतमसुतौ भवति कस्य न विर्धूपत्वम् ॥ १२५ ॥

तेन त्वमस्य मुनिपुगवरत्नराशेः
रक्षार्थमाशु वनभूमिसमीपदेशे ।
गत्वा कुरुष्व तनुमोक्षणमाभिधायाः
सेनाधिपाय विनिवेद्य विचारपूर्वम् ॥ १२६ ॥

मार्गां गुरोः समभिनंद्य तथा स भक्ते
ताभ्यां च तत्र ददृशे निशि निश्चलाङ्गः ।
मोक्ष निर्थी हेयभ्रुर्यपहेतुरेव
सोपि पुरो विपिनवाद्विपमिर्वसितिः ॥ १२७ ॥

तत्वेति तौ धैर्यमाप्य मैमुपतासी
मैथापास्तयोरनुर्मेमाह चिरं विचाय ।
पूर्वं सैभाह सै च त मिश्रगी तथैव
पापत्परस्परविवादमिति मयमौ ॥ १२८ ॥

तावद्मौविपतिना प्रमठा वनान्ते
पक्षेण तं पुमपथेन निहन्तुकामौ ।

---

१ हितमरर्थं इसपिपाठ । २ गुरु । ३ मानहामी । ४ निर्दैमर्न ।
५ कनोस्वर्गं । ६ सत्यकिमुनिः । ७ परस्परं । ८ सप्तकक्षीतिमरण ।
९ कर्मनिर्मिः । १० समीप । ११ कपालकी । १२ ज्मेष्ठ । १३ वर्ग ।
१४ लिपि । १५ अतुल । १६ मवोन ।

दध्यौ तदा भृकुटिभीषणवक्त्रमेत्रौ
तौ दुर्नयात्मकमिमौ निशि दुष्टचेष्टौ ॥ १२९ ॥
योगीश्वरः सकलसत्त्वहितः समाना
मित्रे तथा रिपुजने सुखदुःखयोश्च ।
कुर्वे न तस्य यदि रक्षणमद्य साधो-
र्नूनं वृथा भवति मे वनपालकत्वम् ॥ १३० ॥
सूर्योदये जनपदैः सह संप्रधाय
कार्योनयोरनुरूपदुर्नयययोग्य एव ।
दण्डस्तदेति मनसातिविचार्य तौ च
संस्तम्य गुह्यकपतिश्च जगाम धाम ॥ १३१ ॥
इत्थोपसर्गमथतस्य मुनेरुदारं
क्वापि क्षपा सरमस्त समगात् विवेष ।
मातश्च तौ समवलोक्य तथातिरौद्रौ
धिक्कारवादमुखरा जनता निनिन्द ॥ १३२ ॥
उत्खातचण्डकरवालकरौ रिपू तौ
स्तंभभितौ परममेव निहन्तुमिष्टौ ।
तस्मादय सकलसत्त्वहितो मुनीना
धर्मोऽधुना शरणमस्तु भवांतरे च ॥ १३३ ॥
इत्थं च तौ च समवाप्य जनाच्च निन्दां
पुत्रौ स्थितौ पितृयुगं समवेत्य शोकात् ।
बाष्पाम्बुबिन्दुघनमौक्तिकतारहारं
हाहा सुतावितिं रुदत्समभाप तत्र ॥ १३४ ॥
साधोः क्षमाम्बुजयुगे पितरौ निपत्य
तौ तं समूचतुरथोमुखदीनदृष्टी ।
त्वं धन्य सर्वजनतातिगपुण्यसिद्धां
धत्त्वम्मतं सकलसत्त्वहितं प्रतीतम् ॥ १३५ ॥

तावन्मुनिः सपदि पूर्वगृहीतयोगो
विस्मितस्य किञ्चिदिव तत्क्षणमित्युवाच ।
यः प्रातिहार्यमकरोन्मम यक्षनाथः
प्रादुर्भवन्निह स मुञ्चतु विप्रपुत्रौ ॥ १३६ ॥

इत्युक्तवन्तमथ तं स जगौ यतीन्द्र
नाथास्य कोपमिह किं तव चिंतयेति ।
वीर्यं विना यदि जिघांसुरहं भवामि
युक्तं निपातयितुमत्र पुनर्न युक्तम् ॥ १३७ ॥

स्वर्गी मया निशि समस्य निवेशनार्थं
मामूलयात्र भगवन् समतापवादः ।
हन्तास्मि साम्प्रतमिमौ नियतौ मदान्धौ
हिंसेति सानुनयमेनमवक्त योगी ॥ १३८ ॥

अन्यच्च ते धनपते कथयामि साक्षी
मोक्षोऽनयोर्नियमतो जिननेमितीर्थे ।
श्रुत्वा वचो यतिपतेरिति तं प्रणम्य
विप्रौ प्रमुच्य धनदेन तिरोबभूव ॥ १३९ ॥

गत्वा सुकौतुकजनेन विलोक्यमानौ
साधुं प्रणम्य विधिपूर्वमवोचतां तौ ।
नाथ क्षमस्व दुरनुष्ठितमावयोर्यत्
बालाय जातु न हि कुप्यति साधुलोकः ॥ १४० ॥

क्षांतिः कृता ननु मया भवतोपि विप्रौ
लोके स्वकर्मवशवर्तिनि नैव दोषः ।
कस्यापि कश्चन युवामपि किं विधत्तं
कर्मैव कारणमशेषपरम्परायाः ॥ १४१ ॥

इत्यादि साधुवचनादुपलब्धतोषौ
बोधिं प्रपद्य सुमनसाविदमूचतुस्तौ ।

शान्तेः पदं गुणनिधिं तपसा प्रसूतिं
सर्वाङ्गसल्लक्षणविभूषितमीक्षणेयम् ॥ १४२ ॥
आर्या मुनेस्तव वपुः कथमीश हन्तुं
निःकारणं व्यवसितापति दुष्टचेष्टी ।
पुण्यं च तत्कथय नाथ परार्ध्यमुच्चै-
र्येनाथयोस्तव जिघांसमपापमोक्षः ॥ १४३ ॥

सम्यक्त्वमुज्ज्वलमणुव्रतपञ्चकं च
शिक्षा गुणव्रतमनूनमिदं हि पुण्यम् ।
श्रुत्वेति देशयतिधर्ममनेकमेव
नत्वा मुनिं जगदतुस्तमिमौ यथावत् ॥ १४४ ॥
श्रुत्वा प्रणम्य च पुनः पुनरेव साधुं
धर्मामृताम्बुनिधिमज्जनमाप्य तुष्टौ ।
कुप्यज्जिनिन्दितिपुष्पदोषलोके-
स्तावीद्विमौ गृहमथीयतुरुत्कबधू ॥ १४५ ॥

श्रीमज्जिनेन्द्रचरणाम्बुरजःपवित्र-
मूर्धास्त सोदरयुगं चिरमात्मगेहे ।
मिथ्यात्वकर्मवशगौ पितरौ तथास्तां
काले प्रयाति पितृयुग्ममथोपदिश्यम् ॥ १४६ ॥
हे बालकौ श्रुतिपथप्रतिपन्थिभूतं
किं साम्प्रतं जिनमताश्रयणं विधातुम् ।
नूनं गुरुद्वयममार्गरतं नितान्त-
त्रोपस्थिताविति विचिन्त्य मुनौ तदानीम् ॥ १४७ ॥
देशव्रतानि परिपाल्य विशुद्धदृष्टी
दानं चतुर्विधमनेकविधिं च दत्त्वा ।

---

१ पुण्यम् ।

कृत्वा जिनेन्द्रभवनेषु चिरं सपर्यां
संध्यासमाप्य विधिना दिवमापतुस्तौ ॥ १४८ ॥
तत्रोपपादशयने सुखजन्म लब्ध्वा
संगीतमुत्तममवेक्ष्य सुराङ्गनानाम् ।
तौ विस्मितौ किमिदमद्भुतमाधिपत्य
दास्याविमानपरिवारमुखादि चैतत् ॥ १४९ ॥
स्मृत्वा प्रागभवमार्हतमतफलं ज्ञात्वावधिज्ञानतः
सौधर्मेन्द्रसमोत्तमौ सुरवरौ तौ पञ्चपल्यस्थिती ।
सम्यक्त्वं प्रतिपद्य तुष्टमनसौ कल्याणिनामर्हतां
कुर्वाणौ महिमानमुत्तमतमं भक्त्या चिरं तिष्ठतः ॥१५ ॥

इति श्री सिन्धुराजसत्कमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरो पण्डितश्रीमहासेनाचार्येण
कृते प्रद्युम्नचरिते पञ्चमः सर्गः समाप्तः ॥ ५ ॥

षष्ठ सर्ग ।

अस्त्यत्र भारते वर्षे कोशलाविषयो महान् ।
स्वच्छाम्बरासमाकीर्णः स्वर्गलोक इवापरः ॥ १ ॥
भाति सस्तिसका यत्र सीमगा मद्भाम्पिता ।
साटकाननशोभिन्यः कामिन्य इव वाटिकाः ॥२॥
नद्यो यत्र विराजन्ते सहस्रांशुजलोचनाः ।
शाखा इव भुवः भाता देशार्सपदिदृक्षया ॥ ३ ॥
स्वस्थानि बहु सत्वानि गभीराणि स्थिराणि च ।
सरांसि यत्र राजन्ते मनांसीव महात्मनाम् ॥ ४ ॥
हंससमाः सरोजास्या गम्भीरावर्तनाभयः ।
चक्रवाकस्तना यत्र शोभन्ते सरिदङ्गनाः ॥ ५ ॥
पुण्ड्रेक्षुवाटसङ्कीर्णा सत्फलानप्रणालयः ।
चरन्गोपमसीमाना ग्रामा यत्र सुखे नृणाम् ॥ ६ ॥
निष्कलङ्कः सुवृत्तोपि कलावानपि न क्षयी ।
सुधामयोपि निर्दोषो यत्रगोऽपूर्वचन्द्रमाः ॥ ७ ॥
अयोध्यानगरी तत्र यथा दिव्यमरावती ।
सुरसार्थेन संपन्ना भाति सम्यसुराजया ॥ ८ ॥
यत्सौधशिखरारूढसुन्दरीवदनेन्दुभिः ।
ध्वस्ते तमसि भेदोस्ति न शुक्लतरपक्षयोः ॥ ९ ॥
हर्म्याग्रस्थाङ्गनागीतिहृताङ्गहरिणो विधुः ।
तत्सुधास्योपमानत्वं यस्यामायाति पार्वणः ॥ १० ॥
यत्रेन्दुमणिसोपानच्युताम्बुजलपूरिता ।
क्रीडावाप्यः प्रियापूर्णा यामिन्यां कुमुदोज्ज्वलाः ॥ ११ ॥

प्रातर्येव मुदा श्रीणां मुञ्चन् पद्मपिधा कराम् ।
 मैत्रोत्पलकदम्बानामागमाय सर्व एधि ॥ १२ ॥
तत्रारिञ्जयनामासीदस्यां पृथिवीपतिः ।
 चकार करिणीं गां यः प्रभुतामनपर्गुंफि ॥ १३ ॥
मातङ्गसङ्गसक्तोऽपि शुभानां मैथिलीमपि ।
 श्रीमन्नेमिस्मरोऽपि स तथापि सतां मतः ॥ १४ ॥
गुणोन्नति करोत्येव यदि भासामिरन्तरम् ।
 इति कम्पुव यो दोषर्मुमुच्च मानसैरपि ॥ १५ ॥
येन कल्पद्रुमणेव वितीर्णा मनसार्थिनाम् ।
 चिन्तामणिसमाजाताः प्राप्य तां सम्पदर्थिनाम् ॥ १६ ॥
प्रियवदा प्रिया तस्य बभूव गुणशालिनी ।
 रोहिणीव शशाङ्कस्य सती प्रीतिकरामिया ॥ १७ ॥
श्रेष्ठी समुद्रदत्तोऽस्य पुण्यपण्याऽमवरसुधीः ।
 मतिमत्सुगुणाधारः शुद्धयशास्त्रमुक्तमः ॥ १८ ॥
शङ्कादिदोषनिर्मुक्तो रत्नत्रयविभूषितः ।
 वैयावृत्यगुणात्मा सदागमविशारदः ॥ १९ ॥
तत्प्रिया धारिणीत्यासीत्लावण्यजलदीर्घिका ।
 सञ्चदा मञ्जुला भद्रा कामकोदण्डयष्टिवत् ॥ २० ॥
सौधर्मादेत्य गीर्वाणौ विशोत्तमवर्गे तयोः ।
 समभूतां सुतौ यमाम्बुराशीव भास्करौ ॥ २१ ॥
पूर्णभद्रस्तयोरायो माणिभद्रस्तथापरः ।
 कलाकलापसम्पन्नौ पूर्णचन्द्राधिवापरौ ॥ २२ ॥
सत्कुलाचितसम्बन्धौ स्वदारपरितुष्टौ ।
 जातौ तौ यौवनारम्भे जगन्मनमहोत्सवौ ॥ २३ ॥
कंचित्कालं रतौ धर्मे पुरुषार्थे च सादरम् ।
 भोगासक्तौ च तावच गतं कालं न जज्ञतुः ॥ २४ ॥

अन्यदा तत्पुरोद्याने महेन्द्रः सूरिराययौ ।
    इलार्थ इव यो दृष्टः सत्कर्मसस्याङ्कुरैः ॥ २५ ॥
प्रभावातिशयात्तस्य सर्वर्तुभिरलङ्कृतम् ।
    वनपालस्तदालोक्य विस्मितोऽगान्नृपालयम् ॥ २६ ॥
प्रणम्य भूपतिं दूरात्प्रतीहारनिवेदितः ।
    स पुष्पोपायनोपेतो वनपालो व्यजिज्ञपत् ॥ २७ ॥
स्वामिन्मधुमत्याख्यमङ्गारवधिगीयते ।
    वने समागतः साधुर्भव्याम्भोरुहभास्करः ॥ २८ ॥
श्रुत्वेति वचनं तस्य राजा सन्तुष्टमानसः ।
    सान्तःपुरः ससामन्तः स जगाम विवन्दिषुः ॥ २९ ॥
तदा निर्यान्तमालोक्य राजानं नगरीजनः ।
    सर्वोऽपि निरगान्नूनं लोको राजानुवर्तकः ॥ ३० ॥
अथोद्यानं समासाद्य त्यक्तराजपरिच्छदः ।
    त्रिःपरीत्य तमीशानं नमश्चक्रे महीपतिः ॥ ३१ ॥
यथास्थानं निविष्टेषु भव्यलोकेषु भूपतिः ।
    पप्रच्छेति मुनिं धीमान् कारणं बन्धमोक्षयोः ॥ ३२ ॥
मिथ्यात्वाविरती योगाः प्रमादा बन्धकारणम् ।
    कषायाश्च जिनैरुक्ताः कर्मणामसुखावहाः ॥ ३३ ॥
अश्रद्धानं पदार्थानां जिनोक्तानां यथागमम् ।
    तन्मिथ्यात्वं द्विधा तत्र स्वभावाधिगमाश्रयम् ॥ ३४ ॥
तत्र स्वभावमिथ्यात्वमेकाक्षादिषु चाङ्गिनाम् ।
    तदेवाधिगमापेक्षं पञ्चधा द्वितयं मतम् ॥ ३५ ॥
एकान्तः संशयो मूढो विपरीतश्चतुर्थकः ।
    विनयाज्ञानभेदेन षोढेत्थं महितं भवेत् ॥ ३६ ॥
कालादिसप्तसमुत्पत्तिः स्वभावादिमतैरपि ।
    कर्मणो नरकेष्वाद्यस्तत्रैवैकान्तिकं मतम् ॥ ३७ ॥

पदार्थान् मनुयान् केचित् मिथ्यामैवापरे जगुः ।
जीवतत्त्वं विना चान्ये पक्षमेकान्तिकं सृताः ॥ ३८ ॥
ज्ञानप्रमाणविज्ञानपुरुषाद्वैतवादिनः ।
पक्षमेकान्तमेतेऽपि श्रयन्ति न जातुचित् ॥ ३९ ॥
वैनयादिकमता ये ज्ञेयास्तेऽप्यर्थनामतः ।
संशयादिति मिथ्यात्वं तव भूप निवेदितम् ॥ ४० ॥
योग्यास्तु नामतो भेदा मिथ्यामोहस्य भूपते ।
परिणामकृता संख्या विपर्ययविरती मता ॥ ४१ ॥
तथाविरतयस्तस्य द्वादशाख्या महीपते ।
योगाः पञ्चदश प्रोक्ताः प्रमादाश्चापि तत्समाः ॥ ४२ ॥
पञ्चविंशतिसंख्याताः कषायाश्च जिनोत्तमैः ।
बन्धस्य कारणं कृत्स्नमेतद्रूपं निबुध्यताम् ॥ ४३ ॥
मोक्षोऽपि पार्थिवात्यन्तं विश्लेषो जीवकर्मणोः ।
दर्शनज्ञानचारित्रत्रयं तस्यापि कारणम् ॥ ४४ ॥
जीवादिसप्ततत्त्वानां श्रद्धानं दर्शनं मतम् ।
निसर्गाधिगमाख्यातं तच्च दर्शनं द्विधा ॥ ४५ ॥
क्षयाद्युपशमाख्यात् कर्मणामनुपाततया ।
प्रत्येकं तद्रूपं भेदा कथितं परमागमे ॥ ४६ ॥
सम्यग्ज्ञानं पदार्थानामवबोधः स पञ्चधा ।
मतिश्रुतावधिज्ञानं मनःपर्ययकेवलम् ॥ ४७ ॥
पापक्रियानिवृत्तिस्तु चारित्रं कथ्यते बुधैः ।
सामायिकादिभेदेन पञ्चधा तज्जिनागमे ॥ ४८ ॥
इत्थं संक्षेपतस्तस्य कारणं बन्धमोक्षयोः ।
निगद्य विरतः साधुः सतो हि मितभाषिणः ॥ ४९ ॥
कर्णाञ्जलिपुटैः पीत्वा सुरेशज्जीवसुतम् ।
प्रस्माह भूपतिः प्रीतः पुनस्तं मुनिपुङ्गवम् ॥ ५० ॥

यथापूर्वं मया ज्ञातं कारणं बन्धमोक्षयोः ।
प्रीतिश्च भङ्गुरा नित्यं संसारे सारवर्जिते ॥ ५१ ॥

देहो रोगशतापूर्णो यौवनं क्षणभङ्गुरम् ।
सुखं दुःखसमाक्रान्तं विषया विषसन्निभाः ॥ ५२ ॥

विभाव्येव भयाम्भोधेर्निर्विण्णोऽस्मि महामुने ।
दीक्षयानुग्रहं कर्तुं त्वमर्हसीह ममाधुना ॥ ५३ ॥

गुरोराज्ञां समादाय नृपो नृपतिभिः समम् ।
समस्तं सग्रथं हित्वा दीक्षां जैनेश्वरीं श्रितः ॥ ५४ ॥

निर्वेदारम्भपरः पुत्रः पश्चिमपतिरपि सती ।
प्रभूय सद्गनिमुक्तिसीपुमवयारिधिम् ॥ ५ ॥

अत्रान्तरे मुनिं नत्वा धर्मं श्रोतुमनाः पुनः ।
पप्रच्छतुः गृहस्थानां सोऽप्यवादीद्दयार्द्रधीः ॥ ६ ॥

पततो दुर्गतौ यस्मात्प्राणिनो धारयत्यसौ ।
तेनान्वर्थो जगत्येष धर्मः सद्भिर्निगद्यते ॥ ५७ ॥

आत्मधर्मचभूतानां द्वन्द्वं तस्य लक्षणम् ।
स च द्विधा जिनैरुक्तः सागारेतरभेदतः ॥ ५८ ॥

तत्र सागारिणां धर्मः सम्यग्दर्शनपूर्वकः ।
मतश्शीलोपवासः स्यात्साधुदानजिनार्चनः ॥ ५९ ॥

मिथ्यात्वसम्पत्ता नूनं मद्यरयेव स देहिनः ।
विपरीतावबोधा हि शक्तिः सयाधर्मधर्मयोः ॥ ६० ॥

नरस्तु दुर्लभो नूनं रत्नं रत्नाकरे यथा ।
तस्मान्मिथ्यात्वमुत्सृज्य सेव्यं धर्ममुत्तमम् ॥ ६१ ॥

स्वर्गसौख्यफलं स्वादु सर्वेन्द्रियसुखावहम् ।
धर्मद्रुमः फलत्येष सिक्तो दानवारिणा ॥ ६२ ॥

भीमे रणाङ्गणे धर्मो दुर्मेधकपथायते ।
नान्यते हि परे धर्मः पारावारे निमज्जताम् ॥ ६३ ॥

रक्षन्ति न रुषो मर्त्यं धर्ममेवऽपायिनम् ।
सम्पन्नमिव सद्माम क्षितपापाससन्ततिः ॥ ६४ ॥
धर्मपाथेयवान् भव्यः पान्थो नैवावसीदति ।
संसारकानने भीमे संभ्रमन् सततं सुखी ॥ ६५ ॥
नास्ति धर्मात्परो बन्धुर्नास्ति मित्रं ततः परम् ।
स्वामी च तत्परो नास्ति तद्धर्मे कुरुत मतिम् ॥६६॥
इति धर्मकथां श्रुत्वा गृहीत्वाणुव्रतान्यथ ।
सम्यक्त्वभूषितौ हर्षान्मुनिं नत्वा गृहं गतौ ॥ ६७॥
कुर्वाणावुत्तमां पूजां मन्दिरेषु जिनेशिनाम् ।
सत्पात्रेषु प्रयच्छन्तौ भक्त्या दानं चतुर्विधम् ॥ ६८ ॥
मनोभिवाञ्छितान् भोगान् भुञ्जानावथ लीलया ।
गतं न जज्ञतुः कालं निमग्नौ सुखसागरे ॥ ६९ ॥
अन्यदा वन्दितुं साधुं गच्छन्तौ पथि पश्यतः ।
शुनीसमेतचाण्डालं निष्कम्पाक्षावपेक्षितम् ॥ ७० ॥
तथापि तेष्वतिस्नेहास्फीतं चित्तमभूत्तयोः ।
जातिस्मरा सदा यस्मात्सत्परमा हि देहिनाम् ॥७१॥
गत्वाथ सविधे साधुं प्रणम्यावधिलोचनम् ।
शुनीचाण्डालयोः प्रीतिरावयोः किमहेतुका ॥ ७२ ॥
सोऽब्रवीद्भवतोर्भ्रातृभूतौ पितराविमौ ।
अग्निलासोमदत्ताख्यौ तृतीये पूर्वजन्मनि ॥ ७३ ॥
वेदधर्मरतौ नित्यं षट्कर्मपरायणौ ।
परिग्रहासक्तचित्तौ हिंसानन्दितमानसौ ॥ ७४ ॥
द्वेषार्तौ जिनमार्गस्य तस्थतुर्भीभयङ्करौ ।
मन्वानौ जातिदर्पेण जगत्कीर्तिं तृणोपमम् ॥ ७५ ॥
मृत्वा प्राप्तौ महादुःखं प्रथमं नरकावनिम् ।
पञ्चपल्यानि तस्यां च भुक्त्वा दुःखानि निर्गतौ ॥७६॥
तस्मात्प्रच्यावितौ ताविहामी बभूवतुः ।
कुर्वाते भवतोः प्रीतिं जन्मान्तरसमुद्भवाम् ॥ ७७ ॥

जैनमार्गतिरस्कारकालकूटविषद्रुमः ।
सिक्तो मिथ्यात्वतो येन फलत्ययाशुभं फलम् ॥ ७८ ॥
इति निश्चित्य सम्यक्त्व मुनिवाक्येन तौ तयोः ।
दापयामासतुर्धर्मं प्रेमकारुण्यसंगतौ ॥ ७९ ॥
लब्ध्वा धर्मं ततः श्रुत्वा पूर्वजन्मसुतादिकम् ।
शोकविस्मयपूर्णाङ्गो मातंगो मुनिमब्रवीत् ॥ ८० ॥
त्वत्प्रसादान्मया नाथ ज्ञातमात्मविचेष्टितम् ।
क्व भुक्तं च यत्पूर्वं मम सत्मयामया ॥ ८१ ॥
क्व जन्म तद्द्विजातीयं क्व च मातङ्गता शुनिः ।
इति संचिन्त्य चित्तं मे शोकेनातीव ताम्यति ॥ ८२ ॥
कोपशोकभयोन्मादमृत्युजन्मजरामयम् ।
संसराब्धौ न संसारं पुनर्येन तथा कुरु ॥ ८३ ॥
इत्युक्त्वासौ गुरोर्पार्श्वम् मासं सन्न्यस्य धीरधीः ।
नन्दीश्वरसुरो जातः पल्यायुः सुपरिच्छदः ॥ ८४ ॥
विनापि सत सम्यक्त्व सत्यमो सारमानसा ।
तत्पुरे नृपतेर्जाता कन्यका सुन्दराकृतिः ॥ ८५ ॥
निक्षेपाद्भूतभूपाले तोयात्तस्याः स्वयम्वरे ।
दृष्ट्वा नन्दीश्वरो देवस्तामवादीत्सुलोचनाम् ॥ ८६ ॥
जन्मद्वयानुभूतं किं तद्भुक्तं तव विस्मृतम् ।
क्रियते येन भोगेषु ममत्वमस्वात्मनो हितम् ॥८७॥
इत्यादिपूर्ववृत्तान्तमाकर्ण्यासौ सुरोत्तमात् ।
मनुष्याणीय सविप्रा काननं च प्रिय ययौ ॥ ८८ ॥
कथाप्रसङ्गतः प्रोक्त तमुदन्तमिह भूपत ।
प्रस्तुत मोऽप्यतस्तामिरिदानीं भेदिपुत्रयोः ॥ ८९ ॥
प्रतिपाद्य समौ कश्चिद्धर्मेण च सुखेन च ।
महत्त्वनो विधायान्ते सौधर्मकल्पमाश्रितौ ॥ ९० ॥

---

१ छवी । २ ययम् ।

यथा विपत्तमम्बुधयः समीप माहेन्द्रचापाम्यविरपुतिम ।
भवस्तकस्मात्परिपूर्णदेहास्तपोपपादे दिवि तावभूताम् ॥ ११ ॥

सुकृतवशतो भूत्वा देवौ महर्द्धिविभूषणौ
सुरगिरिशिखरेष्वावासेष्वनुष्ठितधर्मणौ ।
त्रिदशवनितावक्त्राम्भोजभ्रमरत्वमनुभवौ
सुखमनवरतं तस्मिन्देवौ चिरं तु चिराष्टकौ ॥ १२ ॥

इतिश्रीसिन्धुराजवत्सलमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरोः पंडितश्रीमहासेनाचार्यकृते
प्रद्युम्नचरिते षष्ठ सर्गः ॥ ६ ॥

सप्तम सर्ग ।

पूर्वघूर्णितमनोज्ञसमान्ते कौशलेति नगरी रमणीया ।
हेमनाम इति नाम नरेन्द्रः शास्ति तां त्रिदिवमिवामरनाथः ॥ १ ॥
हैमवतीव कुसुमाकरबन्धोः पार्वतीव शशिखण्डधरस्य ।
विक्रमैकरसिकस्य मृगाक्षी मालिनी प्रियतमास्य बभूव ॥ २ ॥
यौवनोचितसुखानि यथेष्टं तेन सार्धमनुभूय नृपेण ।
स्वर्णकम्बुसुतनुत्तरजितर्यं सा तत्क्रमेण सुतयुग्ममसूत ॥ ३ ॥
तत्र पूर्वमकरोन्मधुसंज्ञं कैटभाख्यमितरं च नरेन्द्रः ।
रूपयौवनकलागुणपूर्णौ तौ समीक्ष्य समचिन्तयदेवम् ॥ ४ ॥
अन्वये महति जन्म नृपत्वं कान्तिकीर्तिविदितास्तनयौ च ।
सर्वमन्यफलमाप्तमथापि पुण्यमात्महितमद्य विधातुम् ॥ ५ ॥
एवमभाविति निवेश्य स राज्ये कैटभं च विदधे युवराजम् ।
भोगसङ्गविमुखः सह देव्या शिश्रियेऽथ पदवीं श्रमणानाम् ॥ ६ ॥
तौ प्रतापमनुरागसुधां च विस्तराद्वितमित्रजनेषु ।
भूपराजिपशिरःकृतपादौ रेजतुः शशिदिवाकरतुल्यौ ॥ ७ ॥
अन्यदा नृपमवाप वनीशः क्षुत्पिपासपीडितादितिवार्ता ।
वैरादाक्रमतोऽस्मि निकाये देवदुर्गमपि भूपभीमः ॥ ८ ॥
तन्निशम्य कुपितो नरनाथो भ्रूविभङ्गकुटिलारुणनेत्रः ।
भूरिसारबलरेणुनिपाताः पूरयन्नुपरि तस्य चचाल ॥ ९ ॥
दन्तिदन्तदलितद्रुमखण्डा वाजिचक्रविषमीकृतमार्गाः ।
शुभ्रवाजिखुरपङ्क्तिविशैलास्तत्क्षणे पथि कृता घनदेशाः ॥ १० ॥
तं प्रयाणकवशादुपयान्तं वासरैः कतिपयैः स्वपुरान्ते ।
सेवितुं परिवृढं दृढभक्तिः प्राप काञ्चनरथः कनकाभः ॥ ११ ॥

स प्रणम्य च जगाद नृपेशं नाथ प्रसीद कुरु वेश्म पवित्रम् ।
रूप्यपत्तनपुरे दिनमेकं स्थीयतां मित्रपदातिविभूतिः ॥ १२ ॥

सप्रसादमुपरुध्य कथञ्चित्प्रत्यपद्यत नृपः स तथेति ।
सोपि तत्क्षणरचितापणशोभं स्वं पुरं स्वयमवीविशदीशम् ॥ १३ ॥

बन्दिवृन्दकृतमङ्गलगाने तद्गृहे रचितचित्रचतुष्के ।
जातरूपदृढविष्टरभाजं पर्यपूजयदसौ सकलक्ष्मः ॥ १४ ॥

रूपनिर्जितरतिं तरलाक्षीं चन्द्रभासमिति रूढिमुपेताम् ।
तत्सुतामथ विलोक्य स विद्धो मन्मथस्य विशिखैः समभैषीत् ॥१५॥

लोकरुचिरमिममम्बुधिवेलापार्वण्याः समुदियाय शशाङ्कः ।
यत्प्रकान्तिसरसीसुतमिन्दुं वेद्मि शीतकिरणं मुखमस्याः ॥१६॥

अमुना कुवलयाः शरकाण्डैः कम्बुपद्मपल्लवलताकरिकुम्भैः ।
सामदेहविधिभिर्वेष्टितशोभैर्निर्ममे भुवमिमां परमेष्ठी ॥ १७ ॥

ईदृशी सुभगता न भवान्याः कान्तिरीदृगपि नेन्दुकलायाः ।
रूपमीदृगमरीषु न जातं किन्नरीषु वचनं च न हीदृक् ॥ १८ ॥

मानसस्य विधुरस्तु समस्याः कौमुदी स्मितरुचो मधुवाचः ।
वीक्षितस्य च सुधा कमलाक्ष्याः समपसमधाममर्मस्तु ॥ १९ ॥

कान्तवस्तुसमवायि विधातुः कौशलं परिणतिं गतमस्याम् ।
मन्मथातुरमनाः क्षितिपालस्तां विलोक्य समचिन्तयदेवम् ॥२०॥

जन्म तस्य सफलं स कृतार्थः पुण्यवान्स सुभगः स्मरतुल्यः सः ।
यस्य निर्वृतिनिकेतनमेषा चिन्तयन्निति जगाम निवासम् ॥२१॥

शून्यचक्षुरसितपक्षमुषितो वा दग्धमन्मनसि तद्विरहेण ।
तत्र तल्पमधिशय्य स तस्थौ संवृतोपि विवृतः सविशेषम् ॥ २२ ॥

देव किञ्च विहितापि विभूषा पूर्णयत्नरचितापि न रुच्या ।
किं यदि स्खलति सोपि रिपुस्ते मन्त्रिभिस्त्वभिहिते समवोचत् ॥२३॥

तात नैव रिपुणां गणनास्ति किन्तु नः स्खलति चेतसि तन्वी ।
कामभल्लिरिव यत्र विधात्रा प्रेयसी नृपतिहेमरथस्य ॥ २४ ॥

...गाद् सचिवो यदि युक्त कर्म कुसुमयत्र विस्तरम् ।
...समेव यदि तत्प्रतिपास्य कथनापि समयो नृपचन्द्र ॥ २५ ॥
...तमेति न यथा परिवारो रक्ष्यते च प्रविशन्नपवारः ।
...तां तथा तव पिधास्यति यद्यां बुद्धिकौशलयशोभ्रमणोऽयम् २६
...पयोपमिति तस्य वचांसि प्रत्यपद्यत नृपः सचिवस्य ।
...सप्रयात च ततः स कथञ्चित्सस्वरप्रिपतमामपिपमम् ॥ २७ ॥
...तपम् गिरितटानि महान्ति प्रापयंश्च विपिनानि विकाशम् ।
...पयश्च सरित सुगभीरा भूपतिः स रिपुदेशमवाप ॥ २८ ॥
...वेष्टिते सति बलै रिपुदुर्गे भीष्मयोधसमधिष्ठितमध्ये ।
वीरयपिजबलान्यथ भीमो निर्जगाम रभसा समराय ॥ २९ ॥
उल्लसद्ध्वजपताजितपक्षे प्रस्फुरद्विमलचामरफेने ।
शास्त्रवारितरिपुद्विपकुम्भप्रोल्लसन्मदकणमीक्षितकाभे ॥ ३० ॥
समहारगलितासमशीधे तुङ्गकुञ्जरशिरोध्वजदुर्गे ।
योधयातपतितैर्गजपादैर्यत्र कच्छपसमैः समभायि ॥ ३१ ॥
शास्त्रसूनपतिता गजहस्तास्तुल्यतामुपययुर्मकराणाम् ।
तत्र सागरसमे समरे द्राग् तं कथंचन विजित्य बबन्ध ॥ ३२ ॥
गम्रप्रमकशिरोमणिरश्मिप्रोतिताङ्घ्रिसरसीरुहयुग्मः ।
तत्र वैरि सचिवांश्चिनिवेद्य स्वां पुरीं प्रतिजगाम कृतार्थः ॥ ३३ ॥
मीतनीरभरपूरितमध्या निम्नगा मिळपदैर्घनपङ्काः ।
कुर्वता कृतसमुत्सवलोका कोशला नृपतिना समयायि ॥ ३४ ॥
...तां प्रविश्य विहितापणशोभां नागरं पुरमुदस्तपताकाम् ।
सोत्सवामिति निरस्तसुखचित्तो राजमन्दिरमवाप च शून्यः ॥ ३५ ॥
तत्र मङ्गमधुतानि विचित्र गीतमुद्गतकृपाः प्रमदाश्च ।
मामनानि शयनानि विभूषाः सप्तमस्य विपदामुपपातम् ॥ ३६ ॥
सपदो मुकुलयन् सहकारान् पुण्यपद्म वन वनराजीम् ।
मतरेम समयाप वसन्तः सास्मेयमभिव सतमध्य ॥ ३७ ॥

यामिनी प्रियतमाप कृशत्वं खण्डितेव शशिना दयितेन ।
वासरो मलयजा मधुरस्य तापशान्तिकृतये कृपयेव ॥ ३८ ॥
पङ्कजानि सरसीषु विरेजुस्तत्क्षणे विकसितानि सितानि ।
मन्मथस्य शिबिरे विजिगीषोरातपत्रवदिमानि समन्तात् ॥ ३९ ॥
कुड्मली विचकिलस्य सुगन्धौ षट्पदः कृतपदो विरराज ।
निश्चलो मधुरसासवलोभादिन्द्रनील इव मौक्तिकपूरे ॥ ४० ॥
कोकिलाकलकलस्वनरवेण मञ्जरीकलितमङ्गलगीतैः ।
दक्षिणेन मरुता गुरुणेव नर्तिताः शुशुभिरे वनराज्यः ॥ ४१ ॥
तेन तत्र तरवोऽपि बभूवुर्यैः समं न मिलिताः सुमनोभिः ।
तानि तत्र कुसुमान्यपि नासन् सेवितानि मधुपैर्न हि यानि ॥ ४२ ॥
हारहारघनसारसरोजैस्तालवृन्तकदलीदलवातैः ।
तद्वियोगजनितं परिवारो वल्लभामपि नुनोद न तापम् ॥ ४३ ॥
मालती मलयजं शशिबिम्बं पङ्कजानि घनसारमुशीरम् ।
विद्रुतस्य विरहे दयितायाः किम किम विपतां प्रतिपेदे ॥ ४४ ॥
शोकविह्वलमतौ परिवारे भूपतौ च विपदागमजातम् ।
आजगाम सचिवः समयज्ञः शङ्कितश्च समचिन्तयदेवम् ॥ ४५ ॥
आनयामि यदि हेमरथस्य प्रेयसीं नरपतेरयशः स्यात् ।
तां विना च न च कञ्चिदुपायं जीवितस्य विमृशामि कथंचित् ॥ ४६ ॥
यद्यपीदमुभयत्र विरुद्धं राजकार्यमतिकार्यमवश्यम् ।
तद्वसन्तमहमङ्गलहेतोरानयामि नृपतीन् सकलमान् ॥ ४७ ॥
कार्यमित्थमवधार्य स राज्ञः सन्निवेद्य च यथाविधिपूर्वम् ।
शासनं च विससर्ज समन्ताद्राजकार्यनिपुणो हि सुमन्त्री ॥ ४८ ॥
शासनं शिरसि तस्य विधाय सावरोधवनितं नृपचक्रम् ।
आजगाम सहसैव सतोषमभ्युवास च यथास्वनिवासम् ॥ ४९ ॥
सावरोधजनतो बहुभक्तिं प्राप काञ्चनरथोऽपि नरेन्द्रः ।
सोऽधिकं नृपतिनापि नृपेभ्यो गौरवेण ददृशे परमेण ॥ ५० ॥

अम्बरेण कलशोपितनाद मधुकरमधुरेण हतनामम् ।
पुष्पपुञ्जरममाभिमनन्ताशाखिन कनकभूधररम्यम् ॥ ५१ ॥

भूपति घनमुदारतरेण तद्वर्णनविभवेन निशम्य ।
भूपतिः सह भूपैः सकलैश्च मीढिनु वनमगात्स्वतनेन ॥ ५२ ॥

पद्मपुष्पसमया मदवारमातपत्रघनया च लतामि ।
घनसम्पघनतया सुमनोभिः वल्लिना घनमिव तद्वनमासीत् ॥ ५३ ॥

स्वल्पया कतिचिदेव दिनानि मीढिन नृपतिभिः सप्रमग्नः ।
तत्र धान्यमिनाशममस्य साम्यतिम्य परमेण भूपेन्द्रः ॥ ५४ ॥

वसनम समनुभूय मनेन्द्रा गमन च परिताप्य यथवम् ।
घनमपादमयिभूरणदाना मर्यो मदयिन विमसङ ॥ ॥

रिपन म पुयपोऽनुमर्व पन्न साम्यनमन्दरतिमानम् ।
गृहनाऽरियद्रुसा विपयमने मद्भवन स्पमिति शाधि मयन्नाम ॥ ५६ ॥

गगनगाणि पतिर्विगमद गृहमन्दिषु प्रियतमा तप तावन् ।
गृपाम्यनुपदपि विभूष्य भूषणपिरधितामरघाप ॥ ५७ ॥

ममथनि पपन प्रतिरय भगना मपरि दमरघापि ।
मायिरहतमदिता निमयदी मां विमुच्य स जगाम विनाद्भुः ॥ ५८ ॥

सम्नरत्र विरहानलतम भूपति समयनापत्र दिनाः ।
ममनम रव मदागयामा पश्चिम जम्मनिधि प्रतिपद ॥ ५९ ॥

मान्नमासमवल्गापृमितामि नाम्वितरप्रतिविमिघमनोरि ।
घनयावमिगुमानि लिवाण जीविन विपृतपनि घनाश्रिम् ॥ ६० ॥

दूरिमिगुमानि विपोन स्थमयम्पुरस्पयसमानि ।
कामिनां च अमयन्तादिनाय भानुमान जम्मिणो निममज्ज ॥ ६१ ॥

पश्चिमाम्बवनमहदधिकर्णपानिमिग्नीय विदाथैः ।
मजामापमति पारगपागानतमिमय गमिना मनु गम्पा ॥ ६२ ॥

ममगतिवपातिमिपय दम्भो गिरिगुरातु विनीमम् ।
गमदृग्मन गम दिममाघ का म कान्यसमाप्य वर्णयान् ॥ ६३ ॥

निम्नमुन्नतमसावबलत्वं प्रावलञ्च विषमञ्च समञ्च ।
दुर्जनस्य सदृशेन समस्तं नीतमन्धतमसेन समत्वम् ॥ ६४ ॥

सन्निशातकरपाससमर्थे व्योम्नि तारकगणो विरराज ।
इन्द्रनीलमयभूतलकीर्णो मालतीसुमसमो प्रकरो वा ॥ ६५ ॥

सान्द्रमन्धतमसं विनिहन्तुं वाप्यमानमिव लोकमशेषम् ।
मार्गणानिव विशुद्धिसमेतांश्चन्द्रमा निजकरान् विससर्ज ॥ ६६ ॥

केतकीकुसुमकेसरपाण्डुर्ज्योत्स्नया धवलयन् सकलाशाः ।
मन्मथप्रमुदितस्तुहिनांशुर्दर्पणश्रियमुवाह निशायाः ॥ ६७ ॥

ज्योत्स्नयेति धवले भुवनान्ते प्राहिणोदपरपतिर्निजदूतीम् ।
सा विभूषणमिषेण मृगाक्षीं तां निनाय नरनाथनिकेतम् ॥ ६८ ॥

चाटुभिः सपरिहासवचोभिस्तां तथा समनुनीय स रेमे ।
जातमस्य च यथा चरितार्थं यौवनं च मदनो विभवश्च ॥ ६९ ॥

लोचनान्तकनिरीक्षणमन्तः कूजितं च हसितं च तदस्याः ।
चुम्बितञ्च विहुतञ्च रतञ्च व्याजहार सुरतोत्सवरागम् ॥ ७० ॥

गीतनृत्यपरिहासकथाभिर्दीर्घिकाजलवनान्तविहारैः ।
तत्र तौ रतिसुखार्णवमग्नौ जज्ञतुर्न समयं समतीतम् ॥ ७१ ॥

स्त्रीविरहवचनादथ वार्तां तां निशम्य नृपहेमरथोऽपि ।
वल्लभाहरणजादतिदुःखान्मन्मथप्रहरणाद्विमनोऽभूत् ॥ ७२ ॥

शून्यमेव हसति स्म च मोहं यात्यकारणमुपैति च गाढात् ।
कण्ठपीठविलुठत्स्वनमाप्य हा प्रियेति रुदिते च रुरोद ॥ ७३ ॥

कामदुर्ग्रहपिशाचवशेन सञ्चरन्नविषयः स परिभ्राम्यन् ।
हा प्रियेति रुदतापरिवार्यं भ्राम्यति स्म शिशुभिः परिवीतः ॥ ७४ ॥

धूलिधूसरशिरोरुहगात्रः स्कन्धलम्बितपटच्चरकन्थः ।
पत्तनं प्रतिपुरं प्रतिरथ्यं कोशलं प्रति जगाम स दैवात् ॥ ७५ ॥

तत्र पल्लमठमाहृतमुच्चस्थलमेतु धर्मं समधापत् ।
धावमानमपसार्य तथा तं धार्मिका शुभदृशः समरोधीत् ॥ ७६ ॥

बाष्पपूर्णनयनामतमकाण्डे तां विलोक्य सखी समपृच्छत् ।
वल्लभा नृपतिहृन्मरयस्य कथ्यतेऽस्य किमकारणमेव ॥ ७७ ॥
सा तदाग्रहवशाच्च कथञ्चिद्गद्गदस्वरमचीकथदेवम् ।
त्वद्वियोगजनितं दुरवस्थं वीक्ष्य पुत्रि रुदितं तव भर्तुः ॥ ७८ ॥
धात्रिकावचनमश्रुतपूर्वं सा निशम्य सहसैव चुकोप ।
युज्यते न कटुकं तव वक्तुमीदृशं मम सुदुःखविधायि ॥ ७९ ॥
पार्थिवेन्दुवदनस्तरसासौ दीर्घपीवरभुजो मम भर्ता ।
यस्य चाम्बुजरुचोऽपि नरेन्द्रशतानि सगिव मूर्धभिरङ्घ्री ॥ ८० ॥
रूपनिर्जितमनोभवकीर्तिस्तस्य किं पद नृपस्य वधायम् ।
इत्युदीरितवती निजपुत्रीं प्रत्यबोधयत तदा किल धात्री ॥ ८१ ॥
लक्षणानि च गतिं च यथासि पुत्रि सम्यगभिरूपय तावत् ।
तन्निरूप्य च तथेति विचिन्त्य सा निज प्रियतम विषसाद ॥ ८२ ॥
यावदास्त विनिगूढविषादं सान्द्रसौधशिखरे सह धात्र्या ।
तावदाप शरदागतशोभं वीक्षितुं क्षितितलं क्षितिपोऽपि ॥ ८३ ॥
पूर्वपरिक्षितिपतौ कुतुकेन गौरवं प्रकुपिताप्यवहत्सासौ ।
वीक्षितुं च शरदं सह देव्या सौधसप्तमतलं प्रतिपेदे ॥ ८४ ॥
शारदीं कुसुमवसत लक्ष्मीं यावदत्र नृपतिः सह देव्या ।
तावदेव विदितो मतिपूर्वं चण्डकर्मपुरुषः समबोधत् ॥ ८५ ॥
द्वारि देव परदाराभिषेवी कोऽपि तिष्ठति पुमान् तस्करः ।
तस्य दोषसदृशं वद दण्डमित्युदीर्य विरराम स चारः ॥ ८६ ॥
तन्निशम्य कुपितो नरनाथश्चण्डकर्मपुरुषं समबोधत् ।
क्षिप्रमेनमधिरोहय शूलं घातया किमिह दोषवतां नः ॥ ८७ ॥
देव किन्तु तमनेन यतोऽयं वध्यतेति तरुणोऽपि वराकः ।
तन्निशम्य वचनं निजपत्न्या नीतिवानिति जगाद नरेन्द्रः ॥ ८८ ॥
एष देवि परदाराभिषेवी वध्य एव हि विचिन्त्यपथेन ।
सा नरेश्वरमबोधयत दोषः कोऽपि किं परवधूहरणेऽस्ति ॥ ८९ ॥

यावदस्ति यदि तत्किमियाद् ध्यायमार्गविधुरापि हतास्मि ।
मर्मभेदिवचनं वनितायास्तन्निशम्य स जगाद विरागात् ॥ ९० ॥

गुरुपीवरघनस्तनभारात्सन्ति किं युवतयो न मनोज्ञाः ।
येन मोहवशगेन दुरन्तं कर्म दुरितमकारि मयैतत् ॥ ९१ ॥

प्रेयसी परिजनं च सुताश्च यौवनं च विषयाश्च धनं च ।
चञ्चलाश्च सुहृदश्च सुखं च जीवितं च न नृणां स्थिरमेतत् ॥ ९२ ॥

भावयन्निति यथाग्निमसारं भङ्गुरेषु विषयेषु विरक्तः ।
वासरान् कतिपयान् गृहवासे तस्थिवानपरयतिः स मुमुक्षुः ॥ ९३ ॥

अन्यदाथ वरपिण्डनिमित्तं चर्यया विमलवाहननामा ।
राजमन्दिरमवाप यतीन्द्रस्तं मुदा परमयाभूत भूपः ॥ ९४ ॥

प्रासुकं नृपतिना विधिपूर्वं श्रद्धयाथ वरदानमदायि ।
तेन चापफलतः सहसैव चित्रपञ्चकमवापि दुरापम् ॥ ९५ ॥

ध्यानभारधृतप्रतिपक्षो निर्ममः सकलजन्तुषु साधुः ।
तत्पुरोपवनमागमदाशु प्राप्तवान्स्वपरभोगविमुक्तः ॥ ९६ ॥

घातिदावमदहन्मुनिनाथो ध्यानपावकशिखाभिरशेषम् ।
तत्र केवलमतीन्द्रियमस्य देवदानवनुतं समभावि ॥ ९७ ॥

तं निशम्य सहसा वनपालात्तत्पदैकमनसा परितुष्टः ।
सावरोधजनः सह भूपैर्वन्दितुं तमगमन्नरनाथः ॥ ९८ ॥

तत्र भक्तिभरनिर्भरभूपो भव्यकैरवशशाङ्कमवेत्य ।
मेदिनीलुलितकुन्तलभारस्त्रिः परीत्य मुनिनाथमनंसीत् ॥ ९९ ॥

आशिषा भगवतानुगृहीतो भूतलेऽतिविनयादुपविश्य ।
मौलिकुड्मलितपङ्कजकोशः पृच्छति स्म यथावज्जिनधर्मम् ॥ १०० ॥

यं निषेव्य भविनां न हि दूरे
देवदानवनरेन्द्रसुभोगाः ।
दुर्लभं भवशतेष्वपि धर्मं
भूपतिं तमदिशन्मुनिनाथः ॥ १०१ ॥

तं निशम्य दुरवापमपुण्यै-
राजर्षभवचमसारमवेत्य ।
सन्निवेश्य च सुतं निजराज्ये
शिश्रिये स पदवीं श्रमणानाम् ॥ १०२ ॥

कैटभस्तदनुजः प्रियधर्मा
प्रेयसी मधुनृपस्य च पत्नी ।
इन्दुदीसितसहिता यत्पथा
शिश्रियुः श्रमणतामथ सर्वे ॥ १०३ ॥

उग्रतप्ततपसश्चिरकाल
शास्त्रसागरतट परमाप्ताः ।
ते समाधिमृतयः समभूव-
न्नच्युते दिवि सुराः सममेव ॥ १०४ ॥

इन्दुदीसितवयाम्मलिनस्य
कर्मणस्त्रिदशतामपहाय ।
रामताद्रिगिरिपत्तनराज्ञः
सम्बभूव तनया हरिनाम्नः ॥ १०५ ॥

अच्युते त्रिदशतां दिवि लब्ध्वा
पूर्वजन्ममधुभूपकलत्रम् ।
उत्तरेण रजताचलभागे
तत्खगेश्वरसुताजनि साध्वी ॥ १०६ ॥

अच्युते दिवि सुखान्यनुभूय
पूर्वजन्ममधुभूपचरो यः ।
रुक्मिणीतनुभुवो मदनोऽसौ
द्वारिकापुरि हरेस्तनयोऽभूत् ॥ १०७ ॥

यस्तु कैटभचरस्त्रिदशोऽभू-
दच्युते तदनुजः पुरपुण्यात् ।

श्रीपतेः प्रियसुतो गुणपार्श्वे
जन्मवत्सुखरतो भविता सः ॥ १०८ ॥

जन्ममृत्युसुखदुःखविचित्रां
संसृतिं समनुभूय चिरेण ।
धूमकेतुरसुरस्तपसाभूत्
कुत्सितेन भुवनेऽमरयोऽपि ॥ १०९ ॥

अन्यजन्मनि हृतेति मत्प्रिया
तं जहार पृथुक निर्मांसया ।
धूमकेतुरसुरः परं रुषा
भूप वैरमिति हेयमङ्गिभिः ॥ ११० ॥

इति नृपतिवरस्यो नारदस्तत्पुराण-
स्मरणसहजवृत्तं सर्वमेवं निशम्य ।
त्रिभुवनगुरुपादौ पूजयित्वातिभक्त्या
खचरमितपमाणप्राप्तकालोकनाय ॥ १११ ॥

गत्वा तत्र नगेन्द्रवेश्मनि चिरं दृष्ट्वा च तं बालकं
दत्त्वाशीर्वचनस्ततः प्रमुदितो द्वारावतीमाययौ ।
तस्यामङ्गजवार्तया प्रमुदितं कृत्वा मुनिः श्रीपतिं
शुद्धान्तं स विवेश तस्य जननीमाश्वासितुं रुक्मिणीम् ॥ ११२ ॥

श्रुत्वा तस्य जनान्मयापि च यथा रूपं च कामः सम
श्रीसीमंधरतः सदस्यधिगतं चिह्नं च तस्याग्रहे ।
रुक्मिण्या विनिवेद्य नारदमुनिः सर्वं यथावन्मुदा
कृत्वा तां सुतवार्तया प्रमुदितां दृष्ट्वा यथेष्टं ययौ ॥ ११३ ॥

इति श्रीसिन्धुराजसत्कमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरोः पण्डितश्रीमहासेनाचार्य-
कृते प्रद्युम्नचरिते सप्तमः सर्गः ॥ ७ ॥

अष्टम सर्ग ।

अथ कालसम्वरखगेन्द्रगृहे
    जननैककैरवविकाशयिता ।
जनयन्प्रमोदमधिकं जगतो
    ववृधे स बालकविधुः शनकैः ॥ १ ॥
परिरक्षया खगपतेः सुकृती
    मदनोमितिवृद्धिमुपयाति यथा ।
समुपागमन्नमितशास्त्रगणाः
    सममेव सम्पदखिलापि तथा ॥ २ ॥
समवाप्य जन्मकुसुमास्त्रमियं
    जनितं च शैशवमतीत्य शनैः ।
सकलाः क्रमात्समधिगम्य कलाः
    समयाप यौवनमनङ्गशशी ॥ ३ ॥
सहसास्य सारमसमीक्ष्य तदा
    जनक प्रतीयुरथ ये कुपिताः ।
बलगर्विताः समरलब्धजयाः
    स जिगाय खेचरपतीन्युधितान् ॥ ४ ॥
विविधोरुविक्रमपवसमितामगणैः
    विधिताहिमद्युतिकरं नगरम् ।
समुपेयिवान्मनसिजो विजयी
    विदशाधिनाथ इव देवपुरम् ॥ ५ ॥
जयभूषितं समलोक्य नत
    तमय परं स परितुष्टमना ।

—

वितरीतुमस्य युवराजपदं
    नृपतिर्व्यवस्यत् सचिवानुमतः ॥ ६ ॥
प्रथमं वयेऽप्यवगमेन मया
    समदायि पुत्रसदृशः पुरतः ।
तव यौवराज्यममुना तु पुनः
    सकुतूहलः स्वयमपीह दिशे ॥ ७ ॥
मनसाभिवाञ्छितमवाप्य जनाः
    सकलार्थिनामुरु वितीर्य धनम् ।
उपराजमुख्ययुवराजपदं
    मदनाय सोत्सवमदान्नृपतिः ॥ ८ ॥
इति यावदास्त मदनः सुखितो
    नृपतेरवाप्य युवराजपदम् ।
कुपितः समाप्य वचनादचिरं
    खचराधिपेश्वरतनूजगणः ॥ ९ ॥
यमसन्निभे स्निग्धपानविधा-
    वपकारमीयुरतिदुष्टतमाः ।
मकरध्वजस्य पुरुपुण्यवशा-
    दरिभिः कृतापि विफलापकृतिः ॥ १० ॥
तमथान्यदा कुटिलवक्त्रमुखाः
    खचराधिराजतनयाः सदयाः ।
बहुधाभिमन्त्र्य विजयार्धगिरेः
    शिखरं निनिन्युरसमं कुटिलाः ॥ ११ ॥
शिखरे च तत्र शरदभ्रनिभं
    जिननाथसद्मवरचूलिमुखम् ।
त्रिदशेन्द्रवन्दितममितश्रियं
    प्रणिपत्य तस्थुरथ तस्य पुरः ॥ १२ ॥

प्रविविक्षोरस्य गोपुरमथास्य तदा
वदति स्म ताम्रशिखभृद्भुजगः ।
मनुजाः सदा वदति खेटजनो
विशतीह यः स भवताम्पुरुषः ॥ १३ ॥

तदहं विशामि भवतां पुरतो
गुरुगोपुरं खचरराजकृते ।
इति वाचमस्य विनिशम्य तदा
द्रुतमारुरोह मदनो कुटिलः ॥ १४ ॥

अभिवीक्ष्य तत्र च स पद्मनिधिः
क्षणमास्त यावदतिरम्यतमे ।
स्वपदोपमर्दभयकोपभरा—
त्सहसाविरास भयकृद्भुजगः ॥ १५ ॥

स जगौ च तं किमु मदीयपदे
कृतवान्पदं खल मदाधम रे ।
इति तस्य पन्नगपवाग्भिरसौ
मदनं युयुत्सुरभिकाममहिः ॥ १६ ॥

भृकुटीकरालितमुखारसन
रभसा विजित्य युधि तं मदनः ।
नतमौलिकुड्मलितहस्तयुग
मभिपृच्छदेवमिह कस्त्वमहे ॥ १७ ॥

भुजगो जगाद मुदितो मदन
पृथुगोपुरे सुचिरकालमहम् ।
स्थितिमासदामिह हि नाथ यथा
कथयामि ते सकलमेव तथा ॥ १८ ॥

अलकामिव पुरमिहास्ति गिरौ
विजयार्धनामनि जगत्प्रथितम् ।

समभूत्पतिः कनकनामनृपो
दयितानिकाम्य च बभूव मती ॥ १९ ॥

सुरतोत्सवामृतरसानुभव—
प्रतिसक्तयोः समभवत्तनयः ।
त्रिदिवाच्च्युतस्त्रिदिवनाथसमो
गुणवान् हिरण्य इति नाम तयोः ॥ २० ॥

राज्याधिपत्यमनुभूय चिरं
क्षणभङ्गुरं जगदवेत्य तदा ।
विषयेष्वसक्तहृदयः सहसा
तनयं नियुज्य निजराज्यभरे ॥ २१ ॥

विहितार्चनं मुनिपतिं विधिना
प्रणिपत्य सादरमवाप्य तपः ।
सुसमाधिपावकशिखाभिरसौ
परिदह्य कर्मवनमाप शिवम् ॥ २२ ॥

तनयः स्थितोऽस्य गुरुसौधतले
परिवारितो निजपुरन्ध्रिजनैः ।
गुरुसम्पदा विभवति दैत्यपतिं
स ददर्श यान्तमुरुसैन्ययुतम् ॥ २३ ॥

निमिषं विलोक्य खचराधिपते—
रुपमामतीतमथ मानधनः ।
अमुकं नियोज्य निजराज्यपदे
स विनिद्य सिद्धसदनं परमम् ॥ २४ ॥

ऋतुभिर्युताः स दशकमितय—
ममिताः समाः समधिसह्य तपः ।
पुरुरोहिणीप्रभृतिर्भगणं
विविधस्मसाम्य समभून्मदनः ॥ २५ ॥

स चकार राज्यमनुगान्तुमतः
समये मनेः पुनरपीह नृपः ।
मुनिता प्रियासुमथ मन्त्रगण—
समुपाश्च नः कथय नाथ विभुम् ॥ २६ ॥

इति स प्रसाद्यवचनान्मुदितः
प्रणिपत्य तीर्थकृतमाह मनिम् ।
विमलावबोध जगदेकपते
भविताऽस्य कः पतिरमेयगुणः ॥ २७ ॥

हरिचक्रनेमिजिनतीर्थभव—
समयो हरेर्मनसिजोऽस्य पतिः ।
भवतेति जैनमयथार्थ वचः
खचराधिपस्य समबोधविदम् ॥ २८ ॥

मणिगोपुराक्रमणगर्वभृतो
भव तस्य मन्त्रगण सेवयिता ।
इह तत्क्षणेऽस्य च नियोज्य स मां
मुनितामवाप्य च जगाम शिवम् ॥ २९ ॥

परिपाल्य मन्त्रगणकोशमिम
स्थितवानमेवमभिपन्तमहम् ।
मधुना समभ्य तव त विभिना
सममूत्य जम हतातिकती ॥ ३० ॥

मुकुटं वितीर्य मणिरत्नचित
समुपाश्च गोपुरपतिर्मदनम् ।
कथितस्तवैव ममितीयकृत्वा
तव किङ्करोऽस्मि यद् किं करवै ॥ ३१ ॥

इति त विलोक्य खचरेन्द्रसुताः
कणिना वितीर्य मुकुन्द चकिताः ।

रिपवो मिथः समवलोक्य भुजं
तमुदग्रं बिभिम्युरपि कालगुरुम् ॥ १२ ॥

अतिविप्रकृष्टमुपमिद्य ततो
भवनं समभ्युरिति भूपसुताः ।
अविचारमेव लघु यः कुरुते
स्वपमिपनस्तु लभते स पुमान् ॥ १३ ॥

अविशङ्कनीयमवधार्य वचो
महतो गुरोः गृहमिवातिमुदा ।
अथ वज्रपातमिव भीमतमं
पितताम तत्र किल तारटयम् ॥ १४ ॥

विनिशाम्य कर्णकटुमस्य रवं
रुधिरारुणाक्षियुगलोऽतिरुषा ।
दलितांजनच्छविरतीव महा-
नथ राक्षसाधिपतिराविरभूत् ॥ १५ ॥

परिपालिता मम भुजेन गुहा
किमु कर्णजाहमपि ते न गता ।
अपवित्रपादरजसा पवित्रा-
मपवित्रयस्यतिपवित्रतमाम् ॥ १६ ॥

परुषेण तस्य वचसेति भृशं
कुपितस्तमाह शितपत्त्रशरः ।
खल राक्षसाधम वदासि वृथा
कुलगायिकाः कुवचनं किमु रे ॥ १७ ॥

स्वयमप्यरस्त्वमसि चेत्कुरुपे
किमु नाकपातमविकम्पयिता ।
वचसा न पौरुषमिह क्रियया
क्रियते मनीषितु कुलमसौ ॥ १८ ॥

यमवेश्म काल समुपैतुमना
किमु रे पवित्थमभिमापयसे ।
इति कालराक्षसपतिर्वचनैः
परितर्जयन्नपि मनोजमगात् ॥ ३९ ॥

स तथा पतत्पतितया प्रसभ
विपमेषुणापि रुरुधे नितराम् ।
घनमुष्टिभिः कुलिशपातसमैः
करपीडयुद्धमभवच्च तयोः ॥ ४० ॥

युधि कालराक्षसपतिं स बली
परिघातबन्धननिपातकरैः ।
सकरैर्विधाय विमद सदय
स्ववशं निनाय मतमौक्तिकरम् ॥ ४१ ॥

विमलत्नुषारधमरक्षितयं
विशदातपत्रमसमं स तथा ।
वसुमत्र्कं स तरवारि ददौ
मकरध्वजाय परितुष्टमनाः ॥ ४२ ॥

इति पूजितं समवलोक्य तथा
कुसुमध्वजं नरपतेस्तमयाः ।
छलतोपकर्तुमतिभीमतमा-
मपरामनैषुरभिनागगुहाम् ॥ ४३ ॥

अतिदूरतः समुपविश्य ततो
न्यवदिष्ट खेचरतनूजगणः ।
भयदामिमां विशति यो मनुजो
लभते स शर्म यशसानुगतः ॥ ४४ ॥

वचनं निशम्य तदमीः सहसा
प्रविवेश तामहिपतेः स गुहाम् ।

रणकेलिना समवजित्य हठात्
    स्वयमेव चकार भुजेन मदनः ॥ ४५ ॥
मृदुचिरं भुजयतस्पुत
    करकेलकरी चरणपीठमयो ।
गृहकारिसम्पपरिरक्षकया
    सह विधया समवाप ततः ॥ ४६ ॥

इति सन्यकाममपकोऽन्य तदा
    समुपागत मकरकेतुमर्मा ।
मनु यापिकामय विनम्पुरम्नु
    मयदां तदीयासुररक्षणया ॥ ४७ ॥

जगतुम दूरमुपविश्य ततो
    विद्भाति योऽभिपयमन पुमान्।
जगतां पतिर्मुखमर्सा सुभगो
    मचितेति देवरजमोकिरियम् ॥ ४८ ॥

वपन तदीयमवयाय तदा
    अयवाम्बिदाङ्गुदयः सरसः ।
सरसीं गजेन्द्र इव यावदिमा-
    मवगाहते किल स पुष्पधनुः ॥ ४९ ॥

सितपुण्डरीकरजसारुणिता
    त्रिदशापगेव शुचिनीरभृता ।
यद नीचपेता कपमाः स्पृशता
    मलिमीकृतपमनुना ममता ॥ ५० ॥

स्वमनाम दुर्नयविपाकतरोः
    पमसस्य समभिदुरैकचमीः ।

---

१ मनोज्ञवीर्यं ।

इति तर्जितस्तदधिपेन तदा
बधसेव पञ्चविशिखोपि युधि ॥ ५१ ॥
कमनात्तसम्पत्तभयापनय
खचराधिपस्य तनयः सहसा ।
युधि त विजित्य समवाप्य ततो
मकरध्वज मकरकेतुरभूत् ॥ ५२ ॥
हुतभुग्निवासमथ कुण्डमगुं
सरसाङ्गजं समुपनीय जगुः ।
विशतीह यः स खलु वीरपति-
र्लभते यथाभिलषितं च नरः ॥ ५३ ॥
वचनं प्रपद्य स तयेत्यचिरा-
त्रिपदाग्गुशुक्षणिमपास्तभयः ।
अतितीव्रहेतिभिरपहेन जग-
त्परिदग्धुमुद्यतमिव ज्वलितम् ॥ ५४ ॥
हुतभुक्शिखासमभिलीढवपुः
स तपापभिष्य वहन क्षणतः ।
प्रकृतिस्थितात्सुरतः प्रणता—
च्छिखिपीतवस्त्रयुगमाप परम् ॥ ५५ ॥
अथ मेघसन्निभगिरिद्वितयं
समयोपनीय जगदुः कुटिलाः ।
अनयोर्य एति विवरं स जयी
समते च लाभमिति कृन्नवस्तः ॥ ५६ ॥
स पिताद्य कूर्परयुगेन गिरी
प्रविवेश तत्र खचरानुमतः ।
विजितेन मेघविदुषेण तदा
समदायि कुण्डलयुगं रुचिरम् ॥ ५७ ॥

निजपार्श्वकौतुकविदर्शितया
    निजलक्ष्मीकृपया कृतपरिक्रमणः ।
परिवारितः खचरराजसुतैः
    स कदाचिदाप सहकारवनम् ॥ ५८ ॥

ददृशे च तैरमृतचूततरोः
    परिपक्वमेकमपि यः स्वदते ।
फलमस्य पीवनमहायमसौ
    तरसा समेत्य सुमनाश्च भवेत् ॥ ५९ ॥

परिपाकरम्यफलनम्रशिरं
    तमपारुरोह नृपतेस्तनयः ।
कपिरूपधारिभवनेन भृशं
    परितर्जितश्च स विलोक्य रुषा ॥ ६० ॥

चपले ददौ मदनयोर्युगलं
    विषमं विधाय कपिरुग्रमुखः ।
शिरसीश्वपाकविमुखस्फुरको
    मदनेन सार्धमकरोत्समरम् ॥ ६१ ॥

कपिमुद्गरं युधि निपत्य शिर-
    स्परिपुष्प पुष्पमयं प्रमदम् ।
पशुघातकं किल निहन्ति यदा
    मकरध्वजः समभवन्निहता ॥ ६२ ॥

अमृतस्रवं वरकिरीटयुतां
    नवपादुके गगनगे च तदा ।
नयवानतोषितमतिर्मुमुचे
    विषमेषवे स्तुतिः समदात् ॥ ६३ ॥

करिरूपधारिसुरभीमतमं
    स कपित्थकाननमनीयत तैः ।

गमितं च नूनमिह संविदार्ता
जगदाधिपत्यमपि हस्तगतम् ॥ ६४ ॥

विषमेषुरत्र किमु तद्वचनो—
ह्रियतिस्म चापगुरुधैर्यनिधिः ।
चलदञ्जनाचलमिमो रुषितः
सहसा दधाव तमभि द्विरदः ॥ ६५ ॥

चरणान्तरे करपुरो रदयो—
र्विचरंश्चकार विमद स गजम् ।
स च तं जगाद गतिपूर्वमिदं
तव काम कामवशगोऽस्मि सदा ॥ ६६ ॥

अथ साहसैकरसिकः सह तै—
रनु धामसूरमगमत्स युवा ।
उप तत्समगम्य जगदुः खचराः
स नृपोऽपरः समधिरोहति यः ॥ ६७ ॥

स तदा प्रधाव्य च तमाक्रमते
निजधामपातहतिकोपवशात् ।
भुजगाकृतिस्तमसुरोऽभ्यगम—
द्विजितः स पुष्पधनुषापि रणे ॥ ६८ ॥

क्षुरिकाम्बरस्तबकवाणि तदा
परमुद्रिकामपि ततः स ददौ ।
विलसन्मुखमुग्धवदनः सह तैः
स ततः सरोवरमसमग्रिमगात् ॥ ६९ ॥

समुपैति योऽत्र शिखर स पति—
र्भविता श्रियः खचरपाण्यपगः ।
समरोऽहरेनमथ सोऽपि तदा
विजितश्च बाहुयुधि तेन सुरः ॥ ७० ॥

वरकण्ठिकाङ्गदयुगं परमं
कटकद्वयं स कपिसूनुमतः ।
समवाप्य पञ्चविशिखोऽपि ततः
समगाद्वनामनु वराहगिरेः ॥ ७१ ॥

स विवेश तां त्वरयसत्वरसा
वनुमस्तमैक्षत वराहमुखा ।
समरे च तेन विजितश्च वशी
जयघोषशङ्खसुमनोपनुपी ॥ ७२ ॥

क्रमतः पयोधममवाप्य कृती
स्पर्शं मनोज्ञमिति विस्मयितम् ।
प्रसतो वसन्तकरणेन वद
स ददर्श तत्र सितमैकतरी ॥ ७३ ॥

महतां विपरस्तु विद्धितोपकृति-
र्यदासे भवेदिति नृपाङ्गसुधा ।
स विपाशितश्च तदैव यया—
पकारिर्न च विनियम्य ततः ॥ ७४ ॥

रिपुरेष देव मम दुष्टमना
परिभूय मामिति गतस्तरसा ।
तदहं भवन्तमुपकारपरं
गतवांस्त्वपाद्परिभाव्य विभोः ॥ ७५ ॥

तव किङ्करोस्मि वद किङ्करवा—
णिनि सम्मिगाय मदनाय ददौ ।
शुभविद्ययोर्द्वितयमित्यर्थ
च्युतनुस्वहारमपि खेचरपतिः ॥ ७६ ॥

सुरमार्गमभ्युदितविस्तरं
छयितां तयोरपि विधाय परम् ।

नवपीयमां कगयसतसुतां
    समवाप पञ्चविशिखोऽपि तदा ॥ ७७ ॥
अननात्स्वरोपचितपुष्पयशा—
    दुपलभ्य धामसमवगम्य सखाः ।
समतस्तयापि शठमावरताः
    समनैपुरर्द्धमपर्न मयस्म् ॥ ७८ ॥
समुपैति यो यनमिव विमयो
    कमते स कामभिति ते न्यगदन् ।
विजितस्य तत्र यदुभिः समतात्
    सुमनोपदुः सह शरैरतनोः ॥ ७९ ॥
मदतापशोषणविमोहकराम्
    समवाप्य पुष्पविशिखात्विपमाम् ।
अनठाविलोकममनोमवना—
    न्मितपं तदावि सममूग्मदमाः ॥ ८० ॥
गुरुमोगिरूपसुरमीमगुहां
    विषमेषुणा सममगुः सभयाः ।
समितौ विजित्य जयमाप ततः
    कुसुमातपत्रशमने स यमी ॥ ८१ ॥
स ततो मसम्पिपुलनागवने
    निरुपा समुन्नतमतगिरिम् ।
नवपङ्कपाचिततमाच्तके
    गिरिकाद्रिमीमहु शिलाफलके ॥ ८२ ॥
विदितासनां स्थिरसमाधिरते
    निजनासिकाग्रितविलोचनाम् ।
नवताम्रपद्मिपरिपाटकित—
    स्फटिकाक्षसूत्रवलयं दधतीम् ॥ ८३ ॥

---

१ अङ्कुरः ।

सितपीतनीलपरिभागवतीं
स्तनकेशपाशपिहितांसभुजाम् ।
सुखसौरभाढ्यपवरिमकुले—
रुपसेव्यमानवदनाम्बुरुहम् ॥ ८४ ॥

परिणाहिपीनकुचभारनता
जघनालसां स्तिमितपक्ष्मगतिम् ।
कलवल्लकीमधुरनादरवां
कलनीलकण्ठारिविलोलरवाम् ॥ ८५ ॥

निजरूपपीतजनकामिमनो—
हरणीं तृणीकृतजगत्त्रितयाम् ।
स विलोक्य विस्मयमवाप्य पुनः
परिचिन्तयामिति बभूव युवा ॥८६॥ कुलकम्

सवितुः प्रभा किमुत शक्रवधू
रजनीकरस्य किमु कान्तिरसौ ।
मकरध्वजस्य रमणी किमियं
भुवमागता ननु कुतोपि भवेत् ॥ ८७ ॥

सकलाकलापरचिनी च विधे—
र्जडता च सर्वसुभगा तरुणी ।
मदनो ध्रुव विजयनाम्निमया—
वसुरक्षणाय रमणीत्वमगात् ॥ ८८ ॥

उपवासशतैरिमुपार्य तपो
नविमं सुकुमारतरे सुखदा ।
कथमन्यथावरमपोडपमां
परितर्कये नियतमेवमहम् ॥ ८९ ॥

इह कान्तिभाक्निरुपमोपरता—
मिह सम्प्रतापि जगती विरला ।

इह सुन्दरीत्वमिमा वसति
इह मुद्रितश्च महिलामहिमा ॥ ९० ॥

भुवनत्रयप्रथितरूपगुणां
युवतीं स्थितां समभिभूय तदा ।
स विलोक्य तां मदयिता जगतां
परमुन्मनाः समभवन्मदनः ॥ ९१ ॥

अथ तत्क्षणादुपगत त्रिदशां
विदित वसंतकमपृच्छदसौ ।
किमु मीलने स्थिरसमाधिरता
तरुणी वने वसति कस्य सुता ॥ ९२ ॥

स जगौ प्रभवज्जलपोनिधि नृपो
दयितास्य भागिति तयोस्तनया ।
रतिनायिका कुसुमकेतुरते
यममाश्रिता तपति तीव्रतपः ॥ ९३ ॥

अवदातकर्मभिरतिप्रथितैः
स च दैव सर्वविदितस्त्वमसौ ।
अनुरूपसंगमविधानतया
सफलश्रमो भवतु विश्वसृजः ॥ ९४ ॥

इति पद्मजे वचनमस्य तदा
विनिशाम्य पुष्पधनुषा विधिवत् ।
सहसा कृतोपकरणः सरसं
रतिपाणिपीडनविधिर्विदधे ॥ ९५ ॥

सकलाधिवाससुरपादपता—
मरकामधेनुमथ पुष्परथम् ।
स वसन्तमुन्नतमवाप्य कृती
निजकीर्तया निरगमात्स वनात् ॥ ९६ ॥

रतिसंयुतस्य मदनस्य रथा—
त्स्फुरतो दृशावुरसिरीमसुभ्रुवः ।
चिकुरा बबन्ध इव ते मदनं
सुकृतात्मबन्धमनुभय रिपवः ॥ ९७ ॥

इति पौरवामवरवामयुतं
मदनं विशन्तमवगम्य पुरे ।
अतिकौतुकात्तरललोचनया
पितृपुर्गवाक्षपदवी वदनैः ॥ ९८ ॥

नृपवीथिवीथीभवनस्थजन
प्रविलम्ब्य तस्थुरपथ वनिताः ।
स्मररूपदर्शनविलोलतया
सहसा परस्परमपीडनतः ॥ ९९ ॥

त्वयकेशपाशपिहितामलिका
किमु तिष्ठसि मत्सुतवामुखा ।
पुरतोपगम्य मम देहि पदं
इति तत्र कापि जगाद परम् ॥ १०० ॥

सखि दृश्यते कुसुमचापभृतो
नयनामृतं यदि न रूपमिदम् ।
नयनद्वयं विफलमेव भवे-
त्खलु दर्शनममुष्य फलम् ॥ १०१ ॥

शिथिलोरुपीवरनितम्बभरा—
त्सहसा मयाद्युमवधानपथा ।
मकरध्वजैकशरसमुत्कलितां
स्वयमुत्सुका प्रियसखीमवदत् ॥ १०२ ॥

परमाप्तवोपि खलु ते सुमना
मधुरस्य कः कृतमनन्यसमम् ।

ननु पूर्वजन्मनि तवैव कृत
    सुकृतं यथायमुदरेण धृतः ॥ १०३ ॥
रतिकामयोर्युगमनर्घ्यम परं
    विपरीतकृत तदधुनाऽऽत्मकथा ।
दयितेयमत्र ननु पुण्यवती
    सखि याम्य निर्वृतिकरी भविता ॥ १०४ ॥

शिथिलाम्बरान्वितकचाः सुदृशः
    स्रग्वपुस्तनाग्रपिहितकुसुमाः ।
कुचमण्डलात्त्रुटितहारलता
    मदन त्वयाद्युपविलोकयितुम् ॥ १०५ ॥
करकं श्रुतिमणिविहारलतां
    कटिसूत्रदामनि चकार परा ।
अथवा विमोहयति पञ्चशरो
    न हि वेत्ति काश्चिदपि योग्यपरम् ॥ १०६ ॥

तनयं विलम्ब्य परिपत्य तथा
    सितपुष्पसायकशरैः क्षतया ।
सुतन्वा कयाचिदपि पञ्चशरं
    प्रकटीसपत्नुपमर्दमपि कृतः ॥ १०७ ॥
इति पत्युपाद्रिमि पुरन्ध्रिजने
    नयकामदर्शनपिशाचवशे ।
विदधाति चेष्टितमनेकविधं
    प्रविवेश वेश्म नृपतेर्महतः ॥ १०८ ॥
स्मयकलापाशपिहिताक्षियुगं
    नमतिस्म पुष्पविशिखाः पितरम् ।
स च तं तदा विजयिनं मुदितः
    परिरभ्य मूर्धनि चुचुम्ब नृपः ॥ १०९ ॥

तदनन्तरं च जनकानुमतो
    नयवाञ्जगाम जननीनिलये ।
नतमौलिचुम्बितपदाम्बुरुहं
    विनयात्मजस्य निपपात पुरः ॥ ११० ॥
विनतस्य तस्य च विधीय मुदा
    जननी समाशिषमवैक्षत तम् ।
नवयौवनं सकलकामयुतं
    पयसीकृताभिमुखम पदासा ॥ १११ ॥
मृदुभङ्गुरायतसुनीलकच
    घनसारवासितविलोलधराम् ।
विधुबिम्बकान्तवदनं सुभगं
    पृथुवक्षसा विजितमेरुतटम् ॥ ११२ ॥
मृगराजमध्यमिभनाथगतिं
    कनकावदातवपुषं गुणिनाम् ।
सकलोपमानमिव येन कृतं
    विधिना ध्रुवं सुभगमस्य वपुः ॥ ११३ ॥
इति यावदस्य विकसन्नयनं
    वपुरीक्षते हतमनोनयना ।
अथ मर्मभेदिभिरनङ्गशरैः
    हृदि ताडिता खचरराजवधूः ॥ ११४ ॥
हिमसम्मिताम्बुरुहिणीमुखा
    विरहानलेन परितप्ततनुः ।
करपल्लवार्पितकपोलतला
    गलिताश्रु शोचितुमुपक्रमते ॥ ११५ ॥
नवयौवनं सदसि मानुगतं
    सकलाकला निरुपमो विमलः ।

विफलं भवेन्मम समस्तमिदं
　　यदि सेव्यते न हि मिया सुभगः ॥ ११६ ॥

मुखपङ्कजं मुकुलसुगन्धि यया
　　न हि पीयतेऽस्य सरसं सुदृशा ।
अथ हन्ति या प्रणयकोपवशा—
　　दपवसकैन च न त ममत्रा ॥ ११७ ॥

कृतगोत्रभेदपियशा रमण
　　कुपिता नियम्य सियमेन दृढम् ।
प्रणयोत्पलेन यदमाभिमुख
　　परिताड्य रोदिति न या सुचिरम् ॥ ११८ ॥

ममता न सा सुभगता वसति—
　　र्न चकास्ति सा यदुपुरन्ध्रिजनैः ।
इति यापदुत्सुकमनाः खचरी
　　सुचिरं विचिन्तयति कमयशात् ॥ ११९ ॥

मदनोऽपि तत्परमपङ्कजं
　　प्रणिपत्य तापदतिमुग्धमनाः ।
मुदितस्त्रीयमनसा सहितो
　　निजसौधमुप्मितपताकमगात् ॥ १२० ॥

निजधाम यादवतनयेन गते
　　स्मरसायकैः हतमनस्तनुः ।
विरहव्यथां न हि विषोढुमल
　　विगतत्रपा कृतविकारमरम् ॥ १२१ ॥

　　प्रथिमोन्नते कुचतटे विपशा
बहु जृम्भते शिथिलकेशपथा ।
　　सहसा विभूषणमपास्य च सा
व्यथया विभिन्दति विविग्नमनाः ॥ १२२ ॥

अथ केशपाशमवकीर्य तल्पे
सहसा ववन्ध च पुनः श्लथता ।
करपङ्कजस्थितमुखाम्बुरुहा
घनचिन्तयापि किमपि क्षुब्धमनाः ॥ १२३ ॥

कदलीदलैर्मलयजैः कमलै—
र्घनसारहारहिमरश्मिकरैः ।
न हि निर्वृती समभवत्तनय—
विरहे मनोजतमसा सुतराम् ॥ १२४ ॥

अपरेद्युरुपगमनाच्चरितं
तनयोऽपि रोगपरितोषपटुः ।
स शरीरकारणमकाण्डभवं
विनिशम्य मातुरगमत्सविधम् ॥ १२५ ॥

विरहव्यथाविधुरतामिति तां
शयनस्थितां समवलोक्य तदा ।
न खलु विलोपमव एव तद
समतर्कयत्परितोषमयः ॥ १२६ ॥

इति पावकाख्य सुचिरं विविधं
परिचिन्तयन्म्यावभिमित्तमसौ ।
मदनाकुला मकरकेतुवशा
समुपाय सा रहसि तावदमुम् ॥ १२७ ॥

चरित्परस्त्रीगिरिशृङ्गविदारे
विमुखा शर्म विजिगीषु मठधा ।
समनागतेऽपि विपुल्यगणाद्
त्वमवन्यपार्थि च मयादरता ॥ १२८ ॥

प्रथमान्तुगणनपीनवयो—
रसमस्य नापि मधुरः सद्मम् ।

कुरुषे न चेत्सुभग नूनमियं
 रमणीहतिस्तव भवेद्विषमा ॥ १२९ ॥

रमयत्र निम्यमिति तद्वचनं
 स निशम्य कम्पितशिरो जगदे ।
अपि नैव चिन्त्यमिदमम्ब भवे—
 दभिमते किमु कुलप्रमदा ॥ १३० ॥

विषयाद्विलोम्य विनिवार्य मनो
 यतसे यतस्व कुलमार्गरता ।
इति मातरं समभिधाय मुहु—
 र्विनमस्थिरं मकरकेतुरगात् ॥ १३१ ॥

सकलश्रुताम्बुनिधिपारमितं
 परसागरेन्द्रमिषया प्रथितम् ।
स ददर्श तत्र मुनिसाधुनुतं
 परमावधीसममपास्ततमम् ॥ १३२ ॥

प्रणतिं विधाय च निषद्य पुरः
 समवाप्य चान्तरमुदारवचाः ।
स जगाद गोप्यमपि मातृमनः
 सविकारमात्ममनि मुनेः धनकैः ॥ १३३ ॥

समुपात्त तं यतिपतिर्मधुना
 भवतेयमन्यजननेऽपहृता ।
शशिरोचिरित्यभिधया प्रथिता
 तपसा च तेन समवाप दिवम् ॥ १३४ ॥

अनुभूय तत्र च सुखं सुचिरं
 सितिसिंधरस्य विजयार्द्धगिरौ ।
अवरोधरत्नमभवद्दयिता
 कनकमणिरित्यभिधयानुगता ॥ १३५ ॥

मधुरेण साकमनुभूय मधु
मदमूरुसमच्युतसुतः प्रथमः ।
मिषतश्चिमणीतनुमपोष्य यथा
रिपुणापहृत्य च गिरौ निहितः ॥ ११६ ॥

कनकप्रभा स्वमपलोक्य गिरौ
निजमद्भुतगुणतया च दधे ।
स्वतनूजकं समभिनीय पुरं
परिवर्धितः पुनरिहाद्भुतः ॥ ११७ ॥

तव पूर्वजन्ममपमोहवशा-
दपचितकामयमनङ्ग मुदा ।
परिहातुमिच्छति यतोऽम्बुपथ—
म्यसतो गृहाण च सुराशु ततः ॥ ११८ ॥

इति तत्त्वमेति विनिशम्य वचो
यतिनायकं सकलसत्त्वहितम् ।
स जगौ तदन्त जननीविरहः
समभूत्कुतः कथितो वद मे ॥ ११९ ॥

वसुधापुरन्ध्रितिलको विषयो
मगधाभिधोऽस्ति सदनेन महान् ।
बहु सस्यवत्र कलमाभिगमो
मगधानवोचत तदा मदनम् ॥ १२० ॥

पतिरस्य भूपतिसमृद्धियुतो
द्विजसोमदेव इति नामधरः ।
श्रुतिमार्गधर्मकुशलकमतिः
कमलाभिधास्य च बभूव वधूः ॥ १२१ ॥

गुणरूपयौवनविभूतिकला—
कुलजातिगर्वतृणतुल्यजगत् ।

स्फटिकाम्बुनिर्मलतमेऽम्बुतले
निजरूपदर्शनपरास्त मुदा ॥ १४२ ॥

कृतमासपारणमपारगुण
मलदिग्धकायमकषायमुनिम् ।
गृहमागतं प्रवरपिण्डकृते
मुकुरं स्वबिम्बितमपश्यदसौ ॥ १४३ ॥

विमलाक्षमपि विजितकामरिपुं
प्रतिबिम्बितं समवलोक्य तदा ।
कुपिता विनिन्द्य बहुधा कलिलं
समुपार्ज्य कुत्सिततनुः समभूत् ॥ १४४ ॥

गुरुकुष्ठतः कुथितदिग्धवपुः
प्रविवेश सप्तमदिने दहने ।
बहुधार्तचिन्तनपरा विवशा
मृतिमाप्य निन्दितखरी समभूत् ॥ १४५ ॥

गृहसूकरी तदनु सा च मृता
गुरुदुःखजाः समभवच्छुनी ।
सुतमोहतो स्वजनमेत्य तदाऽ
मृत सातिदुःखितवपुः समता ॥ १४६ ॥

नियम च मेकपदपूर्वपदे
समभूच्च धीवरकुले तनया ।
अतिपूतिगन्धिरभवद् दुरितै—
र्निजगन्धतः परिहृता स्वजनैः ॥ १४७ ॥

सुरनिम्नगातटवटस्य तले
कृतजीर्णपर्णशतरम्यगृहे ।
उडुपेन तारिततितीर्षुजना
पितृपोषणेऽस्ति निपुणास्त च सा ॥ १४८ ॥

इति यावदत्र कतिचिद्दिवसा—
    न्ययतिष्ठ सा परमपुण्यमहा ।
चिरजीवितः किल स एव मुनिः
    समवाप तावदथ योगनिधिः ॥ १४९ ॥

हिमवत्सुतुङ्गसहतरे शिशिरे
    दिवसात्यये वटतरोः सविधे ।
विजिताब्जजोऽप्रतिमधैर्यनिधि—
    रीदृशे स्थितः प्रतिमया स तदा ॥ १५० ॥

शिशिरानिलाहतिसहिष्णुममुं
    महाकायपद्मवमवेक्ष्य तदा ।
कृपया च सास्य परजीर्णवर्ध—
    मरुणी पिधाय निजगेहमगात् ॥ १५१ ॥

अथ तां प्रभातसमये प्रणतां
    परिपूर्णयोगनिधिराह मुनिः ।
हिमवत्तमे शुभतमे तनये
    कमलामिये तव परं कुशलम् ॥ १५२ ॥

विजितात्म्य नाम मुनिनोक्तमसौ
    समचिन्तयच्च किमिदं न मया ।
श्रुतमास्त यावदिति तावदमू—
    त्स्मृतपूर्वजन्मकृतकर्मफला ॥ १५३ ॥

भगवन्मुने कथमहं विदिता
    मपि ते कृतागसि कुतः करुणा ।
अपकारकेष्वपि भवत्यथवा
    सदये मनो मुनिजनस्य परम् ॥ १५४ ॥

किमु जातिहीनमधुजत्वमिता
    करवै विभो कथय मेऽद्य गतिः ।

इति साधुलोचनमिमां वदतीं
पतिराह साध्वि भव धीरमतिः ॥ १५५ ॥

निजकर्मणामिह सदा प्रभाव—
स्त्वनुभाव्यता भवति पुंसि तथा ।
किमु शोच्यते त्वमधुना तु शुभे
यदि धर्ममेव हि विधेहि परम् ॥ १५६ ॥

जिनमार्गसाधुषु कृतापकृतेः
फलमित्यवैत्य भव शान्तमनाः ।
इति तां विनीय स जगाम पतिः
नगरं च कोशलमपापविधम् ॥ १५७ ॥

नगरे च तत्र जिनमार्गरतां
विषयेष्वसक्तहृदयां परमाम् ।
गणिनीमवाप्य चिरकालमसौ
विधिना निनाय गृहधर्मरता ॥ १५८ ॥

विविधैस्तपोभिरतिघोरतरै—
स्तनुतां गता च परपाकगृहम् ।
अपि हमरापरगुहाविवरे
मृतिमाप्य षोडशदिवं समगात् ॥ १५९ ॥

त्रिदशाधिपस्य रमणीत्वमिव
समवाप तत्र गुरुपुण्यवशात् ।
चिरकालतश्च्यवनमेत्य ततः
समभूच्च कुण्डिनपतेर्दुहिता ॥ १६० ॥

वररुक्मिणीत्यभिधया प्रथिता
यमघोषमाप च सजातिरवात् ।
सहसानुरक्तहृदयाथ ततो
हरिणा हृता युधि निहत्य रिपून् ॥ १६१ ॥

तनयस्तयोर्गुणनिधिस्त्वममूः
शिशुपालकस्य च यतोऽन्यमत ।
कृतवान् यथा किल वियोगवतीं
जननीं वियोगमगमस्त्वमतः ॥ १९२ ॥

इति तन्निशम्य यतिनायवचो
मुदितः प्रणम्य च स तत्कुशलः ।
जननीगृहं समगमच्चरितं
कृतसत्क्रियश्च निषसाद पुरः ॥ १९३ ॥

तमसौ निशाम्य परितुष्टमना
वदति स्म काम यदि मे कुरुषे ।
वचनं ततो नियममेव विधे
पुरतोद्रिणीप्रभृतिमन्त्रगणम् ॥ १९४ ॥

किमु ते कदाचिदपि तन्वि वचो
न कृतं यदेवमतिमानवतः ।
गुरुविषयका विहर देवि तत—
स्तव किङ्करोऽस्मि यत आमरणात् ॥ १९५ ॥

निनिशाम्य सा वचनमस्य तथा
विनयानताय मदनाय परम् ।
वरविद्यकाद्वयमदाद्विधिना
परितोषमाप्य च जगाद स ताम् ॥ १९६ ॥

गिरिकन्दरेऽतिविषमे रिपुणा
पिहितस्य नो मम तदा सविधे ।
जननी न चापि जनको शरणं
शरणं त्वमेव ननु नास्त्यपरः ॥ १९७ ॥

भवपस्य यच्च करणीयमिति
प्रतिपाद्य तां निजनिकेतमगात् ।

समवेक्ष्य यच्चितमपास्य शठा
समचिन्तयद् सुतमपायमशुभम् ॥ १६८ ॥

करजैर्विदार्य कुचकण्ठकरा—
वपमाम्बुपीतगुरुहारलता ।
मतिदुःखिता किल विकारवशा—
प्रवदति स्म सा पतिमुपस्य कृपा ॥ १६९ ॥

परिपालनाय भवतैव धमे
शिशुरर्पितः करुणया मम यः ।
विहितस्तवैव च सुवेशपदे
प्रविलोकितास्य करणीयमतः ॥ १७० ॥

कुशलस्य चेदमहमस्ति विभो
किमपास्यतेऽधिपतमेव जनैः ।
तव पुण्यतश्च निजदीक्षमिव
परिरक्षितं कथमपीह विभो ॥ १७१ ॥

मम जीवितेन किमु नाथ परं
तव सुखधामसमूहतमोः ।
यदि जीव्यतेऽस्य न शिरःकमल
रुधिरारुण चरणपीठतले ॥ १७२ ॥

इति बहुमोहमवधार्य नृप—
स्तनयाप्रचण्डमनसो निरूतम् ।
निजगाद दुष्टतमकाममनु
नमताविचारमधुना नियतम् ॥ १७३ ॥

समचिन्तयस्त्वदपि चापचितं
सुदितास्तवेति सहसैव कथाः ।
जनतापवादचकिताश्च ततः
पृथुपापिकामसु विनिर्मुक्तम् ॥ १७४ ॥

उपनीय तत्र किल यामकिमे
    कृतसंनिधिरो जगदिरे मदनम् ।
अयनञ्न्य तावदिदं कथित
    हितपियया ललितमञ्जनकम् ॥ १७५ ॥

असकेलिमञ्जनविधायक तां
    सहसा वियुज्य निजवेश्मपरीम् ।
रिपुर्महर्तविधिविप्रुमरितं
    न तिरोदधे द्रुतमहाक्रमणः ॥ १७६ ॥

गुरुमादपूरितककुप्विवरं
    मदनः पपात पयसि प्रथमम् ।
निपतं रिपुं मपत तूर्णमहो
    पतिता पदन्त इति तेपि जल ॥ १७७ ॥

रिपुरभ्यमीरुत्क्रमवेगतया
    पृथुवातिवर्गा स पिदधे रुपदा ।
शरकंदयथ विपरीतशिरा—
    स्तदधो रिपून् प्रसभमार्तरवान् ॥ १७८ ॥

कपविश्य तत्र गुरुपर्यनिधिः
    प्रतिधाय पुष्पमयमीशसुता ।
कथयेति सापि निजगाद तथा
    चकितः कृपा नरपतिः स यथा ॥ १७९ ॥

रथकंपपर विरिपतीन्द्रमय
    समर्पस्तुरङ्गमगुराप्छरणम् ।
सकलं जगत्करविद्यानजवेः
    स्मगयम्यगतिनिबद्धा धराम् ॥ १८० ॥

---

१ स्वसमुद्रेव । २ हरितमदनम ।

करटीन्द्रगर्जितधनुर्ध्वनिभि—
र्हयहेषितैश्चरणतूर्यरवैः ।
व्यथयंश्च कर्णविवराणि मुहुः
नृपतिः कृपास्य सविधं समगात् ॥ १८१ ॥

मघवोपि तद्रिपुबलं निकटे
समवेक्ष्य सस्मितमुखाम्बुरुहः ।
प्रविधाय सैन्यमरिचक्रसमं
निजमित्रया समचलच्च रुषा ॥ १८२ ॥

तुरगा हयान् गजघटाश्च घटा
रथिनश्च पुर्वममहारथिकान् ।
समगुः कृपा युधि भटांश्च भटा
इति सेनयोः सममभूत्समरः ॥ १८३ ॥

पतितैर्गजैस्तुरगिभिश्च हतैः
पतितै रथैर्विहतसूतहयैः ।
अतिभीषणं समवलोक्य युधं
गतविस्म ये सुरमुनिप्रमुदिताः ॥ १८४ ॥

अथ कामसम्भरबलेन निजं
मकरध्वजो जितमवेक्ष्य बलम् ।
चलवृन्दनायकनिभैर्विपदे
रभसा चचाल चलयन्धरणीम् ॥ १८५ ॥

वीरैः सयोधैः पातिता योधमुख्याः
स्थूरीपृष्ठैर्ये सादिनः सादिताश्च ।
नागैर्नागेन्द्रा वीरभूपैश्च भूपाः
सर्वे येदीपा मायया सम्प्रयुध्य ॥ १८६ ॥

निम्नं सैन्यं पातितं स्व निरीक्ष्य
दुष्पापातिं दुर्जयन्तं पुरस्तात् ।

प्रिय भार्या यास्तितु खेचरेन्द्रा
मदस्याख्या रोहिणीमप्ययासीत् ॥ १८७ ॥
रहस्यपारीशिति तां स मुग्धा
प्रयच्छ शीघ्रं मम देहि विद्य।
हत्वा हठायन सपत्नमुग्रं—
मनोरथांस्ते सफलीकरोमि ॥ १८८ ॥

पालयिष्यति स मां त्रिस पुनः
पश्चिम वयसि नाथ ममापि।
साम्प्रतिभ्रममतिमोहवशात
विद्ययोर्द्वयमदायि पुरैव ॥ १८९ ॥
ज्ञात्वा वृत्तान्त योषितश्चेष्टितेन
शीघ्र निगत्यानङ्गवीरेण साकम्।
त्रिम्यैः सामान्यैः सोऽस्त्रशास्त्रैर्महात्मा
भूभृन्मानी यो युद्धकाम्यसरोषः ॥ १९० ॥

रोषेणमप्यज्वलितचापकरश्चिरेण
प्रसभीचकार नृपतिं रणकेलिदक्षः।
भीत्यारमनः सविषमास्त च यावदेव
लज्जाकुलः किमपि नम्रमुखः शुशोच ॥ १९१ ॥

तावत्सम्प्राप्य व्योमतो नारदोऽस्य
दत्त्वा सद्यस्यैराशिष नामकर्मे ।
स्थित्वा तस्याश्र जातवृत्तोऽपि तस्मात्
पुत्र किंवा जातमित्यभ्यपृच्छत् ॥ १९२ ॥

तद्वचश्च विनिशम्य यथावत्
पुष्पकेतुरपवत्समुदन्तम्।
पाणियुग्मपिहितश्रवणा सत्
शीतमस्तकमथोचत साधुः ॥ १९३ ॥

दुरिताखिलसन्धिवत्क्षणा—
त्तदमूर्च्छितप्रघातैरलङ्कृतम् ॥ ६ ॥

इति तस्य विलोक्य सस्मित
मुनिमाहार्यमहामतिर्मयाम् ।
अतिशिल्पविशेषकोविदो
भवतां नास्ति जगत्त्रये समः ॥ ७ ॥

वचनं तदतीव पेशलं
मदनोक्तं विनिशम्य नारदः ।
अयि वत्स जराविकस्य मे
निपुणत्वं कुत इत्यवोचत ॥ ८ ॥

कुशलस्त्वमसि सत्वरं
कुरुषे किं न विमानमुत्तमम् ।
जननी तव दुःखिता पर
किमु कालं गमयस्यनर्थकम् ॥ ९ ॥

मतिनो वचनात्तदास्तुत
मदनो विस्मयनीयमीदृशम् ।
विदधेऽथ विमानमद्भुतं
यशसः पुञ्जमिवात्मनः स्थिरम् ॥ १० ॥

रुचिकूटध्वजसमाकुलमध्यं
मौक्तिकस्रगनुलम्बितघटम् ।
पद्मरागमणिनिर्मितकूटं
हारकोज्ज्वलकपीतटपीठम् ॥ ११ ॥

चक्रवाकगरुडादिविहंगैः
मोक्षसचरिपुरस्सररूपैः ।
तालशालकदलीप्रतिरूपैः
हारिचित्रचमरायतमालैः ॥ १२ ॥

नवम सर्ग ।

पितरं कनकध्वजान्वित
    मदना द्वारवती मजम्पुरीम् ।
प्रणिपत्य जगौ विमृश्यतां
    ननु दुर्वृत्तमिदं शिरोर्मम ॥ १ ॥

मातः क्षिप्यतां च मा प्रसादो
    दुष्कर्मोदयजातदुःखयुक् ।
को वा परतन्त्रकेषु कोपं
    धीमान् कुरुते जनाप्रभूता ॥ २ ॥

स्वभ्रातृपितरं स्वमातरं
    पौनःपुन्यमतीव सादरम् ।
स स्नेहमतिः प्रणम्य तान्
    तद्देशात्पनिता समादरः ॥ ३ ॥

निर्गत्य ततो जगाद तं
    सार्धं काम इति प्रियोक्तिकः ।
माताह विमानमाशुगं
    सम्पार्न कुरु सत्वरं विभो ॥ ४ ॥

रुचिरं सुविशालमद्भुतं
    स विधापयाद् विमानमद्भुतम् ।
यदि ते रुचितं मनोमय
    द्रुतमारोह विरोधवर्जितम् ॥ ५ ॥

इति तद्वचनात्किमात्मया
    त्वरितं तत्र पदं ददौ मया ।

कुसुमाविलसम्मितलक्षणा—
रवमूर्च्छितप्रशतैरकृतम् ॥ ६ ॥

इति तस्य विलोक्य सस्मितं
मुनिमाहार्यमहामतिर्नवाम् ।
मतिशिल्पविशेषकोविदो
भवतां नास्ति जगत्त्रये समः ॥ ७ ॥

वचनं तदतीव पेशलं
मदनोक्तं विनिशम्य नारदः ।
अयि वत्स सदपिकस्य मे
निपुणत्व कुत इत्यवोचत ॥ ८ ॥

कुशलस्तवनोसि सत्वरं
कुरुषे किं न विमानमुत्तमम् ।
जननी तव दुःखिता परं
किमु कालं गमयस्यनर्थकम् ॥ ९ ॥

मतिमो वचनात्तदाशु तत्
मदनो विस्मयनीयमीदृशम् ।
निरधेय विमानमद्भुत
यशसः पुञ्जमिवात्मनः स्थिरम् ॥ १० ॥

रविभूतध्वजसमाकुलमध्यं
मौक्तिकस्रगवलम्बितपर्दम् ।
पञ्चवर्णमणिनिर्मितकूटं
हाटकोज्ज्वलकलीतटपीठम् ॥ ११ ॥

चक्रवाकगरुडादिविहंगैः
मोक्षसदरिपुरस्सररूपैः ।
तालश्यामकदलीमतिरूपैः
हारिचित्रचमराद्यभिजातैः ॥ १२ ॥

किङ्किणीक्वणितनिभिरन्वितमन्य—
रीतिभिर्दुरपलम्भमपुण्यैः ।
आरुरोह च विमानमनघो
नारदेन सहितः स विमनी ॥ १३ ॥

तं विलम्बितमवाद नारद—
स्त्वद्वियोगगुरुशोकपीडिताम् ।
वत्स गच्छ पुरमुत्कपाङ्क्याँ
किं न पश्यसि वीर मातरम् ॥ १४ ॥

तद्गिरं समुपकर्ण्य मन्मथो
नारदं करविमानपर्तिनम् ।
क्रीडयेति विदधे समाकुलं
प्रस्तावितगमनं सखेदपुम् ॥ १५ ॥

वत्स वत्स मकरध्वज काम
व्यावृतो मुनिरवादि विमाने ।
स्नेहभारविवशीकृतचेताः
किं त्वया मुदितमानसकेन ॥ १६ ॥

रुक्मिणी मम सुता च वत्सला
पूजितोऽसि पितृवत्पितृस्वप ।
यादवैरपि तथैव महिताः
कर्तुमीदृशमतो न साम्प्रतम् ॥ १७ ॥

तन्निशम्य वदतिस्म मन्मथः
सस्मितं तव मनोपि कल्पते ।
नैव तात विगतक्रिय सत्ता—
विस्तुतीप गगनेपि तथ्यपात् ॥ १८ ॥

तद्विमानमथ दूरमम्बरे
सस्मितं समवलोक्य नारदः ।

खेदशोकमपहातुमुत्सुको
    नो भवानिति रुषा बभाष तम् ॥ १९ ॥

तत्त्वया स्थितमवेत्य विमान
    तं मुनिर्वदति काम जनित्री ।
सा गता परिभव यदि पूर्वं
    किं करिष्यसि गतः खलु पश्चात् ॥ २० ॥

यद्यपि प्रियतरं न मानिक
    कायमप्यधुर ते हित भुवे ।
कन्यका हि बहवो निवेदिताः
    प्राकपारिरनुजो हरिष्यति ॥ २१ ॥

श्रोत्रहारि वचनं निशम्य त—
    द्वायुवेगचलितोर्ध्वकेतनः ।
यादसाम्पतितरंगचञ्चले—
    पातत स्यमुपयद्भुतो हरेः ॥ २२ ॥

अथ विमानमथास्ति मनोमुवा
    नमसि याममयां नयनोत्सवम् ।
विकसिताननमारब्धशोभित
    द्रुतविलम्बितया क्रियया युतम् ॥ २३ ॥

वायरवासमहीधरसङ्गम
    सपदि तां प्रतिपाद्य मनस्विनी ।
वनधरायरसिन्धुपुरव्रजै—
    र्वसुधातुल महीतलमाकुलम् ॥ २४ ॥

मुकुलकुसुमपुष्पस्तम्भृङ्गालिशब्दं
    क्षितिरुहवनपङ्क्त्याकुलां मालिनीं याम् ।
सविहगवसमेता यादवी यस्य यत्र
    कुपितसुरविपक्षेणार्भकस्य विमुक्तः ॥ २५ ॥

अथपशुमम घंटानादं कल गगनोन्मुखं
अपलशिशुक श्रुत्वा वेगात्प्रयाति पुनः स्थिरम्।
हरति हरिणीवृन्द चेतोमनोज्ञमचेष्टित
चपलवलित क्रीडारम्भ मनो न हरेत्कथम्॥ २६॥

वस्कुण्डास्य व्यातपस कृतकेकं
मुखासक्तं मन्मथपाद चमत्कुर्वे ।
गुञ्जन्मत्तभृङ्गसमूहैः कृतगीति
पश्योत्कंठ मत्तमयूरं मदमेमम् ॥ २७ ॥

इक्ष्वाकीस्नानाभिपारितहृदस्संरम्भफेनसमग्रं
वल्मीकाग्रान्तरस्थपाममपरस्पवाप्यकराकर्षिम् ।
नानाकम्पितशीकरप्रगहनं भीमं मनोहारिणं
पश्य त्वं मकरध्वज रूपमिदं शार्दूलविक्रीडितम् ॥ २८॥

सम्मेरमाम्नवक्त्राद्रकपोलमूलान्
गुञ्जत्सुवाभिविधितचामरकर्णतालान् ।
कंठोपकंठ स्थिरगंभीरतमावायेषु
पश्यान्तु मन्मथ पुरः समद पिबन्त ॥ २९ ॥

गुरुवर्णयामवनस्थलपुष्टं
स्थिरमस्तुवतिव्याविनं महान्तम् ।
समागममनस्थरसमिद्रसेव्यं
पश्य त्वं नगमेकमस्तिकरूपम् ॥ ३० ॥

उपतटस्थितहिमसमहीरुहां
कुसुमपुञ्जरजःसुरभीकृताम् ।
मकरमीनकुलीरसमाकुलां
विषमपापजकामनुकुर्वतीम् ॥ ३१ ॥

---

१ कंठोपि मात्र ।

घनतरङ्गपरम्परितवारिभि-
परिमलैरुपरिस्थितखेचरी ।
सलिलकेलिमयो विवृणोति या
सतडिनीमिव पश्य धुनीमिमाम् ॥ १२ ॥ युग्मम् ।

विमलवारितरंगमनोहरं
भवन पश्य पुरः सुरनिम्नगाम् ।
पृथुनितम्बनिविष्टसुराङ्गनां
मधुरगीतवशीकृतकिन्नरीम् ॥ १३ ॥

इति निदर्शितवस्तुकुतूहला—
स्तुसमतीत्य ततः क्षियदन्तरम् ।
रथगजाश्वपदातिसमाकुलां
समवलोकितवान्स वरूथिनीम् ॥ १४ ॥

साधनाधिकनकाधमासिनीं
ता विलोक्य सहसा सविस्मयः ।
तात कस्य पृतना विलोक्यते
पृच्छति स्म मुनिमादरादिति ॥ १५ ॥

यत्रास्ति हास्तिनपुरं भवित भविष्यां
तत्राभवन्नरपतिः पुरुदेवतीर्थे ।
यो दानतीर्थमुपदृश्य पुरा जनानां
श्रेयानिति प्रथममास यथार्थनामा ॥ १६ ॥

तद्वंशभूषणमणिर्भुपतिर्बभूव
भूपालमौलिमणिरश्मिचयार्चितांघ्रिः ।
यत्संज्ञया समभवत्कुरुवंशनामा
वंशः प्रसिद्ध इह भूवलये समस्ते ॥ १७ ॥

बहुष्वतीतेषु नृपेषु तत्र
परा पृतो नाम बभूव राजा ।

यामाश्च तिस्राश्च ममूगुणेया
तस्यामिच्छावास्मिदया महात्मा ॥ ४८ ॥

अजनिष्ट तासु नृपतिस्तनयान्
धृतराष्ट्रपाण्डुविदुरान् क्रमशः ।
प्रथमाच्च सुतशतमापविद
प्रमुखः सुयोधन इति प्रथितः ॥ ४९ ॥

त्यागशौर्यगुणरञ्जितलोकान्
पाण्डुभूपतिसुतानपहस्य ।
बुद्धिकौशलमपास्य स मानी
राज्यमाप महितप्रतिभूपम् ॥ ५० ॥

विपुलरूपमनातिगरागमा
रूपवीर्यमकलागुणपात्रम् ।
तपनात्मजमुख्यपरगाङ्ग
तत्सुतादपिरिति प्रथितास्ति ॥ ५१ ॥

रूप सम्प्रति यत्नो मधुरता विद्याविशेष तथा
लावण्य पुनरीदृक्ष नयनबिम्बाभासि भामण्डलम् ।
बोध बोधितमात्मभूतमखिल लीलावशिष्टं मति
तस्याः का खलु भाविनी त्रिभुवन शक्यः स्त्री मारुता ॥ ५२ ॥

पूर्वमेव भवतो भविष्यतो
भाविनीयमनयाभिवेदिता ।
किं वदस्यपि न ते यतः श्रुता
प्रेष्यता तव कनीयसे ततः ॥ ५३ ॥

इति निशम्य स तद्वचनं तदा
परमतापमवाप्य च सत्वरम् ।
निजकलत्रनिरूपणकेलिषा
समभवत्तपतः शबरो यमे ॥ ५४ ॥

विरलवालकपूरद्रुमावलि—
गुरुललाटकपोलमयाचरः ।
प्रतिविपेरितभीषणमूलक—
मपठरक्तविलोचनतारकः ॥ ४५ ॥

करिकरोपमभीमभुजोरुकः
पृथुकटिः कठिनोन्नतवक्षसा ।
स्थगितदिग्भृकुटी कुटिलालक—
स्तम इवाभिगतं मनुजाकृतिम् ॥ ४६ ॥

तमपकोप्य जगुर्भुपमानवाः
समुपगम्य कुमारवयोधराः ।
अपसरेति कठोरवचोम्भिताः
त्वमिह तिष्ठसि भद्र कुतः पथि ॥ ४७ ॥

समवदत्कुपितोऽथ वनेचरः
हरिनियोगवशात् स्थितिवानहम् ।
उषितशुल्कहरः शबरोस्मि मे
प्रतिवितीर्य भवन्तु भवन्मनाः ॥ ४८ ॥

भवति किं तव वस्तु नियोगतः
समुपलभ्यमहो वद सत्वरम् ।
इति जगुर्हरिविप्रियवर्तिनो
मधुरया सहिता हि महास्तदा ॥ ४९ ॥

करिकरेणुतुरङ्गमवस्तुषु
यदिह सारतरं प्रतिगृह्यताम् ।
वयमतीव सुखेन यतो वनात्
कुशलतः प्रतियाम इतो द्रुतम् ॥ ५० ॥

स च जगाद यदत्र मयेप्सितं
तदिह मे प्रतिदाप्य गता यदि ।

न हि समयि पुनः स्थिरनिश्चयः
कुपथकारि कुरु न हि मे मदाः ॥ ५१ ॥

इह पटुत्वमवस्तुसुखावह
तदभिवाञ्छसि पेठुपयामिनीम् ।
मतिगृहाण सुतां नृपतेरिमा—
मिति हसञ्छिरसौ जगदे भटैः ॥ ५२ ॥

भवति तान् शापतो यदि सा वरा
मम वितीर्य वपुं भजताद्भुता ।
न हि मय भवतां विपिने यने
कचिदपीह भवत्परिसीपये ॥ ५३ ॥

समुपपाद्य वपुः सकलाङ्गनाम्
विजयतो मम पश्यत धीरताम् ।
वचनमेव हरेरपि तादृश
मनृतमेकतमस्य हि वस्तुनः ॥ ५४ ॥

इति जगाद यमेश्वरवेषभाग्
हरितनुप्रभवो मतिसत्तमः ।
ससुरिमे हरिणा किमु जातवान्
त्वमिह येन हरेरपि बलात् ।
अकृतपुण्यजनैर्न हि लभ्यते
वरवपूर्मनसापि गतत्रप ॥ ५५ ॥ [षट्पदं]

कपिलकेशभृतोऽनलवद्भुवः
सितपदोऽसितकान्तिपरस्य ते ।
कठिनपीनघनस्तनमण्डला
वरवधूरियमेव समा न तु ॥ ५६ ॥

भृगुतटे विनिपत्य म्रियस्व भो
शठपर न हि जातिरिय तव ।

यद्मया सदृशीं वनिता हृत
ध्रुवमवाप्स्यसि मत्प्रियमाप्स्यसे ॥ ५७ ॥

प्रथिलमेनमतः क्षिपतामतो
प्रजत किं कुरुते कुपितो हरिः ।
न हि किरातकचुल्कगृहीतिषा—
नुपगमे यतते मतिमाञ्जनः ॥ ५८ ॥

मज्रितुमेवमथाशु समुद्यता
दधमिरे धनुपातिविसर्पिणा ।
उभयकोटिभिरुन्नतिशा क्षत—
क्षतिहासमुखस्य करार्पिता ॥ ९ ॥

प्रथमसूनुरहं हरिभक्तिनो
नृपतिरस्मि न किं वनवासिनाम् ।
रुचितवेषधरो न भवामि किं
यत इयं न वधूमम दीयते ॥ ६० ॥

ननु हरेरपि तोय इतो भवे—
द्य च मया सदृशा हरिसूनवः ।
यदि बलादपि यातुमभीप्सवो
व्रजत यूयमहं च भवे तथा ॥ ६१ ॥

इति निगद्य निजाधिजलेक्षणा
प्रतिसमान् हृदये कृतकार्यकः ।
तदनु शापरमापुनसंविग्
विविधमायिरमूहसमुद्यतम् ॥ ६२ ॥

असितमूर्तिधरं निशितायुध
मकुरुकाण्डशरादिपरिग्रहम् ।
अपि गृहाण कियत् क नु याति वा
द्रुतमिति ध्रुवदाप समन्ततः ॥ ६३ ॥

पाणिपद्मपिहितास्यपङ्कजा
सा रुरोद भृशमुग्रमातुरम् ॥ ७६ ॥

शबर एष कुतो नभसा गतिः
सुरवरोऽपि कुठाकृतिरेव किं ।
क्षितिजभूतनिशाचरयोनिजो
यदि भवेत्तव साकृतिरस्य किम् ॥ ७७ ॥

धिगिमामहमिव दुष्टचेतसा
किं भवामिति हतो महामुने ।
वाक्यमित्थमभिधाय सुन्दरा
निश्चिकाय मरणं मुनेः पुरः ॥ ७८ ॥ युग्मम् ।

पुरा पितृभ्यामुपकल्पितो यः
पतिस्तवैषोऽस्ति स भुवि सत्यम् ।
मम स्वस्त्यावसरे मुदस्ते
मुक्ता न शोकेन मृतिर्विधातुम् ॥ ७९ ॥

उक्त्वेति तां प्राह मुनिर्मनोज्ञं
क्रीडा चिरं नो क्रियतेन वत्स ।
निजेन रूपेण मनोहरेण
विलोचनेऽस्याः सफली कुरुष्व ॥ ८० ॥

कनककुण्डलमहाप्रतिपीठस—
स्त्रगनुलेपनमङ्गलभूषितम् ।
सुघनभूषणमद्भुतमङ्गल–
प्रतिमनैकयुगं नयनास्पदम् ॥ ८१ ॥

कनकदीप्तसमिद्धं कठिनोरसं
करिवरायतवृत्तमहाभुजम् ।
भ्रमरसंततिकुञ्चितकुन्तलं
स्थिरतरं मनसोऽपि मनोज्झितम् ॥ ८२ ॥

पवित्रदर्शनमशेषजनानां
मर्त्यलोकनयनामृतभूतम् ।
तद्वपुः समवलोक्य मृगाक्षी
विस्मिता च हर्षिता च बभूव ॥ ८३ ॥ विशेषक ।

कमपि भावममृतमवाप्य तौ
विविधकेलिसमुल्लसिताननौ ।
समनुरक्तपरस्परमानसौ
ददृशतुः पुरमुच्छ्रितकेतनम् ॥ ८४ ॥

उत्तोरणां द्वारवतीति नाम्ना
निदर्शयामास मुनिः पुरीं ताम् ।
या नागराणां स्थितये विधात्रा
कृतेव साक्षान्नगरी सुराणाम् ॥ ८५ ॥

मदसुरभिकुचकुङ्कुमपिञ्जराम्बु—
जाता सदा नरपतेरपि वासभूताम् ।
मत्तद्विपभ्रमरकरच्युतदानवारि—
सञ्जातकर्दमसुदुर्गमराजमार्गाम् ॥ ८६ ॥

साथ सुधाधवलहर्म्यतलाधिरूढ-
सीमन्तिनीवदनसंशयितेन्दुबिम्बा ।
तुङ्गप्रतोलिषु निवेशितनिर्गमाभ्या—
मायासितास्विलदिगागतलोकसंख्याम् ॥ ८७ ॥

मुक्तांशुलिप्तककुभः प्रचुरप्रवाला
निःसंख्यशङ्खकलपाः स्फुरदभ्रमासः ।
यस्यामगस्त्यपरिपीतपयाश्च यस्य
सिन्धोः श्रयत्यधिकता श्रियमङ्गवीथ्याः ॥ ८८ ॥

यस्यां मत्तभ्रमरमुखराः पादपा निस्सरन्त्याः
पथिभ्योऽपि प्रतिदिशमलं पुष्पमालाभिरामाः ।

अरुणपल्लवचापधनञ्जका
    विविधपुष्पशरैः कृतकण्टकाः ।
कपिलकेसरपिञ्जरशिरोरुहा
    मलिनयञ्जमृताऽम्बरवासिकाः ॥ १४ ॥

गिरिसरोवरपोष पयोधराः
    परिदधातुरमैकपिपासया ।
तदवसाक्रमनरसमपमाकुला
    कुसुमरेणुसमूहमपप्रया ॥ १५ ॥

असितपासमकुम्भगदामृतो
    गजसुधाजिरप्यारिकवाहना ।
मृगसुताभ्यमिता हि सुपुस्सवा
    सदति मेव भटाः समय निजम् ॥ १६ ॥

कथितरतिसमातुरगा निजाम्
    समभिपाल्य नरानभिवुद्रुवुः ।
गतमदाः करिणो रणमुखर्के
    परिपिपात्य पमैखरतो मपात् ॥ १७ ॥

मेसमगुप्नवरानुभि कुट्टिमी
    पतितवक्त्रविभूषणविग्रहा ।
युवजनैर्हसिता पतिता पर-
    पिजर्जनैः कृतशोकमहारवाः ॥ १८ ॥

पृतविपाकयुगो बहुधा जनैः
    यावरनापमपापस्तिमीपणात् ।
करुणनादकरोति बलाङ्गना
    समभिरोपयितु न वरे मरम् ॥ १९ ॥
इति महाभयकम्पितमैनिकै

१ मधमतुपवरादतिर्दिना, अयं पाठः प्रद्युम्ने वर्तते ।

सति अने खरयानरयस्थिते।
शबरकैरमिपुष्य करोर्वढ
फतरण मिजित सहसा तदा ॥ ७० ॥

इति मिपात्य मटान् क्षणतोऽखिलां-
स्तुरगनागरथानपि मायया।
करवधूमुपगृह्य कुराकृतिः
शबरवेषधरो विमदुद्ययौ ॥ ७१ ॥

मिहुर्सगरमहाभयाकुला
संततश्वसितकम्पितसत्तनीम्।
तां विमानमुपनीय कन्यकां
शारदस्य पुरतो न्यवेशयत् ॥ ७२ ॥

तं तथाविकृतरूपधारिणं
सा विलोक्य गुरुदुःखविह्वला।
पश्य तात मम पूर्वदुष्कृतं
त्व निमग्न मुनिसन्निधाविति ॥ ७३ ॥

येन नैव हरिसूनुरमिमो
मामपत्तदनुजोपि धाम्नितः।
भा कुराकृतिरपाहरत्कथ
मामभाग्यवसतिं वनेचरः ॥ ७४ ॥

अम्ब नैव मरणे विलोकिता
तात मां विपदि किं न रक्षसि।
बान्धवाः किमिति दुःखमागिनीं
मां न पश्यत यतो न रक्षथ ॥ ७५ ॥

उद्गतश्वसितवेपितस्तन-

पाणिपद्मपिहितास्यपङ्कजा
सा रुरोद भृशमुन्मनाश्चिरम् ॥ ७६ ॥
शबर एष कुतो ममसा गतिः
सुरवरोऽपि कलाकृतिरेष किं ।
दितिजमूतमिदाबरयोनिजो
यदि भवेत्तव सङ्गतिरस्य किम् ॥ ७७ ॥
वैरिणाहमिव दुष्टचेतसा
किं मयामिति हतो महामुने ।
वाचमित्यमभिधाय सुस्वरा
विभिकाय मरणं मुनेः पुरः ॥ ७८ ॥ युगलम् ।
पुरा पितृभ्यामुपकल्पिता यः
पतिस्त्वमेवोऽसि न पुत्रि सत्यम् ।
अत्र रुदितावसरे मुदस्ते
युक्ता न शोकेन मुनिर्बभाषे ॥ ७९ ॥
अथवेति तां प्राह मुनिर्मनोज्ञ
क्रीडा चिरं मो कियतेन वत्स ।
निजेन रूपेण मनोहरेण
विलोचनैरस्याः सफलीकुरुष्व ॥ ८० ॥
कनककुण्डलहारकिरीटस—
त्स्रगनुलेपनमङ्गलभूषितम् ।
भुवनभूषणमम्बुजसदृश-
प्रतिमनैत्रयुग नयनोत्सवम् ॥ ८१ ॥
कनकशैलमिभं कठिनोरसं
करिकरायतवृत्तमहाभुजम् ।
भ्रमरसंततिकुञ्चितकुन्तल
स्थिरतरं मनसोपि मनोज्ञितम् ॥ ८२ ॥

यत्त्रिवर्गगमशेषजनानां
　　मर्त्यलोकनयनामृतभूतम् ।
तद्वपुः समवलोक्य मृगाक्षी
　　विस्मिता च हृषिता च बभूव ॥ ८३॥ विशेषकम् ।

कमपि भावममृतमवाप्य तौ
　　विविधकेलिसमुल्लसिताननौ ।
समनुरक्तपरस्परमानसौ
　　ददृशतुः पुरमुच्छ्रितकेतनम् ॥ ८४ ॥

उत्तोरणां द्वारवतीति नाम्ना
　　निदर्शयामास मुनिः पुरीं ताम् ।
या नागराणां स्थितये विधात्रा
　　कृतेव साक्षान्नगरी सुराणाम् ॥ ८५ ॥

मज्जत्सुपर्णिकुचकुङ्कुमपिञ्जराम्बु—
　　धारां सदा नरपतेरधिपासमूताम् ।
मत्तद्विपेन्द्रकरदम्बुतपानवारि—
　　सञ्जातकर्दमदुर्गमराजमार्गाम् ॥ ८६ ॥

साथ सुधाधवलहर्म्यतलाधिरूढ-
　　सीमन्तिनीवदनसंशयितेन्दुबिम्बा ।
तुङ्गप्रतोलिषु निवेशविनिर्गमाभ्या—
　　मायासिताखिलदिगागतलोकलक्ष्याम् ॥ ८७ ॥

मुक्ताशुक्तिसकुङ्कुमः प्रचुरमपास्ता
　　निःसंख्यघाङ्कवलयाः स्फुटरत्नमासः ।
यस्यामगस्तिपरिपीतपयश्च यस्य
　　सिन्धोः समस्तविभवो भिषमहत्वीन्ध्याः ॥ ८८ ॥

यस्यां मत्तभ्रमरमुखराः पादपा नित्यरम्याः
यस्मिन्नोऽपि प्रतिदिशमक पुष्पमालाभिरामाः ।

यान्त्यः प्रायो मरकतशिलाबद्धभित्तिप्रदेशाः
स्वर्गी स्वर्गं स्मरति यदुपा वीक्ष्य यस्याश्च भर्मीम् ॥ ९ ॥

श्रीमत्प्रभवया स्वयमेव यस्याः
कारापकोऽभूद्विदशाधिनाथः ।
कृता च सामान्यमदानुगागा—
रूका पपनाभ्या क्रियताऽपरास्याः ॥ १० ॥

तामिव प्रतिवेश्म निश्चितमतिर्यादवेति तां मन्मथः
इत्थ नारदवाक्यतो भवनय कुपन्मदाकानुकम् ।
सम्मित्या गगने विमानमगमद् प्रद्युम्नस्तामसौ
भानुर्भानुरिव प्रतापनिलया द्युमनराक्रम्मिकम् ॥ ११ ॥

छत्रचामरविभूतिविशोर्ष-
स्तन मधुरम्नगजमपमारात् ।
वीक्ष्य निस्मितमनाश्च स किञ्चि-
द्विपयर मकरकेतुरवादि ॥ १२ ॥

यात्रियाद्य नरुतमतिक्रम-
वेदिनो नृपसुता सम्प्रेभिः ।
येन याति तव मातृसपत्न्याः
सुनुरेव जयकमिवाप्तः ॥ १३ ॥

प्रज्ञप्तिबाच्यमवयाय सतायमेना-
मर्थं विरह्य चपलं वरक्षसपाकृम् ।
सम्बोदरोऽमुमनुपमतीव मौर्य
स्वं स्थूलरूपमुपकल्पितवांश्च दृश्यम् ॥ १४ ॥

श्रुत्वोवाच प्रश्रयपूर्वं वचनं स
किं भो यूयं विप्रुरविका वमपामाः ।
दातुं शक्या नो फलजात कपिरेव
छित्वारण्य याति वनान्ते न च दोषः ॥१५॥

कश्चिद्विकम्पितशिरःकरपादयुग्म-
मुद्भ्रमवःसममिमं तुरगं गृहीत्वा ।
चक्रास्त्रपस्यपगमाद स तत्र यत्र
भानुः स्वयं कृततुरङ्गमयागमास्ते ॥ ९५ ॥

अश्वः कस्य किमत्र धारयसि भो हेटाबुकस्त्वं किमु
विक्रीणासि नु वा हय स्वयमयो पप्रच्छ भानुस्तदा ।
त प्रत्याह स वल्लभातनुभवस्त्वं चक्रपाणेः सुतो
योग्योऽयं यदुरत्नपुङ्गवतमो यद्यर्पिता स्वीकुरु ॥ ९६ ॥

मूल्यं किमस्य स तमाह सुवर्णकोटी
किं गम्यते नैव सुतरां तुरगः समर्थः ।
किं दृश्यते सकलमेव हि वस्तु लोके
ग्राह्यं परीक्ष्य यदि कार्यमुतापधार्यम् ॥ ९७ ॥

एवं करोम्यार्य ससंभ्रमो द्रुत-
समारुरोहाश्वमतीव चञ्चलम् ।
अश्वोऽपि बभ्राम तथातिवेगतो
ऽघूर्णयामास यथास्य मानसम् ॥ ९८ ॥

भ्रान्त्वा सलीलमथ चक्रपथं ततोऽनु
वेगात्ततः पतितमश्वविमूर्छ्य तम् ।
कृत्वा भयाकुलममोघसनुमेव
तस्थौ प्रयास्य च पुरोऽस्य हयो विनीतः ॥ ९९ ॥

अनेकपादपपरपार्श्वसंकुलं
महाभिमानैकधनं स पातितम् ।
विलोक्य भानुं कृतहस्तताडनः
प्रहस्य दृप्तः सहसेति चावदत् ॥ १०० ॥

तव कीर्तिरशेषभूतल-
प्रतनोत्यम्बुधिशीलपार्थिता ।

तदद तुरग महामते
यस्मादाय भयस्त्वमाश्रितः ॥ १०१ ॥

न हि जातु हयस्य वाहना
क्रियते विष्णुसुतेन मातुला ।
यदतीति जनो यथा पुरा
तदपीह स्फुटमेव नान्यथा ॥ १०२ ॥

इह वाहयते प्रशास्यशिक्ष-
स्तुरगाणा स्थिरसत्कृतिर्न चान्यः ।
अपि निपुणतरस्त एव लोके
हृदये ये निपुणश्च कुञ्जरस्य ॥ १०३ ॥

अथवा हरिवत्समारुहस्य
स्थिरपुर्वैस्तव वाजिशिक्षयासम् ।
नैपुण्यमथवा कथं भवेत्तु
समति मातुलयो विजम्य जातु ॥ १०४ ॥

इत्युक्तेति हसन्तमाह मातु-
स्त्रपया क्रोधभरेण चाश्रितात्मा ।
यदि गर्वमतिः त्वमेव तुरग
वाहय तात किमन्यथा प्रयोक्तिः ॥ १०५ ॥

न हि वाहयितुं ममास्ति शक्ति-
र्नैवतस्तेन तुरङ्गमर्पयामि ।
अथवा धृतवाद्यकं प्रयत्नात्
यदि मां रोपयितुं क्षमाः समस्ताः ॥ १०६ ॥

सविशेषमहं तु वाहयामि
प्रसभं किं कुरुषेति मामवास्तवम् ।
हरिपुत्र जयामि शिक्षयाद्—
हरिमप्यत्र कथं च का त्वया ॥ १०७ ॥

इति वाचमतीव गर्वसारां
हरिसूनुः प्रमदावहां निशम्य ।
निजभूस्वजनात् जगाद शाखा-
मिममारोपयतीति कौतुकेन ॥ १०८ ॥

उन्मृतः क्षितितलादथ टङ्को
माययोपरि पपात गुरुः सः ।
कूर्परांघ्रिरदनास्यशिरांसि
स्फोटभग्नशिखमृत्सजनस्य ॥ १०९ ॥

केचिदत्र विगताखिलचेष्टा
मूर्छिता धरणिपीठमवापुः ।
कम्पमानवपुषः पुनरन्ये
तस्थुरर्पितमुखाः करपद्म ॥ ११० ॥

पातितोऽस्म्यहह कथमपि—
रेमिराः कटिरियं व्यथते मे ।
निश्चनमिति सुपीवरगात्र—
स्तान् ममर्द च जगाद च मातुम् ॥ १११ ॥

नाभयो मम जगाम पताका
चतुमथ न च मां खलु घाताः ।
कौतुकं च महदस्ति ततो मा—
मम्पयोऽद्यरत पश्यत शिक्षाम् ॥ ११२ ॥

इत्युदीर्णमुपकर्ण्य वसिष्ठा—
मावियैषा हरिसूनरपापाम् ।
मारुरोपयिषुकान् युगपत्त
मोघुपुर्नृपसुताः सममेव ॥ ११३ ॥

तेऽपि तद्विधिमवापुरशोपा
वभिमहीपुरय त सहगाजम् ।

पुण्यराज्यतनयैः सह धीरै-
रक्षितो हरिसुतः स्वयमेव ॥ ११४ ॥

तं प्रपात्य धरणौ धरणीभृत्
स्थैर्यमार्यसहितं गुरुमूर्तिः ।
तस्य वक्षसि निधाय च पादं
वेगवत्तुरगपृष्ठमियाय ॥ ११५ ॥

पश्यतां मुदितचेतसां नृणा-
मग्रतो ललितवाजिनं चिरम् ।
सम्प्रवाह्य वरशिक्षयोर्जित
स्वं यशोतिविशदं प्रकाशय सः ॥ ११६ ॥

अम्बुजैर्हरिसुतादिभिर्जने-
र्वीक्षितः पटुमतिस्तिरोऽभवत् ।
मालिकोपवननागवल्लिका-
कान्तमाप्य स जगाद तस्करान् ॥ ११७ ॥

एतदेव वनमस्य कारणा
त्पूर्वमेवमनुयातवानहम् ।
तत्तम मम कृपाकरस्त्वमी
येन विक्रियमवाप्नुयुर्ध्रुवम् ॥ ११८ ॥

मातली त्वमसि किं पिशाचकी
केनचित्किमुत नो प्रतारिता ।
यत्र प्रणमपि कम्पते मन-
स्तत्र चैत्यगतिं समीहसे ॥ ११९ ॥

ते प्रद्युम्नमिति विष्णुनन्दना-
न्नागवल्लिवनमेतदत्र हि ।
चक्रवर्तितनयः प्रसादवान्
क्रीडितु यदि कमेत नापरः ॥ १२० ॥

तद्वचश्च स निशम्य तान् जगौ
रक्षका भवत निष्ठुराः किमु ।
स्वामिनामपुरुषान्तरं न या
वेत्ति योऽस्य पुरतो वृथा वचः ॥ १२१ ॥

सन्त्वरन्तु नृपमात्ममन्त्रिणो
रक्षका मम द्रुता वनान्तरे ।
दर्शयामि यदि वः प्रयच्छतां
मुद्रिकामहमपक्ष ममोत्तमाः ॥ १२२ ॥

तन्निशम्य मुदितान्तराशया-
स्ते गृहीतवरमुद्रिका ययुः ।
यद्यमस्तु परितोऽत्र कृत्यक
मक्षयन्तु नृपजातमिच्छया ॥ १२३ ॥

तान् जगाद पुनरित्यसौ द्रुता
यद्यमी व्यथितगात्रकाः क्षुधा ।
पत्रपुष्पफलभक्षण मधु—
र्नो निषेवुमुचितास्ततः क्षणम् ॥ १२४ ॥

तन्निशम्य जगदुः परस्पर
ते हसन्त इति किं नुपक्रमाः ।
नागवस्त्वयवनमत्र कुर्वते
इत्युदीय शिबिका गताः पुरीम् ॥ १२५ ॥

तद्वन सपदि नन्दनोपम
स्थण्डिलीकृतमनगजाभिभिः ।
तत्स्वपर्ण्यपि महान्ति तत्क्षणा—
च्छोपितानि मृगुणप्रभूपतुः ॥ १२६ ॥

मातृकार्यकरणैकतत्परो
वीक्ष्य शून्यमखिलं वनं ततः ।

हर्षपूर्णमतिरित्यवेक्षिणः
    प्राप चारु नगरीमथ क्षणात् ॥ १२७ ॥

वृक्षाऽनेकाः पादपजातीरमणीया
    नानापक्षिव्याप्ततशाखाः फलपुष्पैः ।
भृङ्गैर्व्यक्तगर्भैः परिनम्राः
    पप्रच्छेदं कस्य धनं स्यादिति मित्राम् ॥१२८॥

विष्णोरिष्टा या वनितानामतिमान्या
    तस्या मातुस्ते रिपुभाव सततं या ।
यस्य पुष्पा तद्वनमेतन्मयमेवेयं
    काम विधा प्राह यथेष्टं कुरु चैव ॥ १२९ ॥

एवं श्रुत्वा मकरमेक चपमार्गे
    दीर्घोत्तुङ्ग पक्वसमेतं तद्रुमध्यम् ।
मध्वीरास्य मीपणगात् सितवत
    हत्वा स्पृष्ठ सुखरवाटी व्यपचोऽभूत् ॥१३०॥

प्राह स्माहो मे वनरक्षाः कपिरेष
    बाढो बाद बाञ्छति भोक्तुं फलमेतम् ।
क्रीडा रम्या धीमनहेतुमम भव्य
    तस्य यच्छत पक्व चैकं फलमस्मै ॥ १३१ ॥

तच्छ्रुत्वा मोघुरतस्ते हरिसभ्याः
    सत्याख्यायाः सञ्जनमेतत्फलपूर्णम् ।
प्रभुं स्पृष्टु पुलमसद् स्फुटमेव
    भाग्तु मोक्तुं चैव कथा च क्रियतेस्य ॥ १३२ ॥

गच्छाम्यस्मात्रो वनदेशात् व्यपच त्व
    दस्यैयाभिर्व्याप्यपश्चात्कैः पुरुषैस्तैः ।
मामास्पर्श्यैकुसुमयाम्य यत हर्म्ये
    दोषोऽस्माक नास्ति समूपुर्वनपालाः ॥ १३३ ॥

विद्याधरस्य तस्मिन्नाम्यांगजन्मा
    इत्येत्यन्व स्व परावृत्य देहम् ।
दण्डी दण्डी कुण्डिकायोगपट्टः
    क्षुत्क्षामायी वेदविर्त्पिगलाक्षः ॥ १४८ ॥

कालाकल्पि श्वेतवासाः सधर्मः
    कोपी सूक्ष्मी शुभ्रयज्ञोपवीती ।
विप्रो वृद्धः कम्पिताङ्गप्रगाढो
    भूत्वा रामा याचते ताः स वेषम् ॥ १४९ ॥

पुण्यो वत्स जातु मर्त्यं
    वाप्यां नीर शास्त्रयं च ।
कस्याप्येतद्दत्त येन
    मोक्षु पुण्यं मामोम्यस्याम् ॥ १५० ॥

श्रुत्वैव ताः प्रोचुर्विप्र
    विष्णोरिव माया सत्या ।
मागोर्मोता सौभाग्याब्धि-
    स्तस्मा वापी मास्येव या ॥ १५१ ॥

द्वारिकाकृषाकस्तुस्तमी
    हसवृन्दयावगामिनी ।
संगमेव बहुमा मूर्त्ता
    मह दुर्लभा हि पापिनाम् ॥ १५२ ॥

यादवमोऽङ्गपाण्डवधीरः
    धीरजनैरपि पूजितपादः ।
विष्णुरिहैकतमो वनिताभि-
    स्तत्तनुजोऽपि च मन्यति नाम्ना ॥ १५३ ॥

तद्वचः स विनिशम्य जगाद
    सद्गुपक्षि हरिवत्समवन्धाः ।

घूर्णितमातुजनः सपतोसी
    क्रीडितवान् चिरं प्रतिवीथि ॥ १४१ ॥

हर्म्यहर्म्यशिखाद्रिमिरम्र—
    र्गोपितोऽयमसोतिदरोष ।
मार्गमितस्तत उन्मुखपाणम्
    सम्भ्रमेण सुमोप मुरारेः ॥ १४२ ॥

तं प्रविलाप्य जना अगृहेषु
    कोऽयमहो पुरुषो मिहतिस्थः ।
मीहति धीरमतिः पुरि विष्णो-
    र्वाचपुष्पुस्तथाहितचक्री ॥ १४३ ॥

किमर एष खगः सुरनाथ
    पन्नगराडुत दैत्यवरो वा ।
आत्ममिर्नं सुरपस्य तु माया
    सम्भ्रमह किमु वास्यथ आमत् ॥ १४४ ॥

इत्यतिविस्मितधीः पुरलोक
    काममवेत्य परस्परमुक्ताः ।
हासभुवतनया करताड
    स्तेन विधाय चिरं प्रतुतोष ॥ १४५ ॥

क्रीडितमन्यजनैर्दुरवापं
    तत्र विधाय ततः प्रविवेश ।
तन्नगरीपुरमन्मनिविष्टं
    प्राप पवित्रजलामुरुवापीम् ॥ १४६ ॥

तत्र बभाज पयुं निजमिया
    स्वरसमनी प्रतिपक्षसुवल्या ।
चिन्हि मनोभव भानुजनन्या
    श्रीमनपक्षमर्शा परपापीम् ॥ १४७ ॥

ब्राह्मणाय कुपिता हठवृत्त्या
    ताः प्रविश्य परिचक्रुरथैनम् ।
तस्य गात्रपरितापनमासाः
    क्षोभनाः समभवश्च विरूपाः ॥ १९१ ॥

वीक्ष्य रूपमतिघाति निजं ता-
    स्ता परस्परमुखेक्षणमापुः ।
चिन्तमाय तरुतीव यथैव
    न करोत्युपकृतिं कुपितोऽपि ॥ १९२ ॥

कुरु पृथुकुचकलशसरस्याः
    भवणमयमवधनामृतयुक्ताः ।
द्विजवर निरुपम नो युतमनय-
    मनतिबिम्बितशिरसो वयमपि ते ॥ १९३ ॥

इति निशम्य वचो द्विजसत्तमो
    व्यकृत रम्यतमं युवतीजनम् ।
क्षणत एव विधाय विदाबरः
    सकलतोयहरो निरगात्ततः ॥ १९४ ॥

भृंगसन्निभैर्मिलिताः कचैर्यमूपुरंगनाः
    कामगामताक्षिका सर्वांगिका क्षणेन ताः ।
कर्णपूरपूरिताः पराः कुचाग्रतालिका
    मन्मथेन निर्मितास्सुधर्मसम्मयुद्धयाः ॥ १९५ ॥

अहो धर्षिता वै वय विप्रकेण
    विलुप्ताश्च सर्वे हृतं चापि तोयम् ।
वलेनात्र कुर्मो वयं किं वराक्यः
    स्फुटं चेति चाहुस्तथा ताम्रनेत्राः ॥ १९६ ॥

तथाप्यस्य तोयेन विप्र युवत्यो
    वदन्त्यो द्विजः पापकर्मा क पातः ।

वेदविद्द्विजवरप्रवितारमा
    भ्रान्तिरस्ति यदि वा शृणुतोक्तम् ॥ १५४ ॥

भूपतिर्गजपुरे कुरुवंशे
    यः सुयोधन इति प्रथितोऽस्ति ।
प्रार्थितोऽभिमतसुतां स च मातोः
    सा हलार्धपथ एव च सिद्धिः ॥ १५५ ॥

तेऽपि तां निजपतेरुपनिन्युः
    सोऽपि तां समसमोऽस्य निदध्यौ ।
मोचिता मम वधूरियमार्या
    सन्निभस्य कुलजस्य च योग्या ॥ १५६ ॥

इत्यसौ किल निगद्य तदार्थी
    यावदास्त पथि तत्र स विप्रः ।
मामयाचत समार्पयतात—
    त्वां विवेद च स मे रहमस्या ॥ १५७ ॥

तत्समानगुणपतिर्भुवि कश्चि—
    न्मत्समो न च यते मनुजेषु ।
तेन विष्णुतनया किमु यस्ते
    दीयते न सदृशे न च युक्तम् ॥ १५८ ॥

तद्वचश्च विनिशम्य हसित्वा
    ता जगुर्वदत एव हि सत्यम् ।
त्वं च विप्र कुरुराजसुता च
    दूरतस्तु हरणं धावरेथ ॥ १५९ ॥

सोपहासमिति विप्रवरोऽसौ
    वारितोऽपि स तथा युवतीभि ।
प्राक् प्रियोक्तिपथिदाकृव्यापी
    कं प्रहाय च कमण्डलुपूर्णम् ॥ १६० ॥

ब्राह्मणाय कुपिता हठवृत्त्या
    ताः प्रविश्य परिवव्रुरथैनम् ।
तस्य गात्रपरिताडनमासाः
    क्षोभनाः समभवन्न विरूपाः ॥ १६१ ॥

वीक्ष्य रूपमतिशायि निजं ता-
    स्तत्र परस्परमुखेक्षणमापुः ।
विभ्रमार्यं तदतीव यदेव
    स्व करोत्युपकृतिं कुपितोऽपि ॥ १६२ ॥

कुच पृथुकुचजघनस्थलरम्याः
    नयननमनवचनामृतयुक्ताः ।
द्विजवर निरुपम नो हृतमनय-
    प्रणतिविनमितशिरसो वयमपि ते ॥ १६३ ॥

इति निशम्य वचो द्विजसत्तमो
    व्यकृत रम्यतमं युवतीजनम् ।
सपदि पत्र विधाय विशांपतेः
    सकलतोयहदे निरगात्ततः ॥ १६४ ॥

मृगसन्निभाक्षिताः कर्बुरमूर्धजाङ्गनाः
    काम्यमानायताक्षिका वर्णिका सर्वेऽम नाः ।
कर्णपूरपूरिताः पराः कुचाग्रतागिका
    मन्मथेन निर्मिताश्चतुर्मुखस्म्भसुदयः ॥ १६५ ॥

अहो छलिता वै वय विमलेन
    विगुणाश्च सर्वे हत चापि तोयम् ।
चालनाम कुर्मो वय किं पराच्य
    स्फुटं चेति याह तथा ताम्रनेत्राः ॥ १६६ ॥

वृथाखुश्च तापेन विप्र पुमस्त्वो
    पद्मस्यो द्विजः पापकर्मा क्व यातः ।

पुरीहृदयशोभा ह्रदास्यस्तथैव
मज्जन्ति च स तत्र तास्तुष्णमीयुः ॥ १६७ ॥

आपणेषु विविधान्यभिमेयान्
रत्नमूल्यमसुमान्यनमोहान् ।
वस्त्रवरूपूतमाल्यसुगन्धि-
द्रव्यजातमितिमप्रतिम यत् ॥ १६८ ॥

हस्त्यादिवाहनविशेषगणादिजातं
तेषां महोपकरणानि बहूनि तत्र ।
पर्यन्तमुद्रणमगुप्तिकाः स्पृशन्त-
मूर्धुर्विमुग्ध जनममनवास्मदीयम् ॥ १६९ ॥

श्रुत्वा द्विजाः परपराक्रियमांसि तासां
प्रस्फोट्य गज अवपानमुखप्रवाहम् ।
भीरं मुमोच स तया जगता विमीता
वृते यथाम्बुधिरप चलिताः स्थिताः किम ॥ १७०

मुक्तामयाक्षमणिकांचनरत्नपात्र
क्षुभ्यन्नमोर्मिमकरापरनामिराम ।
क्रोधं चकार ममय परितो विसर्पी
कस्यास्तकालसमयेरिव वारिराशिः ॥ १७१ ॥

एवं विधाय जरसा चलितांगयष्टि-
र्विप्रो जगाम कुसुमाकरनामपूर्वम् ।
मन्दाररत्नमविकर पदसोपचारामि-
नक्तो वसन्तिति नवी विविधादिवास्ति ॥ १७२ ॥

मासाद्यन्तो हरिसुतोरसवगोहमेत्य
दत्त्वाशिष नवनपूहरिपतमाम्याम् ।
तस्मात्प्रयच्छ कुसुमानि वरामि मह्य
येनाद्य मीजनमद सरसं कमेयम् ॥ १७३ ॥

ऋतुर्विशोत्तम सुकेतुसुतासुतार्थं
पुष्पाणि यानि विविधानि सुरक्षितानि ।
दातुं न तत्र दलमेकमपि क्षमा नो
निर्भाग्यतो मम ततस्त्वमतः सुदूर्णम् ॥ १७४ ॥

तद्वाक्यतः कुपितमानसवृत्तिरेष
बाढं श्रियः कुसुमवृन्दमशेषमेव ।
मन्दारकुन्दबकुलोत्पलजातिनाग-
पुन्नागपूर्वकमपार्कमय क्षणेन ॥ १७५ ॥

गन्धान् गन्धापणेषु प्रतिविपणि तथा धान्यमन्येषु धान्यम्
भिन्नं क्रीडाद्युपक्रात्सकलमपि ययुस्कन्धस्तु प्रयत्नात् ।
दत्तपीत्वाम्बयास्य गजपतिगमना प्रमाणपा मनोभूः
कीर्णं सौवर्णसम्पैस्त्रिजगदिव परं राजमार्गं ददर्श ॥ १७६ ॥

शीतकुञ्जरकपोलमदाम्भः
कर्दमातिविषमं तमवेक्ष्य ।
गुप्तिमेत्य कृतमङ्गलगीत
राजवेश्म स ददर्श यथेकम् ॥ १७७ ॥

पृच्छतिस्म स तदा निजधिया
कस्य सौधमिति सा च जगौ तम् ।
देव विद्धि जनकस्य पितुस्ते
नैपयुक्तकृतकौतुककस्य ॥ १७८ ॥

कनत्कनकतोरणं ध्वजपताकिकासम्पति-
स्फुरद्विविधपर्यण्यमधुरकुम्भभृङ्गारकैः ।
मृगेन्द्रधारमाधृतमतिनिधिमसामासुर
निवेश कृतमेषकः स किल तद्गृहं मानवः ॥ १७९ ॥

तमागत निखिलपरमसुतैः परीत
मासमसुकागममिमं सकलंपुपनकम् ।

द्विरदनागहस्तपरिवृत्तभुजं महांग
शैलेन्द्रभित्तिपृथुलितोपततबाहुमध्यम् ॥ १८० ॥
सुरपतिनीमरत्नचयसन्निभकेशभारं
कमचरनाभिकंठमरुणाधरपाणिपदम् ।
विकसितकुन्दपुष्पसमतिशीतिभरं वपुषा
समभिनिरीक्ष्य तोषमगमन्मदनो मनसा ॥१८१॥
तत्रास्त देवेश्वरैर्विविधैरुपायै—
र्हस्त्यश्वयानतरसौख्यपिपी प्रसन्नम् ।
सौम्य समापतस्मित बहुपुण्यराशि
गत्वा पितामहमनस्त सुदूरतोपि ॥ १८२ ॥
वृत्तांमपरिमितिरत्नमनस्पथोमि
मञ्जीरगुम्मितसुपक्तिरक्तपुंगम् ।
मय विलोकयन्निम मुदितास्ततस्मा
पमन्द्र शौरिरथ त पद कस्य मयः ॥ १८३ ॥
सोमोयम्मम विपमोयमीश मेयो
महस्य कश्चिदिह विद्यते विजेता ।
तमाह तव सचिव समागतोऽस्मि
कश्चित्स मृगपितुमीक्षिपे न वाम्यः ॥ १८४ ॥
इत्युक्त वदति पिता हरेः स्मितास्यो
मद्र त्व पुत्रत्ममेव मुश्च मेयम् ।
मत्राज्ञमनयनशक्तिमान्यदि स्या-
मुम्योम्यः किमु न भवेद्विवक्षिप्तमेयः ॥ १८५ ॥
माह त समुपहस्य मनेदं
मातु मुश्च निजमपमतोयः ।
पास्यत भूपतयो यदि यत्रा
मात्र दोषकणिकापि ममास्ति ॥ १८६ ॥

---

* देवकममैकपिमे इति पाठः खपुस्तके ।

उक्त्वैव वज्रसुमस्तकाप्यमेयं
मुक्त्वाह मोघवचा प्रपूज्य शौरिम् ।
आयान्तु भो सह मानवोत्तम त्वं
शक्रश्वेच्छकिमतां प्रमाणभूतः ॥ १८७ ॥

प्रभाष्य स तथाज्ञयाथ वभाम मेघो नृप
पपातिगुरुपाततो भुवमवाप्य मूर्च्छामगात् ।
तथा स्थितमवेक्ष्य त मित्रपितामह सस्मितो
मनोमयपुषा हरी निरगमत्ततः सत्वरम् ॥ १८८ ॥

विमोतिपिण्डरुचिः सुविशालनेत्रो
भूत्वा पयोदधरमतुलधावपवेस्य ।
यत्नैः पठम्पटुवचा बहुमापयात्मा
सत्याकथ चतुरधीः स विवेश मोक्षम् ॥ १८९ ॥

स्वस्यस्तु वनपतिमानसराजहंसि
विस्तीर्णपुण्यफलभागिनि देवि सत्ये ।
निःशापशास्त्रमकरालयपारमाप्त
वाञ्छामि मोक्तुमुपमोक्ष्य मां यथेयम् ॥१९० ॥

श्रुत्वेति तस्य वचनं जगता जगाद
निःपुण्य विप्र किमु मार्थयसे त्वमणुम् ।
न वीक्ष्यतेऽद्य समदर्शिरिव सधन्य—
स्तुष्य न किं हरिवपुः कुरुते कृतार्थम् ॥१९१ ॥

हस्त्यश्वकाञ्चनमहामणिरत्नजात
पण्यांगनानिधिपगोधनपत्तनानि ।
संपाद्य क्रिम विविधान्यिपयाग्रमुक्ते
मागपानुरूपमपवा वचन त्वदीयम् ॥ १९२ ॥

प्रत्युत्तरं पटुवचा वदतिस्म भो व—
स्तुम्यं गजादिकमिहाघमिभित्तमेव ।

तस्मात्त्वदेव परिपूर्णमनोरथस्त्वं
    मह्यं ददातु सुतमग्रकवृषिहेतोः ॥ १९३ ॥

श्रुत्वा वचांसि हरिवल्लभिका प्रियं त
    गत्वा महामदसमर्घपरसं महात्मन् ।
त्वं श्रुत्व मोक्षपति मे परिचारिकोक्तो
    विप्रापरेण महता परम विवेकी ॥ १९४ ॥

मुक्तो न वाहमधमैः शठविप्रवर्गैः
    पाखण्डिभिः सुतकलत्रवृतैः कुशीलैः ।
सन्ध्याक्रियाचरणवेदविधिं विहाय
    नाशेन विप्रपरिचत्सु निवेष्टुकामैः ॥ १९५ ॥

यज्ञादिमे विगुणताभिरुच्या विभिन्ना
    वेदापशास्त्रविदद् तु ययोक्तविप्रः ।
तस्मादतः पतितविप्रगणात्पृथक्त्वे
    दैप ददासनमयोक्षमपत्नि पूर्वम् ॥ १९६ ॥

सूर्त गवादि मयि तृप्तिमिते समस्त
    पापाय देयमखिलार्थविदे च किं तत् ।
तस्मात्त्वमेव कुरु तेन मयि प्रयत्नं
    कृत्यं क्रियेमिरपमैरपि कोटिसंख्यैः ॥ १९७ ॥

विप्रस्य वाक्यमवधार्य समाविवेशे
    राज्ञी निजाश्रमपवनवारिताभे ।
तत्रागतः सकलविप्रगणस्य पार्श्वी
    मक्षात्मनार्थममिपोजितपाञ्चकुः सा ॥ १९८ ॥

प्रक्षाल्य पादयुगलं प्रवरासपीठे
    मान्ये स्थितः पद्मवाः परिकर्मविस्ये ।
अन्ये पुनः समवलोक्य चतुं सकोपाः
    मोघुर्जिता समुपहस्य महाक्रमर्त्ताः ॥ १९९ ॥

महाठजातिकुलयोमसुधाकरोऽयं
सुप्रोमपीठमधिरुह्य निविष्टवान् द्राक् ।
शुष्कोमसूत्र कलहेन किमत्र साध्य
साध्यासहे कथिचिदिति पृथगेव गत्वा ॥ २०० ॥

एवं समाप्य कुपिताश्च सकलविदा—
स्तस्थुस्ततः पृथुनि भोज्यगृहे यथा स्वम् ।
तत्राप्यशाप्रतनयोऽग्रगतो बभूव
नारायणाश्रमनिवाससमुदीस्यमूर्तिः ॥ २०१ ॥

दृष्ट्वाथ त मधुरहो कलहप्रियोय
प्रायेण जातिरहितो द्विजवेषधारी ।
सभाग्निशाम् सकलवेदविदः प्रधाना-
न्यक्कारको निहत दुष्टममुं न दोषः ॥ २०२ ॥

इत्यादिभाषणपरानवलोक्य विप्रान्
ब्रूते वटुर्विकसिताननपद्ममौलान् ।
भो भो द्विजाः सकलवेदविदग्रपङ्क्त—
मत्रापकोपिविदपाः किल यूयमेते ॥ २०३ ॥

प्रश्नत्वे सति जगति प्रमाणसिद्धे
वेदे वा पुरुषवचःप्रयोगमुक्ते ।
युष्माकं तत्कृतिपूर्वमत्र तदास्या—
त्किं स्वेतद्द्वयमपि दुर्घटं सुयुक्त्या ॥ २०४ ॥

नो जातिर्न हि वपुराकृतिर्न शिष्या
ब्राह्मण्य कश्चिदपिलक्षण प्रसिद्धम् ।
सर्वेषां व्यभिचरणात्कर्तृकस्य
वेदस्यागमगमनाच्च सोऽपि युक्तः ॥ २०५ ॥

यत्राकासहपनरराजमौक्षमाला—
पिमाया शुभमुपदिश्य मार्पमाणाः ।

भूयस्ते गमनमगम्यमभ्यदाप
पीत्वापि क्षितिभिर्विदिता सुरां न युक्ताः ॥ २०६ ॥

मांसाशो मधुपरिभोजन न युक्त
यज्ञाख्या जगति विरुद्धरूपभूताः ।
विख्याता पितुस्तपसः कथा द्विजाया
बद्धः स्यात्स इह कथं प्रमाणभूतः ॥ २०७ ॥

इत्युक्त सकलमुपममनसा द्विजेन्द्राः
मोहस्पृष्टदुःखदुमध्यनिमग्नाः ।
हन्तु त मखमिनकृष्णपादुगाभा
गृहीत द्रुतमिति पाणिना ममस्ताः ॥ २०८ ॥

ततोऽन्योन्यगात्राणपर्णां ताडयन्ता
शिरोभिः शिरांसि क्षयन्तोऽपपक्ष्ति ।
सदाभिन्न धाना हृदन्मुष्टिपात—
चिरं युध्यमानो महाकायमारम् ॥ २०९ ॥

पतन्तस्त्वमना युध्यन्तो मजन्तो
यदन्तः स्फुरन्तः द्रापन्तोऽतिदुर्मनाः ।
त्रुट्यन्तो व्रजन्तः क्षरन्मांसरक्ता
बभूवुर्विमस्ता विपन्ना द्विजेन्द्राः ॥ २१० ॥

इति मदप विमाय इमन्ती यमाये
भियान् सत्यभामा वर्द्ध पयतामुम् ।
महागारवाय द्रुत भोजनपर्वं
ददर्श ययर्द बराये मनोज्ञम् ॥ २११ ॥

तथा तं हतोसा सुखमाश्रिपाय—
न्नमेवेषु दत्त कर्म स प्रद्युम्न ।
प्रहृष्टः प्रमोफ्तु महद्भिः सुपिण्डै—
र्गजेन्द्रो यथार्य द्रुमसाहितः सन् ॥ २१२ ॥

– ददर्श ददर्भ्यं वदभानुपरमा
परंत सपाने क्षिपन् कापि दीप्तम् ।
क्षिपन्ति स्म द्रुप्य परं ते अनीमा
वराहारत्माय महाकौतुकेन ॥ २१३ ॥

ततो पादयानां प्रभाताः क्षुपोषा
विमाहे समेता विशालायतास्यः ।
रणन्नूपुरादिप्रधानानुभूपाः
प्रभाभ्या गतास्त गिरीस्पापवद्म ॥ २१४ ॥

महामण्डकौपानपूपानसंख्या—
जुदम्बिदपिसीरतैलोदनानि ।
अदम्भेप विप्रः शिशुर्मेघ दृप्ति
प्रजल्पस्पकापो गिरीस्पप्पमेनम् ॥ २१५ ॥

महप्यिममेतच्छिशुक्ष्मपते नो
गताम्भोपभूत्पधिदीशार्पसिद्मम् ।
समस्त प्रमस्पाप्य सम्भुपचित्तः
कथं जीवतीत्य स्पगेहे ह्रियोपम् ॥ २१६ ॥

अम्पोर्म्याशामितम्बधकम्पमनोगुप्तस्तनोत्पीडनं
कुर्वत्सः सुदृशोसिकीसुकपशाद्वीर्प्यां वभूवुर्हियम् ।
भुक्त्वा सोपि समस्तमप्पमदपच्छीघ्र ददम्प जना
दोपः किं मघवाशिर्य हि कृपणा सस्या दरिद्राप्पया ॥ २१७ ॥

मातुस्ते तनुजो हरिः पवितरो तातोपि क्षेत्राधिपः
स्वामिम्पस्यक्तिलाग्रगास्तु सुभगा सत्ये तथापीप्सयम् ।
क्षेम धारत्पसीदसे च भुक्तो मोम्पं करोमीस्वकं
ही कप तव चेष्टित प्रतिपदपापाम्न स्वकीय सके ॥ २१८ ॥

इत्युक्त्वा क्षणतोपपानमखिलं धात्स्वा प्रपूपाग्रपं
स्वम्भावपमनीम्बरं ह्रियपपाम्सस्याद्य मर्मा अपात् ।

भूयश्च गममपस्यमप्यशोषं
पीत्वापि क्षितिदिविजाः सुरां न तृप्ताः ॥२०६॥

मांसाशो मधुपरिमार्जने न तृप्त
यज्ञाम्या जगति विकल्परूपभूताः ।
विख्याता विपुलतराः कथा द्विजाया
वेदाः स्मारम इह कथं प्रमाणभूताः ॥ २०७ ॥

इत्युक्त सकलुषमानसो द्विजेन्द्राः
मोक्षसुखद्रुसफलमन्यनिभपूर्णाः ।
हर्तुं त प्रचलितकूर्चबाहुगात्रा
गृह्णीत द्रुतमिति पाणिभिः समस्ताः ॥ २०८ ॥

ततोऽन्योन्यगात्राण्यमी ताडयन्तः
शिरोभिः शिरांसि प्रपरस्परघ्नन्ति ।
स्वघातैर्मिथ कोपो वृहन्मुष्टिघात—
श्चिरं युध्यमानो महाकोपभारम् ॥ २०९ ॥

पतन्तस्ततस्ते स्फुरन्तो भ्रमन्तो
बदन्तः स्फुरन्तः शपन्तोऽतितुष्टाः ।
तुदन्तो रमन्तः सरक्तमास्त्रणका
बभूवुर्विलक्षा विषण्णा द्विजेन्द्राः ॥ २१० ॥

इति मत्य विप्रान् हसन्ती समापे
निप्रान् सत्यभामा बद्धुं पमलोमुम् ।
महागारवण क्षुत मोक्षयथ्यं
वदर्थ्यं यथार्थं यत्राच मनोज्ञम् ॥ २११ ॥

यथा ते कलोर्ता सुवर्णादिपात्र—
ष्वनेकेषु कृत्त कर्म स प्रभुष्य ।
मधुत्वः प्रमोक्तुं महाद्रिः सुपिण्डे—
र्गजेन्द्रो यथाप कुमुत्सारिता सत् ॥ २१२ ॥

जगत्त्रयश्रीसमुदायकान्ति
शरीरमादाय भुवं गता वा ।
शची नु कान्ता नु महेश्वरस्य
विकल्पमेवं दधती जनानाम् ॥ २२६ ॥

तस्मिञ्जिनेन्द्रायतनप्रदेश-
स्थितां महामण्डपमध्यभागे ।
भद्रासने मणिक्ययुक्तशोभा-
सेव्यामकस्मादजनमीं ददर्श ॥ २२७ ॥

दृष्ट्वा स चित्तेन गतो विमूढ
को वा न पूज्यं नमति विपक्षे ।
आयान्तमालोक्य च सापि जैन
धर्मानुरागात्सहसाभ्युदस्थात् ॥ २२८ ॥

इच्छाम्यहं क्षुल्लक ते जिनोक्त—
रत्नत्रयं शुद्धमिति प्रभाष्य ।
वस्त्रासन रत्नमरीचिचक्र-
प्रकाशिताशेषदिगन्तरालम् ॥ २२९ ॥

स्तुणपीनस्तनभारनम्रा
सा क्षुल्लकेनानुमताय पाली ।
तुप परं सम्भ्रममादधाना
निजासने सा निषसाद तन्वी ॥ २३० ॥

अथोन्यरत्नत्रयशुद्धिमेतौ
पृष्ट्वा प्रियालापपटुर्ययोक्तम् ।
श्रीक्षुल्लकश्चक्रपतेश्च भार्या
स्थितौ क्षणं क्षीणकुधरिमोहौ ॥ २३१ ॥

अथाह तां क्षुल्लकवेषधारी
सखीशमार्ये वधुतीर्थदेशाम् ।

कृत्वा विस्मितमानसं जनमसावन्तर्धिमाप क्षणा-
न्मातुर्गेहमवाप्तुमुत्सुकमना प्रद्यु विरूप्य मातरम् ॥ २१९ ॥

सत्मीपतेर्वृद्धमिवात्तनूको
भूत्वा तथात्युत्कटवेषधारी ।
क्षीणो विरूपोऽस्थिसुपन्यभागो
दण्डी करंकी समितिप्रयुक्तः ॥ २२० ॥

वक्रस्तुरः शुष्कमुखोऽल्पमेधाः
खल्वाटकोऽभूत्कफकासरूपः ।
नष्टारितास्योऽतिसिराङ्गभागो
दीर्घाभिरक्तः कुटिलाङ्गुलिश्च ॥ २२१ ॥

निर्मांसकस्विन्नपरिशुष्कजंघो
भग्नोरुपृष्ठः कुटिलोदरोगः ।
विराममाप ध्वनिभिः समन्ता-
रमापपूर्वं भीभिरयं समागात् ॥ २२२ ॥

भेरीमृदङ्गानकपणवाद—
दीप्तोरुघोषवसनपूरिताशम् ।
श्रीखण्डकालागुरुधूपधूम-
प्रधूपिताशेषदिगन्तरालम् ॥ २२३ ॥

विभास्तिमीरूपसमुच्चयेन
पविर्निर्जितापामरपोषितोपि ।
व्यापारशाकाश्रितसाकसाम्ये
दृष्टा सती वेश्म विवेश तस्याः ॥ २२४ ॥

श्रीलावण्यपुञ्जमयदेहकान्ति
पूर्णेन्दुसम्पूर्णमुखीं कृशाङ्गीम् ।
जम्बूककुम्भाम्बरपाणिपाद—
वर्ता कनत्काञ्चनरत्नभूषाम् ॥ २२५ ॥

नृत्ती बभौ शोकतरोश्च पुष्प
वापीसरः कोकिलकेकिनादः ।
उद्यानशोभापि वसन्तकाशः
सर्वे मनःप्रीतिकरा शमम्याः ॥ २३९ ॥

वधूय तान् भीष्मसुतातितोपा—
ढ्म्यौ ममशागजसंगमस्य ।
ये सूचका सन्निहितास्त एते
वस्यो न यासौ किमु सूचकः स्यात् ॥ २४० ॥

रोमञ्चितो मे तनुरप्यजस्र
क्षीरप्रवाय कुचकुम्भमारा ।
विघोऽपि निर्मुक्तरसप्रतापा-
श्चित्तप्रसादोऽपि महान् बभूव ॥ २४१ ॥

स्यादेव येन्मत्तनयोथ निम्बो
बीभत्समूर्तिर्विधिनोपनीतः ।
सख्यामुख मत्सरदोषपुष्टं
कथं नु पीरुये गलितावलेपा ॥ २४२ ॥

प्रायेण विष्णोर्मयि सम्भूतो
बालोऽतिरूपी बलवान्सुविद्यः ।
सदप्रियरत्नगुणो यशस्वी
स्यादेव शूरः प्रथितात्मकीर्तिः ॥ २४३ ॥

पुण्यात्परं रूपसरूपताद्वि
सात्त्वभमाभ्योऽप्यहृत हि जन्तो ।
सेवाश्रय रूपमिहाग्गिर्नां चेत्
किं भोगभूमौ हरिणोऽप्रसिंहाः ॥ २४४ ॥

विद्यावरेशाग्रपपूपूहेसौ
प्रवर्त्यमानः कवितोरिशासताम् ।

दृष्ट्वा प्रवाम्याद्यतोऽहमातः
भुत्वा प्रसिर्द्धि तव देवि धर्मे ॥ २१२ ॥

तेनाद्य मे पेयमनेकभूरि-
स्तन्यैः सतुष्य प्रविधाय शीघ्रम् ।
प्रदापयन्मोघममोघवाक्ये
त्वस्यो यतोऽहं प्रभवामि मातः ॥ २१३ ॥

तथस्त्विति सेतस्मितपायकोशौ
बुभुक्षितेऽस्म्यामिति वक्ति भूपः ।
स व्याकुलत्वादतिवेगयुक्त
भूयो जगाम् प्रैक्षति स्म साध्वी ॥ २१४ ॥

शाकोऽपि भो स्वादुमतं मुरारेः
कान्त भुक्तं देहि नवाम मेऽस्तु ।
विश्वीति बोधाच्च पुनः पुनश्च
मायाप्रभावो हि भृयोधमाहम् ॥ २१५ ॥

सम्मोदकान्भिष्णुनिमित्तसिद्धाम्
पत्वान् स्वमाना पदमूरिसद्दयम् ।
एकैकमेवाथ क्षुधुर्जरत्वा—
धाम्भिष्णुरप्यावि महादरेण ॥ २१६ ॥

पूत्कारकोऽभूत्पुनरप्यनदगो
बुभुक्षितोऽस्मीति मयम्सरोष ।
धर्मानुराग स परीक्ष्य मातुः
तस्याः सर्व पानद्मो फिलाम्ऽ ॥ २१७ ॥

प्रशापिताश्चास्योपसारः
सेमपरस्वामिजिनेन पूर्वम् ।
संसूचका ये सुवसहगमस्य
मातुर्मनम्सवानि भीष्मरूपाः ॥ २१८ ॥

मार्गागतमालोक्य विलासिनीभि—
स वाष्पपूराकुलदृष्टिमेनाम् ।
पप्रच्छ वैराग्यसितः शुभस्ते
किं कारणं मे कथयाम्ब शीघ्रम् ॥ २५२ ॥

सावोचदुत्तुङ्गनगोपमानां
युष्मद्विधानां हि पुरो वचो यत् ।
मातृपुरःकथिष्येत्करर पतोम्तः
शृण्वेकचित्तो भवपूतदेहः ॥ २५३ ॥

तस्यास्ति पत्युः प्रथमाङ्गना मे
विद्याधरी सर्वकलाभिभासा ।
अहं तु भीष्मस्य सुता स्वपत्युः
प्रसादवित्तापि भवामि किञ्चित् ॥ २५४ ॥

प्राणावयोरेवमभूच्च सख्या
सत्साक्षिका मत्सरवित्तयोर्यो ।
यस्याः सुतः स्यात्प्रथमो विवाहे
तस्यामपत्याकमलङ्करीभिः ॥ २५५ ॥

पत्युर्भवेत् कार्यमिति क्रमेण
पुत्रोऽम्बसम्मी शुभलक्षणेह ।
तस्याश्च मातुर्भवमापवास्या
लावण्ययोपमियवल्लभपुण्यो ॥ २५६ ॥

तत्रैव केनापि हृतो दिने मे
पुत्रो भृशं निष्ठुरचेतसाशु ।
स्वर्गं गतो मातुरपि क्रमेण
विवाहयोग्योऽपि बभूव पुण्यात् ॥ २५७ ॥

शुभोपमस्यादपिनामकन्यां
वोढुं स वाञ्छत्यनुरागपूर्वम् ।

विद्याविधानां प्रभुरप्ययं यो
मायाप्रधानो भवतीति धीमान् ॥ २४५ ॥

सम्यो नु पत्याहरसम्भकः सन्
विद्याभिरूपा रिपुपक्षजेता ।
कृत्वा विरूपाकृतिमागतः किं
परीक्षणार्थं मम चित्तशुद्धेः ॥ २४६ ॥

चिरं विधिर्स्पर्धमुपाय धात्री
तं बालकं दीक्षनिधिं विधिज्ञम् ।
स्वमातृकम्यादिक्रियाभिरर्थैः
कथय मे सुदिन कुरुष्व ॥ २४७ ॥

मान्याह तां भावकमस्तमे किं
माधुमतस्याः शमितापितेष्णाः ।
कश्चित्कदाचित्र विमुक्तरागाः
स्वजातिमामादिकथां प्रकुर्युः ॥ २४८ ॥

युक्तो न तेऽन्यस्य कुलाभ्याति-
प्रश्नो मुनीनां पटुमायगाथाः ।
जिनेन्द्रमार्गे कुमकातिहीना
पथ्य स्वया किं कथितुमताक्षी ॥ २४९ ॥

वपुमता किं कुरुषे ममत्व
गोविन्दवेष त्वपकारजातम् ।
मीरुयामृषा पृच्छसि रुक्मिणि त्वं
त्वमेव माता हरिरेव तातः ॥ २५ ॥

तौ हर्षचित्ताविति भाषमाणा-
नर्मान्तरे पूर्वकृतां प्रतिज्ञाम् ।
स्मृत्वा सुकेतोत्तमयापि ताम—
दर्शागमप्रापितमातृपर्णा ॥ २५१ ॥

आर्यातमालोक्य विकासिनीभि—
　　स्स बाष्पपूराकुलदृष्टिमेनाम् ।
पप्रच्छ वैहायसिकः सुखस्ते
　　किं कारणं मे कथयाम्ब शीघ्रम् ॥ २५२ ॥
सामोऽस्त्युदग्रतपोधनानां
　　युष्मद्विधानां हि पुरो वचो यत् ।
स्यादुन्मविच्छेदकरं यतोऽन्तः
　　मुण्वेकचित्तो मतपूतदेहः ॥ २५३ ॥
सत्यास्ति पत्युः प्रथमागता मे
　　विद्याधरी सर्वकलाभिवासा ।
अहं तु भीष्मस्य सुता सपत्नी
　　प्रसादवित्तापि भणामि किञ्चित् ॥ २५४ ॥
प्रागावयोरेवमभूव सन्धा
　　सत्साक्षिका मत्सपवित्त्वयो ।
यस्याः सुतः स्यात्प्रथमो विवाहे
　　तस्यामपत्याकचहरीमि ॥ २५५ ॥
पादार्पणं कार्यमिति क्रमेण
　　पुत्रोऽस्मज्जन्मे शुभलक्षणदेहः ।
तस्याश्च भानुर्यतनायतास्या
　　प्राप्यप्यहीपप्रियजन्मपुण्यी ॥ २५६ ॥
तत्रैव केनापि हृतो दिने मे
　　पुत्रो भृशा विष्णुरुपेतसाधु ।
वृद्धिं गतो भानुरपि क्रमेण
　　विवाहयोग्योऽपि बभूव पुण्यात् ॥ २५७ ॥
सुयोधनस्याद्भिमामकन्यां
　　वोढुं स वाञ्छत्यनुरागपूर्वम् ।

तेनाल्पपुण्यामलकाम्ममैताम्
  गृहीतुमायाति तदीयलोकः ॥ २५८ ॥

नानाकलम्बेरमपास्तुरैव
  मर्तुं ममामूम्मतिवत्सुकायाः ।
पुत्रागमाशासिकयावचोभिः
  मय्याशयाबोधि च नारदेन ॥ २५९ ॥

चिह्नानि यानि प्रतिपादितानि
  तस्यागमे मे तनयस्य विष्णो ।
जातानि तानि क्षितिदुर्लभानि
  नासौ ततः किं करवाण्यपुण्या ॥ २६० ॥

उपस्यति भूयः पुनरश्रुधारा—
  परीतनेत्रामममस्य भिक्षुः ।
मा रोदिहि प्राज्यगुणे सुमातः
  किं ते सुतोऽहं न भवामि रूप्ये ॥ २६१ ॥

प्रोच्येति तस्यामहितस्य केशान्
  हर्तुं यमस्यामवरासनस्थाम् ।
मायामयीं तां मतिधाय सद्यः
  स्वयं स तस्थौ किल कञ्चुकी वा ॥ २६२ ॥

तावत्समागत्य जनोऽपि भर्तो
  भीतो जगौ स्वागमनस्य हेतुम् ।
मात्याकृतिः प्राह गृहाण केशीः
  सहायकाय किं व्यभिचारिणी स्याम् ॥ २६३ ॥

पाप निशम्येति स दुष्टचित्तो
  गृहीतुकामामलपात्ररीस्ताः ।
दोषा न मे कश्चिदिति ब्रुवाणः
  स्वामतिरीक्षितपाय देवीम् ॥ २६४ ॥

माणिक्यगर्भिमस्थगिताखिलाशा–
स्फुरत्परस्या किल तस्सुकेशान् ।
तथापितः स्थेतुमनाः स्वकर्म–
मोणागुप्तिच्छेदमपाकृतोथः ॥ २६५ ॥

तासां च सत्यागमिकोत्तमानां
विच्छाद्य केशानसिनीलकान्तीन् ।
अज्ञातवृत्ताः परितुष्टमित्या
ययुश्च ता गेहमिव यदृच्छया ॥ २६६ ॥

अहो मृदुत्व पटुता सुवक्तु
सुरूपता कान्तिरहो महत्याः ।
मीपासमजाया इति विस्मयिम्य–
स्ता लूनकेशा इति सस्मयोक्ताः ॥ २६७ ॥

वदन्ति किं हृष्टमना भवन्त्यः
सत्य स्तुमो देवि तवैव तस्याः ।
यथासमा यस्युरपि प्रकाम
वर्णिमण्यमोघोक्तिरवारसकेशान् ॥ २६८ ॥

पूय विगुप्ता इति किं पुनस्त्यो–
रे गापित ब्रूहि तथापि केन ।
छिन्नाः कचाः कर्णयुग च योग्य
पप्रच्छ करोति सुकेतुजा तान् ॥ २६९ ॥

एव वचस्तद्विनिशम्य हस्तैः
परामृशन्त्यः स्वकमस्तकानि ।
सापि क्षणेनाप्यविभक्ततां च
प्रावृत्य गात्राणि सुसस्मयोक्तु ॥ २७० ॥

आनीम ईशेन वय निकृष्टाः
सम्पापिता येन दशामिमां नु ।

किमातिलोपायमकान् वधी से-
स्येव महानभ्यधिकः प्रयातः ॥ २७१ ॥
त्वद्वाक्यतो ज्ञातमिव हि पुत्र
पूर्वं न वा वेत्ति समुत्सुकेवाः ।
श्रुत्वेति सत्यापि करोप परथे
भृत्यापराधे प्रभवो हि कुप्याः ॥ २७२ ॥
कृत्वा समस्त नृपसंहतो माङ्
संस्थां परां परयुरवाप्य वित्तम् ।
रुक्मिण्यहो स्यात्सकलत्तरीमें
नो दातुमिच्छत्यतिवत्समस्याद् ॥ २७३ ॥
दातु न वाञ्छा यदि मे कथानां
किं मे कमस्यातिविडम्बना सा ।
केशाङ्कुरिच्छोरपुरापर्णं प्राक्
करोति कुधा प्रभुमाननमता ॥ २७४ ॥
दोषोपवाय खलु किं सपत्न्याः
करोति बार्धा ह्यभ्मायथो मे ।
कथा विचिन्त्येत्यभिधातुमेवं
स्वाः प्राविशोऽरिष्णुसमीपमेया ॥ २७५ ॥
गत्वा च वृद्धाः प्रणिपत्य तस्मै
प्रोचुर्यथावृत्तमनेकयुक्त्या ।
तदान्तरे माद हरी विमृश्य
जगौरिति न्यायविदां तु दोषः ॥ २७६ ॥
अमान्तरे मातृमनोऽनुयोगा
कथा प्रवक्ष्ये परमाद्भुतां ताम् ।
सत्याङ्गनानापितयोश्च वृत्त
दृष्टा वनम्याह सुत महत्या ॥ २७७ ॥

यो मेघकूटे क्षितिसम्बरस्य
पुरे गृहे काञ्चनमालिकायाः ।
वृद्धिंगतः षोडशजन्मभागी
मासिश्च यस्याद् मुनिः सुमूर्तेः ॥ २७८ ॥

स षोडशोब्दे शुभपिञ्छकानि
मोक्षाणि यस्यागमने महान्ति ।
येमासिता खेचरलोकपाला
वशीकृता शैशव एव पुण्यात् ॥ २७९ ॥

यस्मै स्थिता वेगवगेशलोका
य मारलोपादिह कामिनीषु ।
स स्म न काम्यो यद् पुत्र तस्य
श्रेयो न नर्माण चिरं हि कामम् ॥ २८० ॥

इत्येव मुक्तो गदतिस्म भिक्षुः
कृपाञ्जलिः खेचरलोकवासात् ।
प्राप्तोऽमुनाद सह मारवेन
सत्यं मयाम्यम्ब सुतस्तवाहम् ॥ २८१ ॥

समस्तकार्तस्वरगात्रयष्टि-
र्म्योकोशशीकाम्बुजपत्रनेत्रः ।
रूप पराख्यं स तत्क्षणेन
ननाम पादद्वितय जनन्याः ॥ २८२ ॥

नेत्रामृत सदविलासिनीनां
यस्योपमानं वपुरद्वितीयम् ।
विलासिनां चारुतया बभूव
का धर्मना तस्य परा विधेया ॥ २८३ ॥

तद्रूपवीक्ष्यानुपलब्धतृप्तिः
पुनः पुनस्तत्तनुमामृशन्ती ।

स प्रसरत्पारुपयोधरा सा
    स्वालिङ्ग्य विख्यातसुता चुचुम्ब ॥ २८४ ॥
एवंविधस्यातिमनोहरस्य
    बाल्यं तव प्रेक्षितमीक्षणाभ्याम् ।
यया न सत्काननमालयासौ
    धन्येति न सा विजगाद माता ॥ २८५ ॥
धृत्वोदरे त्वां नव पुत्र मासान्
    हेयात्मसूतेति विमलपुण्या ।
त्वद्बाल्यमीक्षे न हि चारुलीला
    मान्याद्गुरूपा मयितव्यता यत् ॥ २८६ ॥
उक्तं निशम्येति वमाण कामो
    बाल्यं च वृत्तं मम देवि सर्वम् ।
किं दुर्लभं प्रद्युम्नमोघवाक्ये
    वाञ्छास्ति चीत्स्य करोमि वाक्यम् ॥ २८७ ॥
उक्त्वेत्यभूत्तत्क्षणजातमात्रो
    बालो यथोक्ते विकलाम्बुवासः ।
उत्तानशायी चलपाणिपादः
    सुखस्पर्शावर्धितमुग्धगात्रः ॥ २८८ ॥
लीलोपसर्पी महती स्वमातुः
    स्तनपयामेकविलासदक्षः ।
तिष्ठन् स्वयं मोरिथितिरीपदीय—
    त्यसयको जानुपतिः क्रमेण ॥ २८९ ॥
उत्थाय भूपः पतन स्थिपरमा
    मातुः करपलम्बगतिः प्रयाचन् ।
नाना मणिद्योतितकुट्टिमेषु
    प्रमन्थदत्किचिदमलहर्रं सः ॥ २९० ॥

आरभ्य पांशुप्रचुरे प्रदेशे
मातुर्वलक्षाम्बरसुख दधौ च ।
बालोचितैराभरणैः समस्तै—
र्विभूषितो भूषितपादपद्मः ॥ २९१ ॥

क्रीडां प्रकुर्वन् विविधामपारां
स्वजन् रुषा मातृमनोज्ञवाक्यः ।
धूर्णिं प्रयान्तीम्पुनर्विम्पुषन्तो
बभूव सम्पूर्णसुपीवनश्रीः ॥ २९२ ॥

स तादृशं पुत्रमवेक्ष्य तोषा—
दालिङ्ग्य सञ्चुम्ब्य धृतिं प्रयाता ।
पुत्राङ्गसङ्गादपरञ्च लोके
न कस्य जन्तोः परमं सुखं स्यात् ॥ २९३ ॥

एवं सुतं यत्त्वनुभूतमिव
परस्परं मातृसुतौ वदन्तौ ।
यावत्स्थितौ तावदुपात्तहासौ
रामाज्ञया भृत्यगणः समापत् ॥ २९४ ॥

मातः विलोक्याह स मातरं स्वा—
मास्तामस्व तूष्णीं क्षणमेकमीयत् ।
आकीर्तितं ते पत्नीसमामि
प्रेक्षस्व चेतः प्रमदावहं यत् ॥ २९५ ॥

अस्त्वेति वितां प्रतिभाय सापि
स्थूलोदपात्रैः श्रमपीडिताङ्गः ।
सत्यागुहाधादनिक्षिप्तहारमा
भूत्वा स्थितो द्वारि निपत्य तस्थौ ॥ २९६ ॥

ताम् सम्भयित्वा सकलांश्च भृत्या—
भेकं प्रहृतः कथक विमृष्य ।

तेनापि वृत्त कथित सुरोपात्
माय द्विजं तं स्वयमेव रामः ॥ २९७ ॥
दृष्ट्वा स्थितं द्वारि निरुद्धमार्गं
बभो बभाषेति स त द्विजन्मम् ।
विरायसे किं द्विज मुञ्च मार्गं
ममास्ति शिघ्रम्महदत्र कार्यम् ॥ २९८ ॥
मत्पागृहे पुत्रविवाहभोज्ये
भुक्त्वा पयस सुपिनोतमाभम् ।
अन्येऽकमस्थाप पद प्रयातु
महो प्रज त्व स्वपिमीति तात ॥ २९९ ॥
निशाम्य तं वाक्यमथास्य राजा
निशाम्य पविस कुतूहलेन ।
मुक्त्वेति किं माम्पमहोपयाम्नि
कीस्यं द्विजानां महतिस्वयमेव ॥ ३०० ॥
मयात्वमीभिर्बहुभापिर्नभो
ममास्ति किञ्चित्करणीयमत्र ।
उत्तिष्ठ भूप द्विज मुञ्च मार्गं
तपोपरिपाम कथ मजामा ॥ ३०१ ॥
वक्ऽगदीच द्विजवेषधारी
भो भिक्षुरस्त्व भवदेव विप्रम् ।
तिरस्करोष्याः कथमुद्विमत्ता
समरे न यातु मम किं यथा ते ॥ ३०२ ॥
श्रुत्वोदित तस्य वचोऽभिमानी
पादौ गृहीत्वास्य चकर्ष रोषात् ।
दूरं पुरद्वारात्पुत्रमशक्तिः
कायसत्पाप्यमरा बभाद मास्यम् ॥ ३०३ ॥

विस्मित्य स निम्नसकायपर्यि
बद्धा पुरा दूरगतामपायम् ।
सङ्कपयो प्राक्परिमुच्य पादौ
युयुत्सुरायावयबुम्य मायाम् ॥ १०४ ॥

आयान्तमालोक्य बभाण कामः
कोऽयं रुषा याति नरोऽवसक्तः ।
पुत्रेति मातापि बभाण सोपा—
द्य पितुर्व्यसत्व पुत्र धीरी ॥ १०५ ॥

भीमान्महाविक्रमसुविदारिः
[1] प्राणप्रियः पुत्रवरः पितुस्ते ।
भीमैर्मृगेन्द्रैः सह युद्धरङ्गे
विधाय लीलां च रतिं प्रयाति ॥ १०६ ॥

यावत्स विप्रण सम युयुत्सु—
रायाति भो राजकुमारतोषीम् ।
श्रुत्वेति मातुर्वचनं प्रहृष्य
रूपं पपावृत्य बभूव सिंहः ॥ १०७ ॥

चञ्चन्मम बालमृणालरूप
व्यालोलसत्कुङ्कुमकेशपालिम् ।
दीर्घामभूधस्थितपुच्छरोम
संजम्भ्य विष्फाणनिविष्टरोपिम् ॥ १०८ ॥

रण मृगेन्द्रं तमसावकस्मा—
त्पुरः स्थित भीषणसिंहनादम् ।
धीरी स्वबाहामथकरप्रयुक्त-
विश्योत्तरीय सहसा दुरीके ॥ १०९ ॥

---

१ भीमः ।

अन्योन्यघातप्रविघातदक्षौ
    सन्तर्जनैस्ताडनबन्धनैश्च ।
परस्परोद्भावनवासनाभि-
    श्चिक्रीडितुस्तौ चिरमुग्रकोपौ ॥ ११० ॥

चपेटया स्फाल्य च क्षणेन
    कृत्वा नृपास्थानमुखं प्रशान्तम् ।
हसन्स किञ्चिन्नतयो मुरारेः
    स्थितः प्रमादी पुरतः स्वमातुः ॥ १११ ॥

अत्रान्तरे विस्मितमानसा सा
    पुत्रं महाविक्रमरूपकान्तम् ।
पप्रच्छ वार्तां मुनिनारदस्य
    क्वासौ गतोऽकारणबान्धवो मे ॥ ११२ ॥

उक्तेऽयमिदम्य मयैव सार्धं
    विद्याधराद्रेः पुरमेघकूटात् ।
समागतस्तिष्ठति यो पुरोऽस्या
    बहिर्मुखास्या तव देवि धन्या ॥ ११३ ॥

मासा स्नुषा पुत्र कुतस्त्वमेति
    पृष्टो बभाषेति मनोभवोऽसौ ।
दुर्योधनेनोदधिनामकन्या
    मा प्रेषिता मातुर्विवाहनार्थम् ॥ ११४ ॥

श्रुत्वा स्वपुत्रस्य वधूपलब्धिं
    तिरस्कृतिं चापि सुकेतुमन्तुः ।
मातास्य पुत्र मुनिनारदं प्राक्
    पुत्रेषितु मे मतिवत्सुकेति ॥ ११५ ॥

बभाण कामोऽम्ब कुसुमसूतो
    यः प्राप कालेन चिरेण मामी ।

मात्यापितस्त्वात्मपराक्रमाद्भिः
सुतस्तथास्मीति कथं ब्रवीषि ॥ २१६ ॥

तस्मात्प्रभुम्यात्मपराक्रमाद्धि-
प्रकाशनोत्कः पवनामिरत्व ।
पित्रे स्वयम्भुस्थितिमुत्पनाय
यच्छतु स्वमेव मनु साम्प्रतं नः ॥ २१७ ॥

प्राहस्म माता न हि पुत्र शक्त्या
जेतुं त्वया यादवसोमवीराः ।
सोमाच देव प्रविहाय नेमिं
त्वं प्रस्यसे किं बहुभाषितेन ॥ २१८ ॥

अम्बां प्रयाचे कुरु मे प्रसाद
पतिस्त्वुपासस्विधिममन्य शीघ्रम् ।
समाप्य तत्र प्रतिमोतिमुक्तः
सप्रामसौम्यागतयादवौघैः ॥ २१९ ॥

एवं करोमीति त्वयोदिते तां
माणिक्यभूपाकपिशीकृताशाम् ।
दोर्भ्यां गृहीत्वाम्बरमारुरोह
हृष्यन्निति श्रीपरवीरिपूर्वाम् ॥ २२० ॥

भो यादवाः पाण्डुसुताः सुमोमा
अन्येपि ये पुरुषपुत्रोत्र पुर्याम् ।
वाक्यं मदीय शृणुतैकचित्ता
यूयं यदि मान्यकुलप्रसूताः ॥ २२१ ॥

भीष्मात्मजा कुण्डपतेः प्रिया या
वैधव्य वराक विनिहत्य पूर्वम् ।
ताभ्यां हृता विष्णुहलायुधाभ्यां
क्लेशेन संधीतिमुपागताभ्याम् ॥ २२२ ॥

सा साम्प्रतं पैरसुतेन साध्वी
　　धीरेण मीनाध्वजकायताक्षी ।
तथा मनोज्ञा ह्रियते हुत भो
　　येषु समाक्षिप्सु रूप्यतां च ॥ १२३ ॥
ममाप्यदत्ता न हि युक्तमस्या-
　　स्तेभूय सर्वेपि यथास्वमेता ।
भैष्माप्यमुं स्वीयपन्न च पश्चात्
　　स्वेषानुसारी न मसिम्तुथोहम् ॥ १२४ ॥
वाक्यं समाकर्ण्य सभा यदूनां
　　चुक्षोभ वाताहतवार्धिवारि ।
आपूर्णितोत्तुङ्गतरङ्गलीला
　　येषामभूद्राजकसंहतिर्वा ॥ १२५ ॥
धीरो सितोऽप्युन्नतुर्यागमार्गो
　　भिये बभूवाश्यपतां प्रपन्नः ।
स्फुरत्सुदन्तानतिरक्तोष्ठे
　　ष्पुतसभावो हि भिये न कस्य ॥ १२६ ॥
पाण्डोः सुता भीमधनञ्जयाद्या-
　　स्तेस्थुः यथा वाक्यमपास्तकम्पाः ।
ज्येष्ठोऽपि तेषां युधि स्थिरत्वात्
　　ख्याति नयन्नीरतयावतस्थे ॥ १२७ ॥
कैश्चात्र वसाम्यकमयहर्स्तैः
　　परस्परास्तः परस्पोकमोरम् ।
अन्ये तु केयूरमणिमरीचा-
　　न्यथपथ वाहुतवान्मकम्पाः ॥ १२८ ॥
यथाङ्गजाः केचिदभासयेषा
　　युयुत्सवो मागधमा सगर्वाः ।

पूर्णेन्दुवक्त्रद्युतिपूर्णशोभाः
सम चकाशा बहलुर्णितान्तम् ॥ १२९ ॥
चकम्पिरे केचिदतीवरोषात्
कृपापरे बभ्रमुरम्बरञ्च ।
बभञ्जुरन्ये महतः शिलामया—
ननेकशः स्तम्भगणाम्महौजसः ॥ १३० ॥
क्षुब्धेषु योधेष्विति केचिदूचुः
स्वस्थैर्भवद्भिर्न हि जेय पथः ।
ततो भटानां प्रतिबोधनाय
सद्ग्रामभेरी सहसा प्रदेया ॥ १३१ ॥
भेर्या निनादं तु निशम्य सर्वे
कार्याणि मुक्त्वार्द्धकृतानि सद्यः ।
भीताः समाश्वास्य रहः स्वकान्ता
द्वारावतीवीरभटा निरीयुः ॥ १३२ ॥
केचिन्महाशौर्यमदेन वीराः
स्वाङ्गेपि चक्रुर्न हि कङ्कटानि ।
सङ्ग्रामतोयात्तनुपुष्टिमात्मा—
मथापरेषां त्रुटितानि सद्यः ॥ १३३ ॥
हस्त्यश्वसच्चक्ररथाधिरूढाः
कोदण्डखड्गत्रिशिखायुधाढ्याः ।
शङ्खोरुभेरीपणवादिनादै
राजाङ्गण सर्वनृपाः प्रपन्नाः ॥ १३४ ॥
तुङ्गाः कुपप्रासदृशोर्मिसीम
मन्नाम्बुभिः प्लावितभूमिभागाः ।
कल्पान्तपातेन सम प्रवृद्धा
धाराधरा वा कलिता गजेन्द्राः ॥ १३५ ॥

क्षितिं पतन्तः प्रकरैः प्रसूनैः
सोपीतकं व्याप्य समस्ततोपि ।
मन्युस्तुषाराः प्रतिपालितो या
समाह्वयन्तो निमहेषितेन ॥ १३६ ॥

दिग्मातङ्गैः परिपूर्णमन्या—
श्रीत्कारवान्दैर्वपिरीहवाणाः ।
मधुव्रतैः केतुकरी रवीषा-
मेकुर्युप शत्रुमिवाह्वयन्त्का ॥ १३७ ॥

पतङ्गरश्मिस्फुरितासिमीन-
स्फुरत्तरङ्गौघगतङ्गमालः ।
सोप्यीशमाच्छाय पतातिसङ्ग
कस्यापि कस्यः सहसा चचाल ॥ १३८ ॥

पराक्रमस्य प्रतिबन्धकानि
बहूनि निमित्तानि सुभूरिशोपि ।
तथापि चेतुर्यतुपाण्डवाद्याः
किं वा निमित्ते न हि कोपवश्यः ॥ १३९ ॥

कामोपि नीत्वा जननीं सकाशा
धात्रोः स्तुपावन्दितपादपद्माम् ।
विधाय सेनां महतीं सखेन
योद्धुं स्थितः प्राप्य पदं विशालकाम् ॥ १४

अथोक्षमाणा हरिसापमे वै
समाभूतस्तोपि बलेस्य यामी ।
विहानि तान्येव स पक्ष वेगो
गृहीत बिल्वेति वदन्ति मन्नाः ॥ १४१ ॥

यस्यार्यं धीरर्यं रवौत्सुक तत्
पुष्पस्णमाः पूर्णपाशाङ्कपकाः ।

ककुभ्महाहर्म्यतलाधिरूढाः
    श्यामो यदि स्याद् प्रथमेव धन्याः ॥ १४२ ॥
प्रदीप्य विष्णुः प्रतिभाति मातः
    जगत्प्रसिद्धामखिलाम्नरेन्द्राम् ।
कुमारकाशाद्दुर्मदजातान्
    योधाञ्छते मारयितुं प्रवृत्त ॥ १४३ ॥
इत्यादिवाक्यानि मनस्विनीभ्यः
    शृण्वन्मदान्ता निवहः सहर्षम् ।
पुरः प्रतोलीं समवाप वेगात्
    केचित्पुनः शत्रुपताकिनीं च ॥ १४४ ॥
वेगात् प्रयाण्याप्तसमाविविक्षन्
    वीराग्रसान् ईश्वरपुः समन्तात् ।
राजाज्ञया सत्प्रतिहारमुख्या
    आत्मीयमर्योमितरेऽपि नीता ॥ १४५ ॥
रेणुप्रचण्डाः सैन्ययोर्वाजिनां
    चक्रुः ध्वान्तं काष्ठ काष्ठकाश्च ।
भेरीप्रभास्तूर्यमेघाश्च येभ्ये
    खेऽवर्षिम्ये व्याप्तदिशः समन्तात् ॥ १४६ ॥
भाय शम्भुः सुनुरेपसत्तः किं
    हर्षस्थाने वा वृथा कोप एषः ।
स्कन्धावारस्थामतो भूप वेगा—
    न्मन्ये विष्णुं वारयामास रेणुः ॥ १४७ ॥
भास्वेयाभ प्राप्याशस्य मृत्यु—
    नूनं किं त्वं वारयामोपयोसि ।
कोपाद्दानैः सम्प्रवृत्तैर्गजानां
    शान्त्या रेणुर्वारितो वा क्षणेन ॥ १४८ ॥

क्षितिं समन्ताः प्रसरत् स्तुरङ्गैः
सापीतर्व व्याप्य समन्ततोपि ।
सम्मुस्तुरङ्गाः प्रतिवाजिनो वा
समाह्वयन्तो निजहेषितेन ॥ ११६ ॥

दिप्याम्बराढ्याः परिपूर्णमध्या—
मीम्बारदाम्बुधिरीरुतादाः ।
मदधिकेः केतुकरैः रथौघा-
मनुर्धुध शत्रुमिवाह्वयन्ताः ॥ ११७ ॥

पदातिरश्मिस्फुरितासिर्मान-
स्फुरत्तगमीतुगतपङ्क्तिमालाः ।
सामीनामाप्लाय पदातिसङ्गः
कस्यापिकस्य सहसा बभासे ॥ ११८ ॥

परात्रपस्य प्रतिबन्धकानि
दृष्ट्वा निमित्तानि मुमूर्छितोपि ।
तथापि चेतुमनुपाण्डवाया
किं वा विमत्ते न हि कोपवश्यः ॥ ११९ ॥

कामोपि नीत्वा जननीं सकाशे
सामाः स्तुपापग्नितपादपमाम् ।
विधाय सेनां महती सजन
योद्धुं स्थितः प्राप्य मर्थ विशालाम् ॥ १४ ।

अथोत्तमाया हरिसापने ये
समाभूतस्तापि बलेस्य शत्रोः ।
विहानि ताम्येव स मत्र मैपी
गुहीत मित्तेति बदन्ति मह्याः ॥ १५१ ॥

बलद्वयं पौरुषं रुषोत्सुकं तत्
पुराङ्गणाः पूर्वशशाङ्कवक्त्राः ।

ऊर्मिमहाहर्म्यवलाभिरुद्धाः
 शमो यदि स्यात् प्रथमेव यस्याः ॥ १४२ ॥
प्रदीव विष्णुः प्रतिभाति मातः
 अगत्यसिद्धामविलाम्बरेभ्यान् ।
कुमारकाबाद्बुधसमातान्
 योपाकृते मारयितु प्रवृत्तः ॥ १४३ ॥
इत्यादिवाक्यानि मनःस्विमीभ्यः
 शृण्वन्नराणां नियतं सहयम् ।
पुरः प्रतोलीं समवाप वेगात्
 केचित्पुनः शत्रुपताकिनी च ॥ १४४ ॥
वेगात् प्रधाव्यापयमाविविक्षन्
 वीराम्बराम् संरुरुधुः समन्तात् ।
रामाज्ञया सत्प्रतिहारमुख्या
 आत्मीयधर्म्याभिरतेपि नीया ॥ १४५ ॥
रेणुप्रभ्याः सैन्ययोर्वारणानां
 वक्रः शम्न् कारक कारकाम ।
मेरीभमास्तूपमेवाश्च येन्य
 येतर्पिर्भ्ये प्यातदिक्षाः समन्तात् ॥ १४६ ॥
नाप शत्रुः सुनुरेपसतः किं
 दर्पस्थाने वा वृथा कोप यषः ।
स्कन्धावारस्याप्रतो भूप वेगा—
 न्मन्ये विष्णु वारयामास रेणुः ॥ १४७ ॥
नास्त्येयान मानिकातस्य भूस्तु—
 नून किं त्व वारणायोपयतोसि ।
कोपादानैः सम्प्रवृत्तैर्गजानां
 शान्त्या रेणुर्वारितो वा स्वयेन ॥ १४८ ॥

इत्थं सैन्ये मान्मथे पाण्डवीये
 प्रत्यासत्तिं प्राप्तवत्युग्रकोपात् ।
किं स्यादित्थो नैव सम्यक्प्रमेयस्मिन्
 भीताम् प्रापु देवदैत्याः समीयुः ॥ १४९ ॥

इतिसिन्धुराजसत्कमहत्तमश्रीपर्पटगुरोः श्रीमहासेना-
चार्यस्य कृते प्रद्युम्नचरिते नवमः सर्गः समाप्तः ॥ ९ ॥

दशम सर्ग ।

कस्यास्ताभ्येस्तुस्ययोरप्रयोधे
सङ्ग्रामभूत्सैन्ययोरन्तराले ।
गर्भस्थुभैः शत्रुपक्षेऽस्तिकस्थे
माध्यस्थ्यं कः शौर्यशाली दधीत ॥ १ ॥

नागं नागो वाजिनं वाजिमुख्यः
पत्तिः पत्तिं स्यन्दनस्थश्च रथस्थम् ।
योद्धुं वेगात्प्राप हेतुं विनापि
प्रायो वैरं निर्मिमीते हि लोके ॥ २ ॥

योधा योधैः सायकैर्भिन्नगात्राः
पेतुर्दन्तैर्दन्तिभिर्दन्तिनश्च ।
पयापुश्च स्यन्दनाः स्यन्दनस्थै—
रेव युद्धं क्षेमयोर्मिममासीत् ॥ ३ ॥

खड्गाखड्गि क्ष्मारुहाक्ष्मारुहीत्थं
तूर्णं केशाकेशि दीर्घं बभूव ।
वीरैः कुन्ताकुन्ति कैश्चित्तु युद्ध—
मन्यैर्मुष्टामुष्टि कैरप्यकारि ॥ ४ ॥

योद्धुं कश्चित्प्रच्छद वारणस्य
चक्राखागायाद्भिपदायवेव ।
तावत्पूर्णं प्रत्यमीकस्य चापैः
प्रोक्तः कुम्भे पिच्छपर्कं विमर्शः ॥ ५ ॥

---

१ रथस्थम् ।

इत्थं सैन्ये मागधे माधवीये
प्रत्यासत्तिं प्रासवस्युप्रकोपात् ।
किं स्यादित्थं नैव किंप्रद्युपेक्षिम
भीतान् प्रपुं देवदैत्याः समीयुः ॥ १५९ ॥

इति श्रीसिन्धुराजसम्राट्समभीपण्डितगुरोः श्रीमहासेना-
चार्यस्य कृते प्रद्युम्नचरिते नवमः सर्गः समाप्तः ॥ ९ ॥

प्रेमुष्पौमिम्पालपत्राणि दाके
प्रापुर्यद्व् चद्रबिम्बानि साम्यम् ॥ १२ ॥

मा दाकिप्रा देहि गाढ प्रहार
कम्प कसाघातरपस्पृशप्त मीतिम् ।
केशाम् शीघ्र वीर सेपस्य चाक्ष
शक्ष मूर्मौ सुस्थितं सगृहाण ॥ १३ ॥

युद्धास्स्वर्गो नाप्यते नापि मोक्षः
कीर्त्यौ किं वा साम्यमाचक्ष्व मृत्वा ।
पोपा मुक्त्वा सत्सुताश्चाप्रयाता
मा युद्धयस्व याहि मा स्याः पुरो मे ॥ १४ ॥

इत्यम्योन्याक्षापदक्षा नृपेन्द्रा
मायायोधैस्तीव्रबाणैमिश्चिराय ।
ये युध्यन्ते वीरमानावलेपा
सामन्तोरीन् छिन्नशाखासशाखैः ॥ १५ ॥

घोरोमद्रामि पातितैः कुञ्जरौघै—
र्मुं सञ्चारैः स्यन्दनैश्चापि मग्नैः ।
मस्तूकार्ता पेन्स्तरैरसमृधं—
र्वेताळैस्तत्त्रीममासीमसृग्भिः ॥ १६ ॥

इत्थ वार्यैर्माम्नयैः पाण्डवाधान्
चक्षसाम्योपाम्बीक्ष्य विष्णुः सुरोपात् ।
नागान् स्थित्वा सामके कपदशार्ङ्गौ
विक्ष वार्यैद्रावयन् सम्पवेले ॥ १७ ॥

तात पद्मा सोपि वैक्ळव्यमाबा—
न्मर्म मर्म सामन्तस्या प्रतस्थे ।
तावत्त्वसुर्दक्षिर्ण बाहुनामा
विष्णोरीद्यांसि प्रस्यन्द्रतेसा ॥ १८ ॥

हर्म्याद्दत्ताम्भोऽभ्रयित्वा गजेंद्रा
    दीर्घैर्हस्तान् कुञ्चिताग्रप्रपातान् ।
कम्पिरमाप्तुर्लामया शोभमाना
    दीर्घं यम् क्रीडया याग पुरुम् ॥ ६ ॥

अम्य रेणुर्दत्तिम दाम्रजाल-
    दिउमा याग पाकमि भाणितामाम् ।
दीमा दाम्यम्ह्राविषात्तुदकामां
    धाराभिर्वा निम्नमरय मपग्मा ॥ ७ ॥

कच्चदिउम्मान् स्नान् गृहीत्वा करमीन्
    दामूग्म्यर्च्छ ताडयित्वा मर्दैव ।
पद्मनापात्सूपवित्ता मदा यं
    पुष्पा वाता मय मि सारवेद ॥ ८ ॥

एव भीम संयुगे कामसैन्य
    दृष्ट्वा मदपरम्पेरिता धीरपतः ।
बोधाः सर्वं मायर्वदगामपतः
    प्रेयावस्तुत्ताम्बुमर्पावर्षीपा ॥ ९ ॥

साक्षाम्भीरी पाण्डयाधाम धीप
    मामावैर्दा स्यन्नपाहूप गर्वात् ।
दिम्यैः शर्कै मार्कतरप्युदार—
    मायायोधिपुस्कर्तो यथास्वम् ॥ १ ॥

आत्माभ्मानां देर्षितस्तूपमार्ह-
    मीर्षीत्माभि सिद्दमार्दमेदामाम् ।
धामापार्वर्गविंतवारणानां
    सैमिस्यानैः च एकुत्का रपास ॥ ११ ॥

सूर्मदर्णेभूस्ताद्धुर्वद—
    मेपेसाया तूपवातादरणमि ।

विच्छेद्य प्रागरूपमन्त्रेण धीरः
कामः किञ्चिद्विस्मितस्तस्य चापम् ॥ २५ ॥
विष्वक्सेनश्चापमन्यद्गृहीत्वा
यावद्वेगात्सम्मुखस्संप्रतस्थौ ।
तच्छित्वाशु प्रागवस्थ प्रहस्य
कस्मादीदृक् चापकौशल्यमासम् ॥ २६ ॥
त्वत्ताता मोक्ता माधवः पाण्डवाना—
स्तेषां स्वामी शस्त्रविद्याप्रवीणः ।
चातुर्यं त्वीदृशं येन योधे
चापं स्वीयं रक्षितुं नैव शक्तः ॥ २७ ॥
योद्धुं वा यो वेत्ति नो किं स लोके
स्वेच्छाचारी जीवितुं नो समत ।
किं वा कार्यं मार्यया वाग्भवेर्वा
जीव याहि प्राप्नुहि स्वं सुखानि ॥ २८ ॥
इत्यादिहास्यवचनं प्रवदन्त शार्ङ्गी
कामं पुरीतपतुरूपशरैरनेकैः ।
यो रणमर्मं निखिलं स्वमपरप्रसिद्धं
मायाभिमोस्य मदनस्य तथा क्षणेन ॥ २९ ॥
छत्रं ध्वजं च पनियुक्ततुरङ्गमांश्च
तत्सारथिं परिकरं च निपात्य भूमौ ।
सोपि स्वपक्षमथ निर्वृतिमाप्य यावत्
सन्तिष्ठते रथवरे किल यादवेशः ॥ ३० ॥
तावदन्य समारुह्य रथं वेगान्मनोभवः ।
गुल्मासमसमं चक्रे मायया किं न साध्यते ॥ ३१ ॥
विष्णु स्यन्दनमारुह्य हरिर्याः पतुसत्तमः ।
कोपावाह्य सद्विद्यां मुमोच द्रुतमुन्तरम् ॥ ३२ ॥

शीर्णे सैन्ये संस्थिते बन्धुवर्गे
शाम्बे चापि प्रोज्झते युद्धशौण्डे ।
एतावन्मे सर्वतोऽप्यापि नैव
तत्किं भद्र प्रेक्षणीयं सुभद्रम् ॥ १९ ॥
प्राङ्मैवं सारथिमकिंच त
पञ्चत्वस्य स्यन्दनं तत्पतीम ।
संग्रामेऽस्मिन्वैरिणं चैव जित्वा
लब्ध्वा कीर्तिं प्राप्स्यसि त्वं प्रियां च ॥ २० ॥
एष विष्णुः सारथिः सोऽपि तुष्टः
श्रीसाम्योऽर्थं मापमायी महेच्छी ।
भानु भीमारोपवतं सुसार्थी
प्राप्तो प्राप्याचार्य चैवं हरिस्तम् ॥ २१ ॥
शाखाहर्ता व्यस्तकृते संविधाता
बन्धून् हत्वा सर्वं तथाप्यस्तपङ्कः ।
स्नेहोत्पन्नं येन नैवास्मि हत्वा
तस्मात्त्रार्यो नः समर्थ्य प्रयाहि ॥ २२ ॥
तत्कोपोऽनन्यमन्यपरस्य हसित्वा
धैर्यं वेत्ता स्नेहसम्बद्धबुद्धेः ।
हत्वा बन्धून्योऽपितश्चापि हत्वा
बन्धुः स्यात्स्नेहस्तीरयाः स्यात्तपारिः ॥ २३ ॥
शक्तो योद्धुं नो मयाभिदुह्येत्थं
भार्यो वीर त्वं हि मम प्रपन्न ।
धर्मोत्कर्षं मायवस्त्वं विधाय
प्रापय्यतुं मण्डलीकृत्य चापम् ॥ २४ ॥
भूमिभ्योमाश्रेपरिहृष्टवाकं
बाणैर्विष्णुं छादयस्त विशोकम् ।

आश्चर्यमेवमथवा न हि चित्रमेतत्
स्वस्मिन्कुले न हि दाराः प्रसवन्ति दिव्याः॥४४॥

इति निशान्तलतीकरणाकुलः
सकलशास्त्रनिरर्थविलसधीः ।
निजवयस्यपदुःखवशीकृतः
फणिरिपुर्मनसा धृतनिश्चयः ॥ ४५ ॥

रदपरिकरय भो मानुषस्य पिपिरक्षु-
र्विरहितरथपानो भूतले न्यस्य पार्श्वे ।
शिथिलितवसुधामृत्सम्भ्रमभिन्नकम्ब-
गतिरतिमयवोक्तिसाम्रचिह्नलोके ॥ ४६ ॥

पितरमधिकयोपारमासमालोक्य साधु-
र्गगनतलविमानं स्तम्भित प्राग्विमुच्य ।
प्रतिमयपक्षिताभ्यां वीक्षितो मातृमार्ये
स्थिरगुणपुपतिभ्यां मन्मथो विप्रवेले ॥ ४७ ॥

त्रिदशीन्द्रनिमयोरथ मध्य
नारदः समुपगम्य जगाद ।
आरब्धेयं किमिव मधुराभो
साम्प्रतं निजसुतेऽपि विधातुम् ॥ ४८ ॥

कालसम्भवगृहे समगायो
वृद्धिमाप्य च स षोडशवामाम् ।
षोडशाब्दवयसा कृतभूपः
प्रापितश्च समीपमिदानीम् ॥ ४९ ॥

त्वमपि मदन किं भो येयसे भ्रातरीर्थ्य
पितरि सकलपूज्ये स्नेहगेहे सुपर्वी ।
सकलमरपतीन्द्रः सेव्यपादारविन्द
कुलपर करणीय पुत्र मुञ्चाम्यपेक्षाम् ॥ ५० ॥

स गत्वाथ हरेर्दिव्यप्रकपाभिख्यसन्निभः ।
ददाह शाम्भवीं सेनां परिवेष्ट्य समन्ततः ॥ ४३ ॥

स हाहाकारं कविवृद्धिः करोत्याममशक्तितः ।
सात्काराश्च कविन्द्रीमः स्फुलिङ्गाग्निमिश्रयावेह् ॥ ४४ ॥

कटकान्त स्फुरद्दीप्ति हठाद्दाहकमूर्च्छया ।
प्रद्युम्नमार्गं व्याकोप्य पावकं कान्चिदग्रयात् ॥ ४५ ॥

समरे वारुणं बाणं बाणासनपरिग्रहः ।
शरासनगतं वेगाद्विक्षेप च रिपुं प्रति ॥ ४६ ॥

सोऽभिभूत्वा महामेघ शक्रचापविभूषितः ।
गर्जत्सौदामिनीयुक्तो विमुक्तम्भसितोऽशनीः ॥ ४७ ॥

मुक्ताकारधाराभिः प्रथमप्रमितो घनम् ।
अविच्छिन्नपतत्येनाशु कृशानुमकृशाशिषम् ॥ ४८ ॥

प्रद्युम्नार्थिपमात्मीयमवलोक्यापमारितम् ।
वायव्यास्त्रं महावेग व्यमुञ्चन्मधुसूदनः ॥ ४९ ॥

तेनाक्षिप्ता नरेशाश्च रथाश्चापि विदूरतः ।
कपिकुञ्जरी सार्द्धं पत्रसङ्घा इव क्षणात् ॥ ५० ॥

तत्क्षिप्तं कामोऽस्त्रं तामसं मोहकारणम् ।
भूपान्प्राम्बरनागेन्द्रमीक्ष्य मोहमितस्ततः ॥ ५१ ॥

तस्मिन्के वसुभूतिर्वा समं सर्वेषु पसकम् ।
व्यामोहोत्पादिका वृत्तिस्तामसानां हि सर्वतः ॥ ५२ ॥

एवमादिभिरस्त्रैर्दिव्यावरितैरपि ।
महत्यौ तावकार्षी विस्मय खेटनायिनाम् ॥ ५३ ॥

अथ हरिरिति क्षिपति पद्मोपमुं
व्यर्थं बभूव तदरि समवाप्य सर्वम् ।

शिशुपालमपि नो या मारयस्यार्द्रचित्तो
रिपुमपि बलशाली किं पुनर्बन्धुलोकम् ॥ ५७ ॥

अथ मुदितमनस्कस्त्वं मुरारे प्रकामं
सकलमपि च सैन्यं स्व समुत्थाप्य चित्र ।
स्वजनसुखसमुत्थं देहि रामानुज त्व
इति मुनिवचसेनारब्धवानपरतोपि सत्वम् ॥ ५८ ॥

तुरंगमातङ्गरथाधिरूढा
नरेन्द्रभीमार्जुनसारणाद्या ।
प्रफुल्लनीलोत्पलपत्रनेत्राः
समुत्थिता विस्मयपूर्णचित्ताः ॥ ५९ ॥

घनारवप्रतिनिस्वनदिशो गजेन्द्रा
अश्वाश्च निष्ठुरखुरक्षतमेदिनीकाः ।
उत्केतवश्च द्रुमयुगध्वपारथीभाः
युद्धं च सत्वरमुपस्थुरमी च योधाः ॥ ६० ॥

एवं चतुर्विधबले मिलिते च भूरि—
व्याकोशहेतिततिरश्मिविगतपाशा ।
आनन्दपूर्णवचनो मदनागसेन
मोचाय सञ्जुमिति मामभणो मुरारिः ॥ ६१ ॥

स्वां मातरं युवतिमन्यचिरान्नमोक्ष
प्रागागमयानय सुखमद पर्यटाम ।
पित्रोदितं वचनमित्यमरो निशम्य
कामोऽकरोद्य तथैव विनीतगर्वः ॥ ६२ ॥

संमार्ज्य मर्दविसिरक्तांतरम्म्यसाति—
सद्गन्धिना समभिषिच्य विचित्रपुष्पैः ।
मागुम्फपूर्णविपणिं रचिताग्निशोभा—
मुत्तोरणां मुररिपुर्मदनेन सार्धम् ॥ ६३ ॥

इति निगदति साधौ मायपोऽत्यन्ततोषा-
न्निशितसमयविमानोन्नतशोकाश्च मन्दः ।
द्रुतगतिरिति कामं प्राह यासेहि शीघ्रं
निजभुजबलगाढात्सम्परीत्य प्रयच्छ ॥ ५१ ॥
वचनमिदमुपेन्द्रस्याभिसस्नेहगर्भं
श्रवणसुखदमुच्चरत्तस्मिन्निशम्य ।
क्षितिविनिहितमौलिः केशवस्याभिवन्द्य
तदनु पुनरनसीरकामपाकस्य पार्श्वे ॥ ५२ ॥
अचिरसमुपसमीपः सुचिताम्तःप्रमोदः
प्रणिगमयुग्मपार्श्वमूर्ध्नि सिञ्चन्निताम्तम् ।
तनुजमिति विलोक्य प्रस्फुरत्प्रागपदिः
स्फुरदिव्यवचितरोमर्भामासिसिंगातिगाढम् ॥ ५३ ॥
तदनु वदति गोपात्पूर्णचित्तो मुनिर्मां
किमिह चिरमकार्यं तिष्ठतोपापि वीरौ ।
प्रमिहातमनिमामागांगदङ्कनागरीणां
नयनमुदमनूनां प्रापयन्तो पुरीं स्वाम् ॥ ५४ ॥
निगदितमुपकर्ण्योवाच नारायणस्त
मयमुपगतमैम्या बन्धुभिर्विप्रयुक्तः ।
पुरि निपुणतरायां द्वारकायां निवेश्या
यत् कथमिह शार्ङ्गी पाण्मात्रो विशांता ॥ ५५ ॥
मुनिरिति हरिवाक्यं दैन्ययुक्तं निशम्य
महसितमुगपमाऽप्यापवित्थे मुरारिम् ।
मदिदमन न कश्चिन्नमग्नयेनाशिमध्ये
गजतुरगनरातिस्पर्धितः परमार्थ्यान् ॥ ५६ ॥
अयमतिनपवितः गर्भपिपासपरेशः
मकरभ्रमणोमा मायया येनुर्मादः ।

इत्थं शौर्यमनाविला गुरुजने भक्तिर्यशश्चेदृशं
लक्ष्मीः स्यादिदमन्यथा कथमहो रूपं च नेत्रोत्सवम् ॥ ७० ॥

शृण्वन् जनोक्तमिति राजगजाधिरूढः
श्वेतातपत्रभिनवामरवीज्यमानः ।
सीमन्तिनीजनविलोचनकैरवेन्दुः
सम्राट् शनैः कृतसमुत्सवमाप वेश्म ॥ ७१ ॥

शिबिरं सचरोय दयितासहितः
नगकन्यकाः समुपगृह्य ययौ ।
विनिशम्य कीर्तिमिति तस्य मुदा
समुपाययौ रतिपिता च नगः ॥ ७२ ॥

प्रकटितमणितमूर्तिश्चारुवीणा स्वपाया
जनितजनमुदोऽसा विश्वरूपासकान्तेः ।
कनकमयककुम्भोद्भासिपीनस्तनाया
विकसितकमलश्री वक्त्रशोभान्विताया ॥ ७३ ॥

मिलतपदलघुपादप्रभगालिकास्याः
नसितशिशुमृगास्या लोलकेतूत्पपाताः ।
पटुमरुपतिपुष्पां कामबीजाहतोपा-
दमभवदधिकशोभा योषितो वा परैव ॥ ७४ ॥

गगनतलमशेषं छादितं केतुवृन्दैः
ममदकरिपदातिभिर्मण्डिता वाजिभिश्च ।
नवरयुवतिसङ्घा मैथुरुत्तरपीन—
स्तनजघनभरेणागमन्त्याः समन्तात् ॥ ७५ ॥

क्वचिदतिशयतुल्यं कुम्भिवृन्दं पपात
क्वचिदुरुमणिमाला तोरणान्युन्नतानि ।
क्वचिदुतुरगवृन्दं स्यन्दनानां क्वचिच्च
सितसकलमृगाङ्कच्छत्रसङ्घाः क्वचिच्च ॥ ७६ ॥

तदभिविजयपूर्वोनागमस्यागमेन
भुवनविभुमनर्गं प्रष्टुकामाः समन्तात् ।
पटुपटहनिनादैः क्षोभयन्पौरनारी—
हरिरिव धजयन्तः स्वां पुरीमाविवेश ॥ १४ ॥

यदि भवति नरास्तकामदेवेन तुल्यो
भवतु निजविभूत्या निर्जितस्वामभूतेः ।
रिपुनमितिविजेता मोगगेहे पयासा-
मितरनुभिरहो किं कपटकर्मोभिरूपैः ॥ १५ ॥

यदि भवेत्सुतो रमणीजने
भवतु कामसमः सहरूपेव हि ।
भवति येऽजननी विजयुपवतो
रुक्मिणीसदृशी भवतादिह ॥ १६ ॥

किमु कुलमिह पुण्य पाण्डवानां हरिर्वा
किमुत यवनराज काञ्चनमण्डसभायः ।
किमु गजपुरनाथस्यागमो पुण्यपोह
गुणनिधिभवनस्य भासितः किं पुरीयम् ॥ १७

क्षितिपतिसुत एषो यो हतो यातनाभः
चरिरथमखिलाय स्थापितः सम्पिधाय ।
किम यवनमुपेत्य भाव्य सेवयितो मा
प्रभुरिह पितृगेह प्राप्तवान्भाग्यपुण्यात् ॥ १८ ॥

रिपुरपि नरकन्दुर्योधनानस्य हर्यौ
यदि पुरि परमद्धर्यौ वर्धितोऽसौ महात्मा ।
क नमसि गतिरस्य क प्रभानोऽक्षमः
क च कुसुमभनुष्मान्साक्षणस्यां भक्षितः ॥ १९ ॥

सर्वस्यामपयानतुष्करतपोनुष्ठानपूजादिना
नून पुण्यमसन सञ्चितमहो जन्मान्तरे निर्मलम् ।

निषेव्यमाणः स्वजनैर्दिवानिशं
विवेश कालं स गतं मनोभवः ॥ ८३ ॥

अथ मदनविवाहमेक्षणोत्कृतकुतुका
स्वतनयमपि वीक्ष्य याचयित्वाऽन्यकन्याः ।
कमलवदनकामि मापयवारुभूत्वा
ललितकरगृहीतिं मातुमुत्तुगकीर्तिम् ॥ ८४ ॥

सम्मन्येष हृनोरिणातिविषमे क्षितोप गर्ते तथा
दत्ता चैव महाशिला च विजनेऽरण्ये स्वपुण्यात्ततः ।
बालो लब्धजयोत्सवः लब्धरूपमागय सपर्थितो-
कामी मानधनः गुणैर्निजयशोभिस्तारितपोंदय ॥८५॥

विपिधो विपुलाद्यासविजय सत्येपविप्पसको-
प्यास्पदं भुवि सत्यवाद् प्रियतमो लोकस्य येनाभवत् ।
सोप धर्मदिवाकरो जिनमतः सेव्यो बुधैः सततं
संसारांबुधियानपात्रनिपुणो भव्यात्मिनीर्वाणपः ॥८६॥

इति श्रीसिन्धुराजसत्कमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरोः पण्डितश्रीमहासेना
चार्यस्य कृते प्रद्युम्नचरिते दशमः सर्गः ॥ १ ॥

इति सकलविभूत्या चिन्तितोपस्थितायां
रुचिरचलमिवर्धैर्लीसहीपैश्च भूपैः ।
जिनपतिपदपूजां संविधायादरेण
समभवदथ विवाहः कामरत्योस्तदानीम् ॥ ७७ ॥

सुरयुवतिसमानाः पञ्चशत्याप्रसंख्या
उदधिसमरमण्यो लीलयोपायतासी ।
खचरपतिभिरेव निर्मिते सद्विवाहे
स्वजनपरजनौघैः पूजिते चानुपूर्व्या ॥ ७८ ॥

अथ समागतमाह यदूत्तमो
जिनमिव खचरेश्वरमम्बया ।
शिशुममु परिपालितवान्यत—
स्तव सुतः प्रथम चरमं मम ॥ ७९ ॥

इति विचिन्त्य सम यदमुष्य त—
त्खचरनाथ विधेयमहो त्वया ।
अभिदधाविदमेव च रुक्मिणी
समभिनम्य परं कनकप्रभम् ॥ ८ ॥

इच्छाविभूत्योः सदृश मुरारिं
सम्पूजयित्वा दयितासमेतम् ।
विसृज्य दुःखादथ सोऽपि काम-
मालिङ्ग्य सद्युम्न्य जगाम धाम ॥ ८१ ॥

अथ गतवति खेटे स्वापतावासभूम्ये
सकलयदुनरेन्द्रा मोजगाम्ह्यादिकैस्मः ।
मुदितमनसि विष्णौ तत्कुले चाप्यपाये
विगतशुचि जनन्यां भारते चापि जाते ॥ ८२ ॥

विलासिनीवक्त्रसरोजषट्पद
सुधामृताम्भोनिधिमध्यवर्ती ।

निषेव्यमाणः स्वजनैर्दिवानिशं
विवेद कालं न गतं मनोमयः ॥ ८३ ॥

अथ मदनविवाहमेक्षणाद्भूतदुःखा
स्वतनयमपि सत्या याचयित्वाऽन्यकन्याम् ।
कमलपदनकामि प्रापयच्चाग्रसूत्या
ललितकरगृहीतिं भानुमुद्युगकीर्तिम् ॥ ८४ ॥

सम्यक्त्वेव हरेोरिष्यातिविषमे क्षितोप गर्ते तथा
दत्त्वा च महानिशा च विषमेऽरण्ये स्वपुण्यात्ततः ।
प्राप्तो लब्धजयोत्सव स्वपरपंनानय समर्धितो
प्राप्तो मानधनः शुचिर्निजयशोध्वलारिदर्पोदय ॥८५॥

विपक्षो विपुलाहवास्तविजय सरपेशयिप्पसको-
प्यसर्वं भुवि सत्यवाक्प्रियतमो लोकस्य येनाभवत् ।
सोऽप धर्मदिवाकरो जिनमत भेव्यो बुधः सतत
ससारांबुधिशोषणेभिनिपुणो भव्याम्भिनीबांधव ॥८६॥

इति श्रीसिन्धुराजसत्कमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरोः पण्डितश्रीमहासेना
चार्यस्य कृते प्रद्युम्नचरिते दशम सर्ग ॥१ ॥

एकादश सर्ग ।

श्रियमनन्यसमामतिनिर्मलां
नयगतो हरिजवतीसुतः।
चरितमद्भुतकारि महात्मनः
प्रणिगदाम्यथ शासनशासिनः ॥ १ ॥
सुरपतिवरकैरमपूजकः
सुरगणैरपि सेवितशासनः।
अमुमनन्तगुणाकरमाययौ
जिनपतिं प्रणिनंतुमपाम्यथा ॥ २ ॥
परमभक्तिवशीकृतमानसः
सुरगिरेः प्रथमस्य तु पूजकः।
पुरि पुरा प्रतिपालितनामनि
क्षितिपपद्मरथस्य महात्मनः ॥ ३ ॥
जिनवरं प्रणिपत्य सुभक्तितः
परमधर्मकथां विनिशम्य च।
अवसरं समवाप्य पुरातन
निजभवं जिनपादिति पृष्टवान् ॥ ४ ॥
वद सर्वज्ञमियपवेदिन
स्थिरतमामतिमासपबोधक।
मम भवान्तरमीश वरोत्तम
त्रिभुवनार्चितमूर्तिनिभासमूः ॥ ५ ॥
इति वचांसि निशम्य जिनोत्तमः
कथितवान्मुनये मदनप्रिये।

यदयदत्तदशपमपास्य च
त्रिजगधादिकमासुरजन्मन ॥ ६ ॥
तदनु सोऽयदयच्युतसम्भवः
स्वकसहोदरजन्मभुवि प्रभो ।
किमु ममापि भवत्यमुना सुर
जननमेवमथाह जिनोत्तमः ॥ ७ ॥
त्वमपि तत्र पुरे हरिसद्मनि
हरियधूदरजन्मवतीसुत ।
शुभनिधिपरदायकुमारकः
तामनुभूय तत शिवमाप्स्यसे ॥ ८ ॥
इति निशम्य वचो मुदिताच्युतः
स्फुरितभास्करकान्तिमनप्रभः ।
हरिसमीपमवाप्य कृतप्रियः
प्रणयहारमनर्घमणिं ददौ ॥ ९ ॥
तव सुतोस्म्यचिरादविपल्लभो
मदमपत्यमदाजगचित्तहृत् ।
अनुरूपसदृशे परयोषिति
क्षितिपते न मृषा वचनं मम ॥ १० ॥
इति निगद्य गतेऽच्युतमापके
हरिरभूद्रतितोषपरायणः ।
नवमभूतिविलोकनपीडिता
प्रथमपापिति नज्जमभीप्सया ॥ ११ ॥
तमवबुध्य च दैवनियोगतः
प्रियसहोदरदेवमवच्यवम् ।
स्वजननीं मदनो विनयान्वितः
प्रणिजगाद सुतोत्सवमादिमीम् ॥ १२ ॥

यदपि सममसम्भ्रमसहोदरः
    सुरपतिः किमेव करिष्यति ।
क्षितिपतेस्तनयस्य समीहया
    मिथुनताविहितं न मृषा भवेत् ॥ १३ ॥

तदुभयं यदि वाञ्छसि तं सुरं
    जितनिशाकरहारमपि पुनः ।
स्वगसुतादिवसे च ततोऽधिके
    तव करोमि तदाकृतिकं वपुः ॥ १४ ॥

तदुदितं च निशम्य जगाद सा
    स्मितसुधाम्बुधरा मदनं प्रति ।
तव सम किमु पुत्र सुतो भवे-
    न हि समोऽस्ति रवेरिह विषये ॥ १५ ॥

इयमतीव मम प्रियकारिणी
    सुत सपत्न्यपि जाम्बवती सदा ।
सुरमत कुरु जाम्बवतीमव
    सदुपकारफला हि विभूतयः ॥ १६ ॥

तदुदितं च निशम्य मनोभव-
    महसितो जननीवचनादरः ।
अवसरं च निरूपयितुं पुनः
    कृतितनुः स्थितवानिति माधव ॥ १७ ॥

अथ वसंतमहोत्सवसंगते
    कुसुमशुक्लभवे दशमे दिने ।
अवतरिष्यति निश्चयतो भुवं
    सुरप इत्युपगम्य जनार्दनः ॥ १८ ॥

निजवधू प्रथमां वनजाननां
    सुनतिमानमदम्भविलोपिनीम् ।

समुपगृह्य गता गिरिसन्निधौ
वनमनन्यसमं कुसुमाकुलम् ॥ १९ ॥

प्रयसरेऽत्र कराङ्गुलियोजित-
मधरमुद्रकया क्षणमात्रतः ।
मुदितजांबवतीमपि केतुमा-
हृतितनु प्रविभाय मनोभवः ॥ २० ॥

प्रभुभिः परिवारजनैर्वृता
तदनुकारमियाय च मुद्रया ।
समभिगम्य च रैवतकं गिरिं
रतिमवाप्य च हारमवाप सा ॥ २१ ॥

व्यपगमय्य कराङ्गुलिमुद्रिकां
स्मितपुरःसरमाह निजागमम् ।
इति कृते च तया हरिरुक्तवान्
किमिदमित्यभिधाय च शार्ङ्गिणम् ॥ २२ ॥

समुपहस्य जगाद हरिः पुन-
र्मदनचेष्टितविस्मितमानसः ।
जगति पीनघनस्तनिकस्य क-
स्त्वनुभूतां कुरुतेऽत्र हिताहिते ॥ २३ ॥

स्वकृतकर्म करोति सदैव ते
तदिह पुण्यमिति प्रतिपादितम् ।
सुतमिमं प्रथमप्रियपोषिते
किल ददामि सदा परिभाविते ॥ २४ ॥

विपुलपुण्यमवाप्य तव प्रिये
भवतु नैव तथापि मम क्षतिः ।
यदि भविष्यति तु त्रिदिवच्युत-
स्तव तनौ मदनानुजकैरमः ॥ २५ ॥

मधुरपुण्यतया स महाप्रभः
पृथुयशाः किल सर्वे इति श्रुतः ।
भ्रितसुरेश्वरणाममनोहरा—
मिति निगद्य चिरं प्रतिभाय ताम् ॥ २६ ॥

रतिगृहे किल यावदमी स्थिताः
प्रथमयोषिदवाप दासीसमा ।
कुसुमतल्पतले मृदुपल्लवे
भ्रमरसंहतिगीतमनोहरे ॥ २७ ॥

शिशिरमारुतनुन्नपरिभ्रम
तपनुकृत्तमधालिमिराहृत ।
मधुमदारुणमोघमया रत—
म्यमिविभूषणभूषितया गतम् ॥ २८ ॥

अपविजृम्भितकामविकारया
मवितनिर्जितदम्नवपूरया ।
विविधविभ्रमहावविलासस-
मुदुम्ममम्मनमपमदसया ॥ २९ ॥

चिरमरंस्त रतप्रमसम्भव-
स्विदितमर्दवमिलताङ्गशरीरया ।
इति रत समि तत्र दिवम्युगः
प्रथमयोपिति गमयतोऽभवत् ॥ ३० ॥

सकलपापयमितहरा हिती
प्रियपथपृष्ठयगमसमुद्भवा ।
प्रतिदिन अय यय समुद्भवो
मधुकुलस्य सुखस्य निरंतया ॥ ३१ ॥

---

१ क ख पुस्तकयोर्यन्तरसनः पाठः परम्तु कोषे पृथुयशाः सर्वे इति पाठ एव वर्तते स एव समीचीनः प्रतिभाति ।

सततमथ तु तयापरागमयो
पृथुफलोदययोगविभूषितः ।
मधुमयोदयदेषु नयस्तयो-
र्व्यपगतव्यय मामगणेषु सा ॥ ५२ ॥

सुतमसूत सुखप्रपतीस्फुर-
द्गममिवग्रथयामसमुत्तमम् ।
कमलनाभिसुमारविदारक-
प्रथमसनुरमूर्ध्नि सुदारकः ॥ ५३ ॥

प्रथितवीरमहाहरिमन्त्रिणो
ऽप्यमयदेव हि बुद्धिसुसेवकः ।
गरुडकेतुसमूपतिसन्नतो
जयपराजितमूद्धरमेनकः ॥ ५४ ॥

इति चतुर्भिरमलद्विजोन्नयैः
प्रथयदूप परजयवतीसुतः ।
सुतसुभानुमसूत सुभामिका
जितसुभानुमनन्तसुलक्षणम् ॥ ५५ ॥

ललितबालकचेष्टितमम्बुज—
प्रथयकान्तिधर कमलेक्षणम् ।
यदुकुलामलपापिदनुत्तम-
प्रबलपङ्कजिनीवनषट्पदः ॥ ५६ ॥

करतलात्करतः पुरि लीलितौ
विविधभूषणवेषविभूषितौ ।
नयनचित्तहरावतचेष्टितौ
रमितकिङ्किणिसस्वरणोऽग्रमवौ ॥ ५७ ॥

मदनभाव्यनुभावुकचेष्टिता—
वनुदिनं परिवृद्धिमवापतुः ।

इति विचित्रकलागुणनायका—
वधिकरूपयुतावतिमुग्धकौ ॥ ४८ ॥
रुचिरबाल्यवयोऽप्यतिवाह्य तौ
वरकुमारवयोऽधिरतौ मतौ ।
अथ कदाचिदनेककुमारकैः
परममित्रतया परिवारितौ ॥ ४९ ॥
कुसुमचित्रमनोहरमण्डपे
हरितनूनसुवर्णवसुभासुरौ ।
वसुपुरःसरयावसाक्षिक
स्फुरदुपेन्द्ररसप्रतिकारिणौ ॥ ५० ॥
अथ बभूवतुरुन्मदवेषिणौ
गुरुगृहीतसुकोटिसवर्मकौ ।
युततरं च जिगाय तमग्रज—
प्रियतमो वरभानुसहोदरम् ॥ ५१ ॥
जितहिरण्यककोटिविलक्षधीः
सममपरस्वजनैः सह मामिका ।
पुनरपि प्रजिगाय सुत स्वसा
धृतनिनादवतो बकतः समाम् ॥ ५२ ॥
चपरकुर्कुटकस्य जिगीषया
द्विकसुकोटिपणं पटुमामिका ।
तमपि बालवियोगविलापिनीं
समुपलभ्य जिगाय च कुर्कुटीम् ॥ ५३ ॥
पुनरतीव विलक्षतयाऽभव—
न्मृतसमाय सुकेतुसुता चिरम् ।
पणकृताग्यजितान्यसुगन्धक—
मनुजदम्पककोटिपणुग्मकौ ॥ ५४ ॥

प्रथितशापकुमारवरोऽप्यथा—
भिजितिष्टमर्थिसमाय धनं तदा ।
उदितरोपमगाः पुनरप्यरं
सदसि भामयतिस्म मनोभवम् ॥ ४५ ॥

वसनकान्तिजिनाप्तगुणामह
कनककोटिमनूनतमां ददे ।
इति तदप्यनघप्रुतमुक्तिगिरा—
विमलतायुगनूनसुतेजसा ॥ ४६ ॥

कनकलग्नुषिनिर्मितविस्फुर-
द्रुचिरपक्षयुगेन विलोमधीः ।
पुनरवाप्तवपि सपितामुतः
कनकसम्मणिकुण्डलहारकैः ॥ ४७ ॥

पुनरमूद्विजिगीषुरतो जितो
विजयपोडशकोटिधनं ददौ ।
मदनमुक्तिपरेन सकौस्तुभ
समुपलभ्य तदामरणोग्रमसः ॥ ४८ ॥

प्रजितपानथ जयवतीसुतः
खगपतेतुसुतावतनुज तदा ।
ददमूदतिसार्थमथार्थिने
प्रियतमो निदिशस्य जगस्य च ॥ ४९ ॥

त्रिभुवनेऽमितवस्तु ददज्जनाः
प्रियतमा न भवेदिह कस्य वा ।
चकितविश्रमतश्च जिगीषुकाः
खगमदोपसुगर्वितमानसाः ॥ ५० ॥

सकलजनम्मुदितादकरोत् प्रभु
    त्रिगुणकोटिधन प्रचयोद्दितात् ।
तुरगवस्त्रसुवर्णविभूषणैः
    पुरि समस्तजनैरपि वीक्षितः ॥ ५१ ॥
प्रथमरेखकतः प्रतिबाहु च
    जितवताथ जितोऽभितमत्सरः ।
कनकवाहनकर्मतया प्रभु—
    ह्रयमसितसमयताप्यभिधाय तु ॥ ५२ ॥
स्थितवति प्रियकीर्तिसुभानुके
    मनसि कायमपाप्मदमातुरः ।
यदि जयामि महाधिकसेनया
    किमु ददाति मत प्रदमत्र मे ॥ ५३ ॥
कनकवाहनकर्मतयाप्यथ
    तदपि दुष्टमत्र करोमि किम् ।
इति विचिन्तयत मदनो यदा
    विजयपापसुरेन्द्रसुभासके ॥ ५४ ॥
तदुपकम्पिचसाह्लमक्षामे
    विजितवान् सभु भानुमहोदरम् ।
प्रहितया त्वपमेतुमथान्यया
    तुरगतामुपमेतुमभीप्सवान् ॥ ५५ ॥
बलयुधिष्ठिरभीमपुरान्तरः
    कथमपि प्रतिबोधमवापिता ।
हरिरुदाम्युदितोऽस्य निज पदं
    नृपमतं मितमासनिर्मं स च ॥ ५६ ॥
अनुभवन् सुखमास्त हृषीकजं
    सखिभिरेकविभ्रमयैः समम् ।

---

१ धेन्म् ।

अथ कदाचिदमुं सुकुलस्त्रियां
ममतया कृतशीघ्रविलम्बनम् ॥ ५७ ॥

समयगम्य परामयशालिनी
हरिमुपासमते जनतान्विता ।
हरिरपि प्रतिपुत्रसुताहिता
ऽभ्युपगतेषु दिनेषु गतेष्वथ ॥ ५८ ॥

स्वकृतदोषविभूषितमारमर्ज
पुरवरात्कुपितो निरजीगमत् ।
हरिमपृच्छदसौ पुनरागतः
कथय देव ममागमनं कदा ॥ ५९ ॥

अवददेष यदा प्रथमप्रिया
सह सुरैकमिवेशितमादरात् ।
पुरजनस्य समक्षमनन्यया
ननु मनोहरमङ्गलसम्पदा ॥ ६० ॥

पुरवरं प्रविवेशयसि स्वयं
प्रविदा ह्यय तदा क्रियते क्षमा ।
पुरवराद्य निरस्य स तत्क्षणा-
त्तरुणयोषिदभूदपि तद्गमम् ॥ ६१ ॥

तदनु तामवलोक्य तनूदरीं
समुपभिल्य च मस्करिणी जगौ ।
अपगणा किमु तिष्ठसि कन्यके
स्मितविलेपपरा विजने वने ॥ ६२ ॥

इति निशम्य जगाद च तापसी
शृणु तथास्ति परं यदि कौतुकम् ।
नृपसुताममनूढतया स्वकैः
परिजनैर्जनकेन समं पुरम् ॥ ६३ ॥

अपगता न च वेद्मि गताः क्व वा
मम पिताऽत्र ततः स्थितवत्यहम् ।
इति निशम्य गृहं प्रतिवेद्य तां
नृपसमोऽजनचक्रधिभूपमः ॥ १४ ॥

अनुदिनं प्रतिपालयतिस्म सा
कनककाञ्चनलतामिव कोमलाम् ।
व्यपगतेषु दिनेष्वथ केषुचि-
न्मदनमोदिवसन्तसमुत्सव ॥ १५ ॥

सममवस्थनतामुदमावहन्
दिशि दिशि प्रसरन्मलयानिलः ।
मधुपकोकिलनादनिनादकः
विविधपुष्पसमृद्धिसमाकुल ॥ १६ ॥

सति मधाविति मातुसहोदरः
समवयस्सगुणैर्युवितः परम् ।
रथतुरङ्गमवारणपत्तिभिः
परिवृतः पुरकान्तिविलोकन ॥ १७ ॥

निहितरक्तकवाश्रिजनः सुतो
निरगमन्मधुसम्पदमीक्षितुम् ।
मधुरतारगुण प्रमदावह
समवयोम्यमनगपारारवम् ॥ १८ ॥

मतिमनुक्तविकारमपाश्यो-
पुनतिगीतमनन्तगुणाकरः ।
श्रुतिसुखं प्रविशम्य तदाभवत्
कुसुमचापशिलीमुखताडितः ॥ १९ ॥

तमवलोक्य तथा स्थितमङ्गजम्
समुपगम्य च तां वरकन्यकाम् ।

पुरजनैरभिवीक्षितमङ्गल
प्रतिविधाय निजां कयिपर्त्तिनीम् ॥ ७० ॥

मधुमिदोऽमयपूः स्वयमादरात्
समधिरोप्य करेणुमथानयत् ।
हृतपिनाकमृगाधिपतञ्जयः
सरमसं च तदा मदनानुजः ॥ ७१ ॥

हरितनूजमुमानुजने स्त्रिया
करगृहीतिमशक्तयाकरोत् ।
तदुपगम्य शनैः कथित हरिः
प्रमुदितो जननी च पिनाकतः ॥ ७२ ॥

विमदमामिकयाप्ययपूर्वकं-
एकत्र पुनर्विवाहविधिः पुनः ।
उपहसन्नुपसृत्य पितामह
चिरपरिभ्रमणागतरागनम् ॥ ७३ ॥

शतवधूवरतामवमुद्वहन्
चिरमरंस्त च भानुसहोदरः ।
मदनदाबकुमारवराग्रया
विदितरुक्मिसुतामुपयाम्य ताम् ॥ ७४ ॥

अनुपलम्य विलक्षतया यदा-
वहरतां स्वपथाकृतिधारिणौ ।
सकलयादवविस्तहरोगणः
प्रतिनिधिर्विधमिताञ्जनवल्लभः ॥ ७५ ॥

अमवयत्र तयोस्तनुजाऽखिरा—
धमनुरूप इति स्तुवते जना ।
इति स धावतनूजपुरस्सरः
स्वजनबन्धुजनैः परिवारितः ॥ ७६ ॥

विपयज सुखमम्बरगामिभिः
समुपनीतममुष्य निरन्तरम् ।
ममनपवनमधुपसागरे
निपयमीस्तट परपवते ॥ ७७ ॥

अनुभवन् मनोभवसत्तमो
नयनकान्तवपुर्निजवल्लभाः ।
ऋतुषु षट्स्वनुरूपमिति प्रभुः
प्रणयिनीजनचित्तहरक्रियाः ॥ ७८ ॥

समुपुपारमदो रमणमिषैः
परिजनैः परिसेवितशासनः ।
सुरभिपादपपूठसुपम्पक-
स्फुरितकिंशुकमाधविकागलत् ॥ ७९ ॥

कुसुमनागजकेतकयूथिका-
प्रभृतिपुष्परजोऽरुणदिङ्मुखे ।
मधुरुचिः कृतपुष्पविमानमुक्
प्रियतमापमि तोयविकासिनि ॥ ८० ॥

स्फुरितचेतसि मासि वसन्तक—
स्वभिमते पथिकांगविदारिणि ।
कलितयायनगवसुनिभर-
प्रमरनादकगीतविरणमा ॥ ८१ ॥

समितिमभ्यगतो गतविस्मय-
स्मिरसरेण सुखं मकरध्वजः ।
तदनुमासि शुचौ सुविचेष्टितः
तपितभूससरस्यतितापिनि ॥ ८२ ॥

घनघनस्यकरेणुकरस्थके
कुसुमनिसरशोभितमल्लिके ।

तदनु माधविनि मासि विदाहिनि
कुसुमपल्लवसंस्तरणे प्रयः ॥ ८३ ॥

विपुलदूष्यपटावृतभूमिके
किसलयांकुरहारमृणालिका ।
मलयजादिसुदिग्धवपुर्भरं
शिशिरवारिसुसीकरशोभिते ॥ ८४ ॥
मधुरपानविधूनपरिश्रमाः
भ्रमरतामुपविहारविदग्धिका ।
प्रियतमाभिरमा मकरध्वजा
चिरमरंस्त सुखं गतविभ्रमाः ॥ ८५ ॥ (१)

गगनधामपयोदनिरन्तरे
स्फुरितविद्युति गर्जितभीषणे ।
अमरचापविभूषितदिङ्मुखे
दिशि दिशि भ्रमदुन्मदचातके ॥ ८६ ॥
कुटजकन्दलनीपसुकेतकी
नवशिलीध्रकदम्बपुरःसरम् ।
कुसुमनिर्भरसर्वदिशि भ्रम-
च्चपलपक्षिगणे समये सति ॥ ८७ ॥
रतिपरिश्रमनोदिसुसीकरैः
घनरतिप्रमितामदितः पतन् ।
जलदमृदङ्गनिरीक्षणकौतुको
ऽभवत सोऽप्यमनन्तसुतः परम् ॥ ८८ ॥
तदनु शुभ्रघनैर्विरलैर्नभः
सभमचम्पकमम्बुधरासनैः ।
अनुदिशं निचित कुमुदाकर-
प्रतिमशुभ्रपयोधरतिमिर्भैः ८९ ॥

तदनु योग्यतमैरतिहेतुभि-
र्वरवधूर्धवितामगमत्पगः ।
अरमताद्भुतभोगविधिर्महान्
सुरपतिप्रतिमोऽथ दिवानिशम् ॥ ९० ॥

कमलकान्तिविनाशिनि निष्पत-
द्धिमसमूहविमर्दितभूरुहे ।
भवनगर्भगृहे रमते चिरं
हरिसुत प्रथमो हिमपरस्तव ॥ ९१ ॥

मदनभोगमिम परिवर्जित-
प्रमितिमद्भुतरूपमहो जनाः ।
परिनिशाम्य निरस्य विमूढतां
कुरुत किं न तदर्जनकारणम् ॥ ९२ ॥

मकरकम्बुसितातपवारण-
स्थगितभानुकरः पृथुवारण ।
जय जयेति भटैः कृतसंस्तुति-
र्भवति पुण्यघनोऽभ्युदये जनः ॥ ९३ ॥

सदसि वेश्मनि वाहने मद—
न्मदविलासवतीभिरुपासितः ।
बहुधनो बहुबन्धुजनाश्रयो
भवति पुण्यजनो जगतीपतिः ॥ ९४ ॥

उदरपूरणखिन्नमनाकुल-
परविभूतिविलोकनखिन्नधी ।
क्षितिभिषूपनतुग्मनवर्जिता
भवति धर्मविहीनमरोपम ॥ ९५ ॥

गृहनिवेशनमात्रविगर्हितः
स्वपरदायमनेस्तु बहिः कृतः ।

शिशिरपातपिशोषितगात्रभू-
　　म्मदपिमुक्तमना गुरुपापतः ॥ ९६ ॥

गमयतीरयमूतुम्सकलानिमा-
　　मतिशयन महायिमघऽनिशम्।
मनसिज तु यदत्र निगद्यत
　　तदपि साधुजनैरुपकण्यताम् ॥ ९७ ॥

सुरनरेन्द्रखगेन्द्रशताथृत
　　युधि हत हरिणा मगधाधिप।
सकलभारतभूमिविमुत्सम—
　　प्यभिगत मधुसूदनसत्तमे ॥ ९८ ॥

जलजपूरणमोम्यविधीतिदात्
　　सगुणशाङ्गधनुःकरणादिकम्।
हनयतीशिनि नमिजिन तदा
　　करगृहीति पराङमुखमानसे ॥ ९९ ॥

स्थितवति मतशीलगुणालय
　　प्रपरेपतक हतघातिनि।
विमलकेवलवाधविलोचने
　　सुरकृते शरणे समपाविशे ॥ १०० ॥

सकलबोधनिधिं यदुपार्थिवा
　　समभिनुत्य जिन हतकिल्बिषम्।
अथ यमूत्पुरमोपयप्राप्तुत—
　　पुगुणमतमूपणभूषिताः ॥ १ १ ॥

पुरवरे पुरुपाः सकलोऽभव—
　　ञ्जिनमते निपुणोऽतिविशेषतः।
जिनमहामहिमातिथिपक्षपी—
　　र्जिनगुणस्मरणाक्षमकीमस ॥ १ २ ॥

द्वादश सर्ग ।

पल्लवार्च्यं विहृत्याथ देशान् नेमिजिनेश्वरः ।
ऊर्जयन्तं पुनः प्राप सुरासुरनमस्कृतः ॥ १ ॥
जिने तत्र समायाते शरण्ये समवादिकम् ।
चकार धनदो भक्त्या पाकशासनशासनात् ॥ २ ॥
स्थित तत्र विदित्वा तं सर्वज्ञं विबुधाधिपाः ।
प्रापुर्भक्तिभरानम्रशिरस्थकरकुड्मलाः ॥ ३ ॥
श्रुत्वा समागतं नेमिं बन्धुप्रीत्या जनार्दनः ।
बभाल धन्दनायास्य दापयित्वा स घोषणाम् ॥ ४ ॥
कामपालस्तया कामो मातुरन्येपि यादवाः ।
सत्यायाः सर्वेदेव्योपि सवाहस्थाः प्रतस्थिरे ॥ ५ ॥
माद्याः प्रथमयंस्तूर्यैः प्लावयन्नाक्रमवैर्महीम् ।
रजश्च तुरगोत्कीर्णं दिक्षु सर्वासु विक्षिपन् ॥ ६ ॥
पिदधिपातप विभ्रमातपत्रैर्निरन्तरम् ।
गगनस्य दिशः कुर्यन्नमत्यामरवीजितैः ॥ ७ ॥
वन्दिवृन्दारकारावैः पूरयन्निखिला दिशाः ।
पदातिभिर्मही पीत्वा विमुञ्चन् प्रतिभाति वा ॥ ८ ॥
एव जगत्पतीद्दर्शनेच्छुः कम्पाधिपतिः श्रिया ।
दर्शयन्त गिरिं दूरादपश्यदिति सादरम् ॥ ९ ॥
आलापमिव कुर्वन्तं मत्तकोकिलनिस्वनैः ।
फलभारनतैः भक्त्या नमन्तमिव भूरुहैः ॥ १० ॥
अनारताम्बरम्राम्या भ्रान्ता यस्य हया रवेः ।
अयासवकुल श्रृङ्गमाभयन्ते स निर्झरम् ॥ ११ ॥

सुवंशमुन्नत सौम्यं बहुसत्त्वसमाकुलम् ।
अनेकपनसङ्कीर्णं स्वमिवाप महीधरम् ॥ १२ ॥

इत्थ सर्वैर्नृपतिगणैरन्वितोऽन्तःपुरैश्च
त्यक्त्वा पूज्यस्य नरपतेरातपत्रादिचिह्नम् ।
भक्त्या नम्रः कतिपयपदैर्विस्मितैस्तन्निभूत्या
प्रापत्तत्र समवसरणं यादवेन्द्रो विनीतः ॥ १३ ॥

मानस्तम्भप्रथमनसरांस्येवमादीनि दिव्या—
न्यानन्दीनि कथितविहिताख्यधामा मनोज्ञाः ।
भृङ्गारोपघ्नविचमरच्छत्रकुम्भाम्बुपूर्णा-
न्यद्यो शिपैर्मिश्रितमहामगसाम्यगमाजाम् ॥ १४ ॥

सिंहमोक्षमवरवसनांमौजहंसेभुचाक्र-
प्राक्तस्कैर्मुरगरिपुणा भूषितान् केतुपयान् ।
भीत्माकाराम्भितुरुपवनाम्भुम्भवाकीमपुम्भव
म्लम्बा वापीः कमलकुमुदैर्भूषिता भूतहीनाः ॥ १५ ॥

वल्लीगेहाम्भपुपनिवहैश्चयुग्मैश्च सेव्या-
नानापुष्पमगस्तिवरजीरविवाधोपविष्टान् ।
स्तूपान्कान्ताम्भवतिपुताम्भन्तरत्वान् द्वितीया-
न्सद्भम्भकाप्रजतकनकामेकसम्मपस्ताभि ॥ १६ ॥

एवत्सर्वोम्समवसरणायुक्तसत्कान्तिगेहम्
दृष्ट्वा तुष्टः विविधुचरितोमोजनपूयमानम् ।
स्थानं मान्यं जिनपतिवपुर्दीप्तिभिर्धूतमोहं
कान्त शान्तैरतिमनुमृलुचरैमौलिमानम् ॥ १७ ॥

तस्मिन्नेमि नवविकसिताम्भोजपाण्यंभिपाद
नीलाम्भोजप्रभवपथिरं सस्तैः सोसमामम् ।
कान्ताधानं कमलमहुरमि स्तोतुमारेभिरे प्राक्
भक्त्या नाथ गुणगणमिति सम्परीक्ष्यासतोपा ॥ १८ ॥

कृपाधार प्रभुतम महाधामधामशो वितृष्ण
शान्तिश्रीभूत्यतिशयपर क्षोभमामारिघातिन् ।
गीर्वाणेन्द्रैर्यतिगणनृपैर्नूतपादाम्बुज त्वां
कुर्म्मः स्तोत्रं कथमिव वयं शक्तिहीना मुनीश ॥१९॥

इत्थं युष्माप्यमभवविभवोत्पत्तिवीथ्यास्त्वपापिन्
स्तुत्येशानैरपि परमतथ्यातिमिमूलनात्मन् ।
सम्राः स्तोतुं नयविरहिताः स्वार्थसिद्ध्यै वयं किं
सञ्जायन्तो जगति पुरुषा स्वार्थसिद्धिं लभन्ते ॥ २० ॥

राजीमत्या रतिसुखनिधिं मान्मथत्वासितोऽपि
छित्वा भित्वा स्मरमयमहापाशमर्मिन्त निर्वातम् ।
ममजर्या त्वं विगलितरसा निष्ठुरं सद्यतोऽभू-
रक्तः किं वा गणयति विभो निष्ठुरं चेतरं वा ॥ २१ ॥

राहोपम्यः भयविरहितो निष्कलङ्कोऽस्तदोषो
ज्योतिर्नाथो भ्रमणरहितो विश्वपुण्योपकारी ।
आद्यामीशो ह्यनितकुमदस्तुङ्गतुङ्गो महात्मा
चन्द्रोऽपूर्वो भवसि जगतां त्वं जिनेन्द्रास्तपङ्कः ॥२२॥

स्वामिंस्त्वं सत्पृथगपृथगभ्यस्तमिथ्यादिठस्त्व
स्याद्वादस्तुभिः क्षणिकमपि ते वाचि वक्ति प्रसिद्धम् ।
आप्तस्त्वं यज्जगति पुरुषो वीतरागोऽखिलज्ञ
स्तादेयास्तत्तदुभयमपि ज्ञायते तस्य वाक्यात् ॥ २३ ॥

अज्ञानान्धप्रदमनयवाचाय वे संशयाद्रि-
स्फूर्जद्वज्रमतिमथवसे मध्यमस्याम्बुदाय ।
श्रीसारङ्गध्वजविजयये देवदेवाय भर्त्रे
भूयो भूयो भुवनगुरवे नमये ते नमोऽस्तु ॥ २४ ॥

इत्थं स्तुत्वामलगुणगणं नेमिनाथं वरेण्यं
पादाम्भो चक्रुर्यरमिममभी याददेन्द्राः समस्ताः ।

निःशेषा किं प्रवरसुरसंकीर्णपृथ्वी विभाते-
या स्यात्क्रान्तिर्भवति भगवंस्तस्तु सैवेति सूरि ॥ २५॥

पश्चात्तस्या प्रतगुणगणधर्मप्रियान् शीलराशीन्
सप्तधर्मोद्यानगविनयवद्धारिकान् साधुवर्गान् ।
स्तुत्वा नत्वा सकलयदुवराश्रयपुण्यीमती च
सम्यक्त्वास्त्वविमलमनसः कोष्ठके मानुषाणाम् ॥२६॥

एवं मानुष्यमरयुवतिष्वार्जिकाभाविकासु
श्रीमद्गोमीष्वपि विक्रमगुणव्यासितां भासिनीषु ।
भास्वन्मूर्तिप्रथितमहसां यक्षिणीनाथिनीषु
गोपश्रीसिद्धसुरयुगगोषु व्यन्तरेषु ॥ २७॥

ज्योतिर्देवेष्वमरनिकरपूरसमस्तापरेषु
प्रागारित्वेयमपि निजपदे दक्षिणाय जिनस्य ।
तस्या मध्यासितमुपगतेष्वासिकाद्वादशस्ते-
ष्वासीनेषु प्रभुमिवमथोवाच नेमिं गणेशः ॥ २८॥

मातस्तोक मदगजरिपो धर्मसत्त्वायतेह
सोपीनाथैर्मुखपरं जिन प्राणिनोऽमी समस्ताः ।
शुश्रूषन्ति स्थिरवपुरपोपात्प्रभ्यायमस्मा-
दयि भवभयपन्नसुखदं भाषकस्मो वरेण्य ॥ २९॥

इत्थं श्रुत्वा जिनवरमुखाम्भोजतो निर्गतेयं
भाषा यस्मात्सकलविदुषामेव तत्र सभायाः ।
यद्यप्यस्तु प्रभवति हृदि भाविनां या च पृच्छा
तत्संदेहमहननतया बोधितं निष्क्रियापाम् ॥ ३०॥

जीवाजीवाद्यखिलमननं तत्त्वमेवं सबुद्धि-
स्थित्युत्पत्तिप्रलयनिचितं सप्तभङ्गोपगम्यम् ।
धर्माधर्मप्रकृतिविहितं घातयन्ती समन्ता-
द्व्यापिन्युर्वीं त्रिभुवनहिता वाग्जगत्मातृके सा ॥ ३१॥

रुचिरकारमा छिन्नयपदाता छिन्निमद्राप्यनुक्ता
नामापया पदपि च नया पात्रमेशा समुक्ताः।
सारमस्यार्थाः क्रिमिनि ममयम्मानपूर्वैः मतिद्व
भवात्य सामिमुपममभिप्रगतरूप यथापद् ॥ १२ ॥

जीवस्याम गुणपद्गुन स्यानमम्यनु गस्या
गुरु मत्ति मनमसुपमम्यागमिमिमाणयामाम्।
समार्ते तत्रनकमरि मग्गुमिमम्याय दनु
पर्वी गुदाममम्मरांपपपातिनी दृढमामाम् ॥ १३ ॥

इत्य सर्प त्रिमदपकः सधिनाम्यानिरनर्गि
दैषिजमाना मतगुणमदार्तिम्युमाथ मचस्या।
अथ पागन् ममयुनधिया देवपूजाभिरत्ना:
कामकापमद्रगमना मन्दगागागमरूपाः ॥ १४ ॥

प्रस्तावेयामणादिति अमर्त्यागरपवपात
धीपूज्यगुमपितगुणमार्गारिष्वी मणिपापाम्।
नामापुमागमवितगुपन्यागन्र गानपमतां
धानुं पान्यागपापप कपपपुमपामाापि गपम् ॥ १५ ॥

वन्याद्रन्धिगुरा पीत्या तत्रिमग्गपयागृनम्।
दृष्टाः सर्वे दर्शि धप पमच्छ मिप्रपाणिनम् ॥ १६ ॥

ममाय द्रमक नाप जानन्न च भप गृतिः।
अमा द्वारपर्तीमाता मान्य च दराः पुमाः ॥ १७ ॥

इति पृष्टा ययौ मेधिः पुरीं प्रयेन दनुना।
गत्वा धर्मीगापमात्मार् द्वारतार् विमर्पति ॥ १८ ॥

गृगान्तगरमाम्याय पौराजनममर्तभगान्।
अगन्तुमात्मो हिम्याप्रनिः स्पाशिपूपागग ॥ १९ ॥

श्रुत्वैव समयाः केचित्पार्श्वतरमुपागताः ।
अस्मै वैराग्यमापन्नाः सर्वेऽत्र शरणं ययुः ॥ ४० ॥

सर्वज्ञवचनं मिथ्याकर्तुं द्वीपायनो मुनिः ।
रोहिणीसहजोऽप्यासीद्विदेशे हरिपूर्वकः ॥ ४१ ॥

नमन्निखिलसामन्तमौलिमालार्चितक्रमः ।
म्रियते यदि मत्तोऽपि हरिः किं साध्यमत्र मे ॥४२॥

इति मत्वा जरासूनुरत्याक्ष्य विषयान् पुरीम् ।
सोऽपरैस्तार्यमाणोऽपि विवेश विजनं वनम् ॥ ४३ ॥

मर्त्यांगैर्मद्यसम्भारं त्यजतेति यदूत्तमः ।
पुर्यामदापयद्घोषं तथापि परदं भयात् ॥ ४४ ॥

प्रिया ममाद्यसौ भ्राता यदि कश्चिज्जिनोदितम् ।
तपो गृह्णाति गृह्णातु वारयामि न निश्चितम् ॥ ४५ ॥

भाविनीमाकुलां वीक्ष्य द्वारिकामथ भानुमान् ।
स्वरूपमिदं विनिर्भित्वा रक्षोऽप्यासीत्पराङ्मुखः ॥४६॥

हरिपुत्र तथा भावि नूनं प्रद्युम्नमीश्वरः ।
अस्ताचलस्तदा भानुः पपातापरवारिधौ ॥ ४७ ॥

तमुदंतं समाकर्ण्य दुःखितेवाब्धिगामिनी परम् ।
म्लानाम्बुजमुखारोदीत्कलकर्णैर्मधुपस्वनैः ॥ ४८ ॥

संध्या सिन्दूररक्तीभूमत्किंशुकाततिसन्निभा ।
आविरासीत्पुरोदाहं सूचयन्तीव भाविनम् ॥ ४९ ॥

परलोकमिते भानौ शोकातुरतया ध्रुवा ।
संध्या रक्ताम्बरमपासीद्विमाम्रमिव तत्क्षणात् ॥ ५० ॥

ततस्तमोघना दिक्षु प्रसर्पन्तो विरेजिरे ।
धूमाद्या इव सम्भूतास्तद्दाहर्मोचिनो घनाः ॥ ५१ ॥

अविवेक निरङ्गाद मनो भ्रामयतुरपथ ।
मादृशोऽस्तम जात तमो मिथ्यायमामसकम् ॥ ५२ ॥

ममस्मारगमस्पद्यः गममूतमति सतान् ।
मायणारपुतिमानि वमस्येव विनायकः ॥ ५३ ॥

उन्मूलयन्नमाग्राम कुमुद परिवदयन् ।
उदियाय निशानाथः मोचितर्व्हामपदरः ॥ ५४ ॥

एताङ्मण्डलो मनुरपगपपणान्गुमा ।
दूर्तामपनकमारि मारेम पतिनाजमः ॥   ॥

मातूका रतिरसमोग यथा च ममनरूपणा ।
विरताः कामभागेषु कपिदयमणिनिषु ॥५६ ॥

गाजराजम या पूर्वं पावनागमनः हता ।
माण्वनिना पुरी यान्माशिक निय भुपमाद्र ॥ ५७ ॥

कमान्निमणमामणाटमरी य पुरामयन् ।
दृशेमान्त पुरा कधिवरपर्णानि महद्गुणम् ॥ ५८ ॥

मप्रस्त्रान्यमैदुगृणगृम्याण्ड्मागयन् ।
गर्वो गगरहन्तगजीविन च हारीरिन्नाम ॥ ५९ ॥

कायो रागान्या नून मागा वर्द्धिमयापदाः ।
पानिना दोषणादामा प्रणाटमणकरा मृणाम् ॥ ६० ॥

मर्मा न ताम्मनो मृत्वो नेपनः सत्रियवयः ।
इति स्पान्मा ज्ञअः कार्यं मनोवमनिवपणम् ॥६१॥

इति विलमपनो नवो रागद्वाविरागमन् ।
पतपूत रतागमण तरसा गाद नर्ताकपन् ॥ ६२ ॥

नम प्रभातर्ननूर्वी नागपूदनतनः गाद ।
वदभूपरदरणाः मनदज्ञमकन्नम ॥ ६३ ॥

दोरा पार्श्वद्वीपिपिमन्गुणनिधि बॉधपन्मपगणहान्
पुण्या पार्श्वा निपामं ह्लरवरमद्दिमा पथपाद्त ग्रर्मापि ।
धीमामसायमाद्निभुवममपन दीप्रर्गणोपि मानु—
मौंलौ दादात्रिपार्ष्वमदपगिरिद्विगे मन्दमागस्व तरया॥१४॥

इति श्रीसिन्धुराजमहत्तमश्रीपर्पटगुरोः पण्डितश्रीमहासेनाचार्य
कृत प्रद्युम्नचरित ग्रादशः सर्गः ॥ ११ ॥

स्तोकं क्षण कठिनकाष्ठसमानरूपा
मूर्च्छामिवक्षमरणाः पुनरप्यबोधाः ॥ ६ ॥
रुष्टुः किमंग जगतीह न मर्मबाधः
खलीकृतोऽस्य हतरा यद्योचवित्यम् ।
मि शेषपंचुम्नमविचविवाहपर्ता
मिस्नेहवद्विनयगेह विरप्धराज ॥ ७ ॥
कोम गुणाश्रय अनाश्रयपक्षीपमूत
कालत्वमेह गतपाग तपामियीप्सुम् ।
जानाति कोम मवतीह जिनमपीत
मी मेति पुम किमु ते मयसेवमुच्चैः ॥ ८ ॥
वीरेषु वीर नृपसंमिषु मंत्रिमय
योधेषु योध कलितात्मिय मंपदाः ।
मानिमनुमोगिषु विदग्ध मनोजपर्गे
मेव मणीयपरि सुर्गेषु चेदपालुः ॥ ९ ॥
वात्सेति मोहवशगाम् सजमाम्यमाम्-
मर्दामानमानिति जगाद विपृतमोहः ।
नून न केशिपवमाणि वदामि पृथ्या
माप्यप्यपा मवति जातु जिनेंद्रवाक्यम् ॥ १० ॥
नास्त्यत्र मे भयमपास्य मव कुतोपि
किस्पत्र वपुरितपत्र न कथमपि ।
कस्यापि पूर्वचरित स्वहस्त विमुच्य
मत्वेति शाकवशार्ता स्वजवाशु पृथ्या ॥ ११ ॥ ६
ध्येकेन गद्गदगिरं समवस्य तातं
कामी वभाष जगदिस्थमवैस्य वैच ।
किं शाप्यते न हि तवाप्युपदेशकीर्ण्यो
मानी प्रकाशक स्वाकृतपामपारो ॥ १२ ॥

संसाररूपमिति घोरतरं विदित्वा
मातः किमेवमनुपेत वदस्यनिन्द्ये ॥ १९ ॥

यमाति जन्तुरशुभामपहेतु कर्म
शोकेन देवि समतस्त्यज किं च मातः ।
मोहाच्च वारयसि यः सुकृते यतन्त
साधुः स नूनमिति मुञ्च शुचं च मां च ॥ २० ॥

एवं सुतस्य वचनाद्विनिवृत्तमोहा
सद्यो विमुक्तविषयाभिरतिर्विरागात् ।
पुत्र स्नुषां प्रति ममत्वविमोहिताद्य
बोधं त्वयाद्य गमिता विदिताखिलार्थ ॥ २१ ॥

वातावलीचलितविद्युदबुद्बुदोपमो
भोगो जनैर्जलदसंहतिवद्विभूतिः ।
मायोपमा रतिरवश्यविनाशिनी च
दुःखं सुखं मतमहो विषयातुरेच्छैः ॥ २२ ॥

सारञ्च कश्चिदिह वैषयिकेषु पुत्र
कामेभपूर्वकनृपाः किमु तोषमेयुः ।
वित्ता च सद्गतिरपीतजनैर्यदि वा-
प्रमादपरस्त्वपसि किं निरता भवेयुः ॥ २३ ॥

तस्मात्कुरुष्व मतमङ्ग च सम्भ्रमेण
नो वारयामि नियमादहमम्ब साधुः ।
स्नेहं विमुच्य ममतां च तपः करिष्ये
संसारसागरसमुत्तरणैकसेतुम् ॥ २४ ॥

इत्यादि मातृवचनं स निशम्य हृष्यन्
गुर्वाम्नमेत्य च विरक्तमना जगाद ।
सत्यं प्रद्युम्न तनुमात्मिव कामवार्तां
प्राप्यात्मरूपविपुलापि सुमानुषत्वम् ॥ २५ ॥

त्वं चेद्विमुच्य भवसौख्यमसारमूर्तं
गृह्णासि रूपममरेन्द्रनुतस्य नेमेः ॥ १२ ॥

धन्यास्ततो वयमपीश जिनेन्द्रनेमिं
सर्वां विधूतमदमत्सररागदोषाः ।
राजीमती सविधमाप्य तव प्रसादात्
शुद्धैकपक्षपरिपालयुता भवामः ॥ १३ ॥

इत्थं निशान्तवधर्म स निशम्य तुष्टो
मुक्तं भवाद्गुभयादिममन्यमानः ।
आत्मानमात्मसमवर्जितराजपुत्रैः
कामः करेणुमधिरुह्य गृहान्निरासीत् ॥ १४ ॥

सामन्तमौलिविनिगच्छसुमनोरजोभि-
र्यस्याङ्घ्रिपङ्कजमलङ्क्रियते स तावत् ।
तातस्त्रिविष्टपजनीजनरूपसीमा
माता सुरेन्द्रपदतुल्यमिदं च राज्यम् ॥ १५ ॥

सा तादृशी सुभगतापि बभूव कस्तो-
र्यस्यात्मपस्यति कृते जगदन्यदीयम् ।
यस्यामना सुरवधूरपि रूपयन्ति
मूर्त्यं तपःफलममेन परं किमन्यत् ॥ १६ ॥

शृण्वन् जनस्य वचनानि स एव मुख्य—
र्धर्मस्य देव जय नन्द चिरं महिम्ना ।
इत्यादिबन्दिभिरभिस्तुतपादपद्मः
प्रापज्जिनस्य शरणं समवादि वेगात् ॥ १७ ॥

मार्गान्तमर्थं समपगाम विमुक्तयान-
स्ताः संसमस्य युवतीरिव चारुविचाः ।
तासांश्च जृम्भितगुणान् परिवारलोकान्
भूपः पदाङ्गनजनाः समयाचभूव ॥ १८ ॥

चतुर्दश सर्गः ।

श्रियं चरन्तं तपसां महीयसीं
महीयसा विष्णुहसायुधायुधा ।
सशोकचक्राः प्रतिपद्य मन्मथ
तदर्पितास्त्राकरणाः पुरं ययुः ॥ १ ॥
इतोऽपि कामो मुनिरप्यधुष्कर
तपो विचित्रं विषयोपरतो महान् ।
विशोषयिग्वृत्तिविशेषपक्षविधर्मी
प्रकार सर्वं दमिवाभ्यपर्मीदशाम् ॥ २ ॥
चतुर्थपक्षाद्यमपक्षमास—
त्रिमासपूर्वानुपवासकाम्बाहम् ।
विधाय कमात्तमतिर्विपीन् द्युमाद्
गुरुं स वन सकलस्य निस्पृहः ॥ ३ ॥
सूर्ध्ना मलिनाः कचकाः किलागमे
द्विकाभिकाभिप्रायतः क्रमात्पुनः ।
महाप्रिमर्तमाः कृतपालनैकशः
समाचरत्समतरोवरं तपः ॥ ४ ॥
अनेककमेर्दा जिनमार्गदेशितां
सुभावनां शुचिपथाविसरवताम् ।
विशोधनीं कायपुरापूवैमलां
महद्भिमीड्यो विदधी विशेषतः ॥ ५ ॥
गुरुं दधिक्षीरघृतादिकार्त्तां
तथा हि तैल लवणं विमुच्य सः ।

विमुक्तकुम्भामयुगोऽतिशुद्धधीः
    प्रसिद्धधर्म्यैः प्रवरोरुशीलस्यकम् ।
समाश्रितो ध्यानयुगं महाफलं
    सदापि निर्ध्यातकुलापामथासमः ॥ १३ ॥

अथाह्यबाह्यात्मकसंगवर्जितो
    विमुक्तकायादरसंस्कृतिस्पृहः ।
स्फुरत्त्रिसर्गाक्यमतीव पावनं
    तपो महात्मा विदधे मनोमयः ॥ १४ ॥

तथा क्षमाक्रोधनताऽक्लोत्पय
    प्रमापणाभावरमस्तुमादिभिः ।
अथाखिलात्मस्मरणो विवेकतः
    सहोत्तमासान्तिमशिभिपल्मगुः ॥ १५ ॥

स्थितौ प्रयाणे वचने निरीक्षणे
    भुजिक्रियायां शयने विमर्शने ।
प्रवेशने मार्दवमुत्तमं वद—
    न्महात्ममूर्तिः सुतरामशोभत ॥ १६ ॥

मनोवचःकायविचेष्टितेषु यो
    विविक्तवृत्तिं विमलां विचारयन् ।
प्रकृष्टसेवार्जवमार्यसंस्तुतं
    सुधीर्यथार्थं बहुतिथ सन्ततम् ॥ १७ ॥

सुधीश्च सत्संयमपूर्वकस्य
    तथापरं चापि दयाप्रकारम् ।
निताम्तमुग्रं गुणो बहुमुनि—
    र्जिनेन्द्रधर्मे जितलोभमानकः ॥ १८ ॥

जिताम्यलोकाभिमतान्परीषहां
    स्तपोभिवाञ्छामतिसूक्ष्मवोमत ।

विमुक्तकुम्भादिगुणोऽतिगुप्तधीः
प्रसिद्धपर्यः प्रवरोरुवीर्यस्यकम् ।
समाश्रितो ध्यानयुगं महाफलं
सदापि निर्म्योकुमपासमासनः ॥ १३ ॥
अथाप्रमादात्मकसंगवर्जितो
विमुक्तकायादरसंस्कृतिस्पृहः ।
व्युदासविसर्गाख्यमतीव पावनं
तपो महात्मा विदधे मनोमलः ॥ १४ ॥
तथा शताक्रोशनताडनोत्थम
प्रमापयामादरमस्सहनादिभिः ।
अथाक्रितान्तःकरणो विवेकतः
सदोत्तमाशान्तिमशिश्रियत्प्रभुः ॥ १५ ॥
स्थितौ प्रयाणे वचने निरीक्षणे
मुनिक्रियायां शयने विसर्जने ।
प्रयत्नमे मार्दवमुत्तमं वह—
न्प्रशान्तमूर्तिः सुतरामशोभत ॥ १६ ॥
मनोवचःकायविचेष्टितेषु यो
विविक्तवृत्तिं विमलां विचारयन् ।
महाप्रसेवार्जवमार्यसंस्तुतं
सुधीर्वपुष्यो वहति स्म सन्ततम् ॥ १७ ॥
शुचीवसत्त्वं परमपूर्वलक्षणं
तथापरं चापि दशप्रकारम् ।
निशान्तमुक्तप्रगुणो महामुनि—
र्जिनेन्द्रधर्मे जितलोभमानकः ॥ १८ ॥
जितान्यलोकाभिमतान्यपरीषहां
तपोभिमाम्यामतिमूलतोऽगता ।

गृहीतवाम् ग्राहसमेव्रमगक—
ममणचेष्ट्यवगति कुतो नृणाम् ॥ २५ ॥

प्रगीतमुख्योपतमीपिवाप्नुतो
निषचते यः सकलाम्बुपाम्बुरा ।
स वायुना भीमघनेऽत्र यागभृद्
भूर्ति वहत्स्वेऽप्यसेप्यते पतिः ॥ २६ ॥

रथाश्वमार्गेष्वपराविवेपित
स्वलीलया यो भ्रमतिस्म यानके ।
युगान्तरेऽपि स्वसमाहितात्मकः
स एव मार्गं समितः प्रपेदत ॥ २७ ॥

विद्गमयीविस्तरमोत्कट पुरा
प्रमापते य प्रणयाम्बुपाविकम् ।
भुवानुपूर्व्या प्रियमिप्रवेषार्कं
मिर्ल मुनि सवदतिस्म काम्ये ॥ २८ ॥

अनेकपाशाविषु लीलया पुरा
सुतासुमाये सह याति भूपतिः ।
स एव मुक्ताविकपिण्डकोपर्कं
विहण्डशुद्धोति समुत्थितीक्षया ॥ २९ ॥

कुमारकैर्मुग्धविकारिभाषितैः
प्रयायनोद्भासनयेषयामत् ।
पुरा स यो यज्ञपुतोऽभवत्पुनः
सकाशनिक्षेपपुरःसरादिषु ॥ ३० ॥

पुरेमितां परितोषितेमसं
पतत्प्रहारी व्यसृजच्छरीरजम् ।
गतासुके दूरतरे समीक्षिते
विमुञ्चति प्राज्यमुदीक्षयेऽग्रजा ॥ ३१ ॥

विशुद्धधी रैवतके पुरेऽथ सो
निरस्तदुर्ध्यातिमहारिपुर्बली ॥ ३८ ॥

समे शुभे जन्तुविवर्जितेऽमले
शिलातले तत्र यमेऽथ निःसमः ।
समग्रसुपर्यङ्कनिरुध्यमानसो
मनाक्समागुप्तसमेतरं स्वयम् ॥ ३९ ॥

विमुच्य रौद्रं नरकस्य कारणं
तथार्तमप्यन्यगतेर्निमित्तकम् ।
स्थिरं विधायात्ममनः पुनः पुन
स धर्मसद्ध्यानबलेन भूयसा ॥ ४० ॥

ततः क्रमात्कर्मविशुद्धयापतत्
गुणात्प्रमत्तादितराच्च निर्गतः ।
निरत्ययं चित्तं निरत्ययमगात्—
स्तदोपरिष्ठाद्विपरोधमुद्यतः ॥ ४१ ॥

अपूर्वसंज्ञं समतीत्य च क्रमा—
द्गुणाप्य धीमाननिवृत्तिसञ्ज्ञकम् ।
व्यपारस्य योगकर्मणां क्षमा—
न्महान्समीपं प्रथमं तदर्थके ॥ ४२ ॥

निद्रानिद्राभिख्यात्पप्रचलकयुगस्याथ तिर्यग्युगस्य
प्रोद्योतोस्याप्यजातिप्रचुरतनुभृत्त्रपि साधारणस्य ।
सूक्ष्मत्वस्थावरस्य क्षपमथ युगपत्सस्त्यानगृद्धिं
प्रख्यातं त्याहतराणां प्रचितमुनिवरो नीचवेदप्रयस्य ॥ ४३ ॥

हास्यादीनां हि षण्णां तदनु पुरुषवेदस्य निर्मूलतोऽसौ
क्रोधादीनां त्रयाणां क्षयमिति विदधे सोऽनु संज्वलनानाम् ।
लोभं संज्वलनाख्यं विमलगुणनिधिः सूक्ष्मसत्संपराये
हत्वा निःशेषघातिक्षयमिति विदध द्वादशे स्यानयं ॥ ४४ ॥

द्वापरसमागमस्य क्रमकरणपरहोहीनमाद्यन्तमुक्त
लोकालोकावलोकि प्रकटपविरहित व्यापिरत्नामयुग्मम् ।
वीर्यं चाभेदमिरथ सुखमपि करणातीतमारमात्ममेव
छत्रं मध्रासनं सचमरयुगममूर्देवनिर्मापित प्राक् ॥ ४५ ॥
देवा नागाः सुवर्णप्रभृतिमवनवाम्युत्तमाः किन्नराद्या
भामा ज्योतिष्कधम्याखिलदिवपतिवरा दानपूर्वाः समस्ताः ।
पेटाः स्मेशाः सतोषा यदुकुलपतयो विष्णुसीयाद्विमभ्याः
शपायाद्याः पल्लीम्न मृदुलरिवपपोवेषयुक्ताः सुभक्ताः ॥ ४६ ॥
नानापुष्पैः सुधूपैः सुरभिपरिमलैर्गन्धचन्दीपैः
स्वामर्मृत्यप्रगीतैस्त्रपमिमर्दैर्पशवीणामृदङ्गैः ।
यातर्नानाप्रकारैरविशयगममैरेत्य पूजा विधिर्वा
कृत्वा स्तुत्वा प्रणाम प्रविधितमहनप्रकरीशस्य तस्य ॥ ४७
तस्या स्थिपस्याप्रणोऽमी प्रज्ञामनमभर्मसंघातजातस्य वास्य
प्रश्न श्रुत्वा गृहीत्वा हितमतुलमगुस्त्यानमात्मीयमाशु ।
शापीनाम साकं मदनमुनिवरो नेमिना म भवोपो
पातः धीमान्धिरर्तु विबुधगणनुतः पल्लवार्घ्यं सुदेशाम् ॥४८।
जाया या रुक्मिणी सा विमलगुणगणालङ्कृता सत्सुपातो
भूत्वा चक्राद्गनाङ्कभुनमलधिमहापारगापारदीला ।
पद्मामत्या समस्या विपयमभिहित भीमसंसारभीता
पाता मायन भूत्वाश्रयगमनमहाशोभिना नमिनामा ॥ ४९ ॥
गम्भरसु वर्षेष्वथ विगपगात मन्यमानो द्विरस्तु-
मार्यं द्वीपायनार्मा जिनवरकथित द्वादशाब्दे कदाचित् ।
स्त्यायोगधारी रविकिरणसहो ग्रीष्मकाले शिलायां
पुर्या वाह्य समीप प्रकटयितुमनाः स्व तपो यादवानाम् ॥५०
यदवक्रीडामिसक्ता यदुपतितनयाः शावमस्याभुताद्याः
पीत्वा माद्यत्वमय जलमिति मुखमोसंगवालन मदेशाम् ।

मासा एकादिकाः शिवसुखमना व्याकुलोऽज्ञोजिकेषा
गायन्तो सस्वगीत वनकुसुमभृतो यत्र तस्या मुनीशाः ॥५१॥

पश्चात्पश्चात्कुमारात्कथमपि विरतस्य मनुष्यातिवान्या-
स्तस्या भीमोपसर्गं परवशमिमो योगमिस्ताकमित्वा ।
भूमावापास्य रोयाकुशु किमिपकुञ्जास्य मेत विभाय
माप्यापेचारमपित्र प्रणमप्रतिपर्ग्रामोत्रभक्ताः कुमाराः ॥ ५२ ॥

निःसन्ध्यारित्नेमेयममिति विमलास्यकनिन्दायभूयाः
शमप्रणम्रसनुमवरगुणसुमान्यादिवीराः समस्ताः ।
दीप्तां दैगम्बरीं ते सपमतिपटवः सद्यता पञ्चमुष्टि-
मात्वातस्निग्धनीलप्रकुटिलरुचिरालासिकेशाः सनेम ॥५३॥

प्रापानस्याविनाशो हरिमरणमथो सीरिशाकाविधृत्व
प्रप भीमतिश्चमोचारमकममपि मपाऽमस्तुतत्पाप चोक्तम् ।
शापम्याभार्यवीर्यप्रविजितममप्याहसेनासिवेगा—
पुष्कस्याह्नस्य विजितमविदितस्योच्यते सत्तपोऽतः ॥५४॥

नानामेन् परेपामतिविषममपोपार्थवोर्धं महात्मा
[1]पापम्भस्य च शुक्रप क्षपितमवरिपुः क्षुत्पिपासाद्यवेक्षा ।
चक्रः निस्सेरपाकेऽभरपुवसितिर्मैः कौतुकाहीस्यमाप्यो
वोमापाशादिभेदं निरुपमगुणनिधिर्मुक्तिसीकस्तपोधी ॥ ५५ ॥

यथार्कोऽस्तं प्रयाति प्रभवति विपमे कानने मान्यसेना—
स्त्रीवास्ते निपात्मा वसुभूमिमगधास्यपिकसे चण्डीलिः ।
हेमन्ते वातभूमौ गलपिनतसाणे मावृताङ्गः स धैर्ये
प्रावृष्यम्भोदवृन्दस्थमितदिविषि च स्मारुढो वायुमूले ॥ ५६

मुक्ताक्ताक्षीसम्पूर्णपतिपरिमिणकीर्तितापर्यं निक्रोध—
पपार्थं तस्यातन्मान्यसुरजनिमममृत्यमन्यमर्थं गात ।

---

1 अर्धं हरिकलकरस्य. पाद, क्यसतेकनितस

पत्रस्मात्कृतस्य प्रविदितमथ तत्प्रमित्यादि सर्पं
दूर्पंगायास्य गोग्याधितान्निगदिता तारका ता च धरान् ॥ ७ ॥

रता काल विनिद्र परिणतिमपि संप्राप्य पयदुर्योगी
भूत्वा भूतामयस्यान्नं उपरि महास्थामगामास्नायार्णी ।
दृष्ट्वा प्राकृपयुक्ता मन्मुदहिनित्रमातदर्पीवशास्य
स्यामस्य प्रारदीना यिरगिनर्यिमलाभाजयकः दृतायः ॥ ८ ॥

दृष्ट्वा मारात्मरात्रं त्रमदद्यगत नमिमात्यमिल्लोकयां
मारयाणस्य सुपर्णं विदिग्वनिपाद्समासिद्वु धिमरपः ।
धीमात्रात्याप्रयग्न मुराणमर्पे स्नपमामाभिषुमः
सिद्धि नुप्रस्यरूपाभ्यिमिमुपगतयान प्याम्नानि दारकमा ॥ ९ ॥

तपन्यानरमाभविनाग्नीरिमिनात्पतनगास्यनिद्राय
रमाणां मूपा दिलगर्यनिग्माम्मस्यवपृभितदाय ।
वामः ताता निर्ल्लारभुपमनिग्गग्यामसमन प्रयम्न
ध्यामणांशि प्रतिष्ट गुनिरपृगमास्नप्रयग्न महात्मम् ॥ १० ॥

मान्यागताम्न गृहेण मग इति पिपम गृपम मामर्माना
हृत्वा पामिसर्व द्वाप विगलदममन मानुगार्मीपरूपम् ।
रपाः सम्प्रागमनमाभिनापविमपाः प्रान्य प्रमपा मान्या
माप्य स्नृपा प्रजग्नु स्पयमपि निपनामागिमा मुनिनामा ॥ ११ ॥

पर्गो गृगृपिमादप्रनिमपमरमाणपराणंद्रिताम
कृताप्रदनगगारापनिरुदपा गृमला मानार्मापु ।
। रमाकानदीपद्मरमगुनष्टिनाथापनाग्रपमानिन
मताम मपुमगृपाः निपमविमल्या मा तम न दिनानु ॥ १२ ॥

रणे वर्षो न नम्पा रणगृग्नपुना मगोंसारारपा न
प्रायंगानिरवेपरा मयमल्पप्रगम्दूनमारपा पा ।
पर्विगृपम धीरेद्रुविपालिका पुदविमानिलाण
निरुता रापुडवेप्या पुपर्गाधनिवुगा पोषु पाम्यकलामः ॥ १३ ॥

येनानेकपयोधिभूमिविलसल्लक्ष्मीरियं पालिता
यः प्राप्तस्त्रिपुरस्मरारिभिरमक्षुण्णप्राप्यक्षमा महान्।
राज्यं प्राज्यसुखं विहाय तपसा मोक्षाय येन श्रितः
कामः काम्यसुखं प्रकाममभितो देयात्सदा वः शिवम्॥५४॥

लीलालीलालया या मधुकुसुमलतास्वादितेवोपभोगी
भूत्वा स्वस्त्वा समस्तं कतिपयदिवसैर्थे यथावा हि भूत्वा।
ज्ञात्वा रूपं गलित्वा त्रिभुवनविहितां प्राप्य पूजां प्रपूर्णां
शोभां तां वो ददातु शरणमिरहितं स्थानमाप्य स्थितोऽसौ॥५५॥

यस्य प्राज्यसुखस्य निर्मलतम लब्ध्वा तपो दुष्करं
ध्यानाग्नौ सकला विकर्मसमिधो हुत्वाप यः केवलम्।
वाग्रूपेयविसर्पि विश्वकरणग्रामातिगं निष्कलं
देयाद्वः पदमव्ययं स भगवान्सार्वोऽमितश्री विभुः॥ ५६ ॥

इति श्रीसिन्धुराजसत्कमहामहत्तमश्रीपर्पटगुरोर्महासेनाचार्य—
कृते प्रद्युम्नचरिते चतुर्दशः सर्गः ॥ १४ ॥

समाप्तमिदं प्रद्युम्नचरितम्